

INFORMAČNÍ DATABÁZE

8

NÁZEV: **Finanční a rozpočtová
problematika**

AUTOŘI: MGR. JIŘÍ KAWALEC, MGR. MICHAL BIELECKI

AKTUALIZACE: **PROSINEC 2014**

LEGISLATIVA: zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

REJSTŘÍK KLÍČOVÝCH SLOV.....	3
1. POJEM PRÁVA	1
2. PRÁVNÍ SKUTEČNOSTI.....	8
2.1 VYMEZENÍ POJMU PRÁVNÍCH SKUTEČNOSTÍ	8
2.2 PRÁVNÍ JEDNÁNÍ - DEFINICE	9
2.3 NÁLEŽITOSTI PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ	10
2.4 NÁSLEDKY NEPLATNOSTI PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ	16
2.5 PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ A PROTIPRÁVNÍ STAVY	16
2.6 SUBJEKTY PRÁV A POVINNOSTÍ	17
2.7 DRUHY SOUKROMOPRÁVNÍCH VZTAHŮ	17
2.8 VZTAH OBČANSKÉHO, OBCHODNÍHO, RODINNÉHO A PRACOVNÍHO PRÁVA	18
2.9 POČÍTÁNÍ ČASU	19
2.10 PROMLČENÍ A PREKLUZE	20
3. ZÁVAZKOVÉ PRÁVO	33
3.1 OBECNĚ K ZÁVAZKŮM	33
3.2 OBSAH ZÁVAZKŮ	34
3.3 SPOLEČNÉ ZÁVAZKY A SPOLEČNÁ PRÁVA (DLUŽNICKÁ A VĚŘITELSKÁ SOLIDARITA)	38
3.4 ZMĚNY V OBSAHU ZÁVAZKŮ	41
3.5 ZMĚNA V OSOBĚ VĚŘITELE NEBO DLUŽNÍKA	46
3.6 ZAJIŠTĚNÍ ZÁVAZKU	49
3.7 ZÁNİK ZÁVAZKŮ	54
4. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU A ZA BEZDŮVODNÉ OBOHACENÍ	59
4.1 PŘEDCHÁZENÍ HROZÍCÍM ŠKODÁM	59
4.2 ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU	60
4.3 BEZDŮVODNÉ OBOHACENÍ	68
6. POSTAVENÍ DLUŽNÍKA Z POHLEDU TRESTNÍHO PRÁVA	71
7. ZVLÁŠTNÍ ČÁST	76
7.1 PROBLEMATIKA PŘECHODU DLUHU NA DÍTĚ DLUŽNÍKA	70
7.2 K PROBLEMATICE PROMLČENÍ A PREKLUZE	73
7.3 K PROBLEMATICE ZMĚNY V OBSAHU ZÁVAZKU	76
7.4 K PROBLEMATICE ZMĚNY V OSOBĚ VĚŘITELE NEBO DLUŽNÍKA	80
7.5 K PROBLEMATICE ZAJIŠTĚNÍ ZÁVAZKU	83
7.6 K PROBLEMATICE ZÁNÍKU ZÁVAZKŮ	88
7.7 K PROBLEMATICE TRESTNĚPRÁVNÍ	90
7.8 K PROBLEMATICE EXEKUCÍ	100
7.8.1 OBECNĚ K EXEKUCÍM	100
7.8.2 K PROBLEMATICE EXEKUCE PRODEJEM MOVITÝCH VĚCÍ	121
7.8.3 K PROBLEMATICE EXEKUCE SRÁŽKAMI ZE MZDY	123

Rejstřík klíčových slov

B

Běh promlčecí doby	27
--------------------	----

D

dohoda	55
dohoda o srážkách ze mzdy	50
dohoda stran	41

F

Forma právního úkonu	14
----------------------	----

J

jistota	51
---------	----

N

narovnání	57
nemožnost plnění	55

O

obsah právního úkonu	15
obsah závazků	34
odpovědnost za škodu	60
odstoupení od smlouvy	36

P

Počítání času	19
postoupení pohledávky	46
poukázka	48
poukázka na cenné papíry	48
právní subjektivita	11
právní úkon	9
právo	1
prekluze	31
prodlení dlužníka	42
prodlení věřitele	45
projev vůle	14
Promlčení	20
protiprávní úkon	16
předcházení hrozícím škodám	59
převzetí dluhu	47
přistoupení k závazku	47

R

ručení	49
--------	----

S

smluvní pokuta	49
smrt dlužníka a věřitele	55
solidarita dlužnická	38
solidarita věřitelů	41
splnění dluhu	54

splynutí	57
----------	----

T

trestný čin poškozování věřitele	71
trestný čin předlužení	72
trestný čin zvýhodňování věřitele	72

U

uplynutí doby	55
uznání dluhu	52

V

vůle	13
výpověď	57

Z

zajištění postoupením objednávky	51
zajištění závazků převodem práva	51
započtení	56
zástavní smlouva	51
závazkové právo	33
způsobilost k právním úkonům	11

1. Pojem práva

V rámci teorie práva lze rozumět pod pojmem právo jednak právo objektivní a právo subjektivní. Objektivním právem se rozumí specifický společenský normativní systém, tj. systém norem (pravidel) společenského chování lidí, jehož dodržování je zabezpečeno státní mocí, tj. státem. Právo objektivní je uspořádaným souborem platných právních norem určitého státu a tento soubor se nazývá právním řádem. Oproti tomu subjektivní právo znamená oprávnění subjektu určitým způsobem se chovat. Subjektivní právo se skládá ze tří složek:

- a) právo chovat se určitým způsobem, které má své zákonné meze, které určují míru chování,
- b) právo požadovat určité chování od jiného, minimálně, aby se zdržel rušení oprávněného chování,
- c) právo žádat od státu právní ochranu pro případ, že by oprávněné chování bylo neoprávněně rušeno, popř. bylo takovémuto chování neoprávněně bráněno. Tato složka práva v subjektivním smyslu je zakotvena v čl. 36 odst.1 Listiny základních práv a svobod, podle kterého se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Subjektivní právo je pojem párový, jak uvidíme dále. Subjektivnímu právu odpovídá subjektivní povinnost, kterou lze charakterizovat pojmem *neminem laedere* (tj. obecná povinnost každého nerušit práva druhého). Zároveň však subjektivnímu právu může odpovídat konkrétní subjektivní povinnost, např. povinnost kupujícího zaplatit kupní cenu prodávajícímu v určitý čas a na určitém místě. Lze tedy konstatovat, že subjektivní práva a jim odpovídající povinnosti jsou vymezeny právem v objektivním smyslu.¹ Lze tedy konstatovat, že právo subjektivní znamená míru a způsob možného chování subjektu práva, tj. člověka – osoby fyzické či osoby právnické, které objektivní právo chrání, a to zpravidla poskytnutím státního donucení k jeho prosazení.²

Právo v objektivním smyslu dělíme na právo veřejné a právo soukromé. Soukromé právo zahrnuje práva a povinnosti vznikající ze vzájemného styku osob (fyzických, právnických osob nebo státu) sobě rovných a z jejich vůle. Rozdílně od veřejného práva, které se týká organizace státu a uplatňování veřejné moci, vzniká soukromé právo v privátní sféře. Jeho hlavním zdrojem není zákon, ale svobodná vůle odrážející se zejména ve smlouvě. Při rozhodování podle veřejného práva je podstatný veřejný zájem, v soukromém právu je podstatný soukromý zájem. Stát má v konkrétních právních vztazích soukromoprávního charakteru, např. právní vztahy založené kupní smlouvou, nájemní smlouvou, rovné postavení s fyzickými i právnickými osobami. Naproti tomu veřejné právo se vyznačuje vrchnostenským principem, kdy jeden subjekt je podřízen druhému subjektu. Tak tomu je např. v právních normách upravujících daňové řízení, správní řízení, přestupkové řízení. Principiálně je ve vrchnostenském postavení stát, resp. subjekty, na něž byla na základě zákonného zmocnění přenesena část státní moci. Lze odkázat na § 1 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), soudní exekutor je

¹ Knapp, V.: Teorie práva, 1. vydání, Praha, C.H.Beck 1995, s. 50 a násl, s. 193 a násl.

² Knapp, V., Knappová, M. a kol. Občanské právo hmotné, Svazek I. Codex, Praha 1995, s. 30

fyzická osoba splňující předpoklady podle tohoto zákona, kterou stát pověřil exekutorským úřadem. Podle § 1 odst. 2 téhož zákona v rámci pověření exekutorským úřadem exekutor provádí nucený výkon exekučních titulů a další činnost podle tohoto zákona.³

Pro přiblížení odlišnosti práva soukromého, které nemůžeme ztotožňovat pouze se zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, zde uvádíme určité charakteristické zásady soukromého práva. Hlavní zásadou, jak již bylo výše zmíněno je zásada rovnosti účastníků vyplývající nejen z rovnosti subjektů před zákonem, tak jak je stanoveno v čl. 1 Listiny základních práv a svobod, podle kterého lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech, ale i z ekonomických tržních vztahů. V zásadě rovnosti stran je zahrnuta také zásada, že nikdo nemůže být soudcem ve své vlastní věci, proto v případě porušení práva v subjektivním smyslu se může osoba, již právo svědčí, domáhat své ochrany v souladu s již výše zmíněným čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod u nezávislého soudu nebo jiného státního orgánu, nemůže však až na zákonem přesně vymezené výjimky vzít „právo do svých rukou“.

Zásady, které nový občanský zákoník vymezuje explicitně:

- Zásada nezávislosti uplatňování soukromého práva na uplatňování práva veřejného - § 1 odst. 1
- Zásada smluvní volnosti s korekcí zásady dobrých mravů, veřejného pořádku nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti – § 1 odst. 2.
 - o zásada dobrých mravů
 - o výhrada veřejného pořádku
 - o dispozitivnost právní úpravy
- Právní zásady jako přiznaný pramen výkladu - § 2 odst. 1.
- Zásada dobrých mravů, zákaz krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění - § 2 odst. 3.
- Vyjádření zásady autonomie vůle, principu svobody a korekční zásady neminem leadere, tzn. znamená nikoho nepoškozovat nebo také nikomu neškodit, a to nejen porušením smluvní právní povinnosti - 3 odst. 1.
- Explicitní přihlášení se k zásadám, na nichž je kladen důraz. Účelem tohoto výčtu je omezení svévole při interpretaci a aplikaci - § 3 odst. 2.
 - ochrana svého života, zdraví, svobody, cti, důstojnosti, soukromí
 - zvláštní ochrana rodiny
 - ochrana před nedůvodnou újmou v důsledku:
 - o nedostatku věku,
 - o rozumu,
 - o závislosti na povaze postavení.

³

Knapp, V.: Teorie práva, 1. vydání, Praha, C.H.Beck 1995, s. 68 a násl.

- daný slib zavazuje
- pacta sunt servanta (tzn. smlouvy mají být dodržovány; pro případ porušení smlouvy jde o porušení práva, které s sebou nese odpovědnost toho, kdo právo porušil)
- ochrana vlastnického práva zákonem
- nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží (ochrana nabytých práv)
- Nevyjádřené, obecně uznávané zásady spravedlnosti a práva - § 3 odst. 3
 - o dobré mravy (také § 1 odst. 2)
 - o presumpce dobré víry (§ 7)
 - o princip autonomie vůle
 - o princip blížící se zásadě – stare decisis (§ 13)
 - o rozumnost (§ 85 odst. 2)
 - o zákaz zneužití práva (§ 8)
 - o přirozenoprávní zásady
 - o princip bezformálnosti
 - o právní jistota
 - o spravedlnost
 - o princip humanismu
 - o zákonnost
 - o smluvní svoboda
 - o zásada prevence tj. předcházet ohrožování či porušování práv ze soukromoprávních vztahů, a v případech, že k ohrožení či k porušení těchto práv již došlo, zabezpečení co nejúplnější, zpravidla ekvivalentní nápravy způsobené újmy ať již formou náhrady (reparace) peněžní či naturální, anebo zmírnění formou satisfakce

Zásada autonomie (tj. volnost, nepodřízenost) vůle subjektů práva, z níž vyplývá zejména autonomie smluvní, která znamená volnost v uzavírání smluv, volnost ve výběru jejich typů, volnost ve výběru smluvního partnera, volnost v utváření jejich obsahu (ať již formou přímého anebo i nepřímého ujednání za pomoci různých smluvních nástrojů např. smluvní podmínky), volnost určení formy, volnost pořídít závět'.⁴

Právo soukromé je upraveno zákony (např. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákoník práce aj.) a podzákonných právních předpisů (nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a jiných ústředních státních úřadů).

Některé zákony mohou obsahovat právní normy soukromoprávní i veřejnoprávní. Je tomu tak u zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce. V ust. § 33 - § 39 zákoníku práce je

⁴ Knapp, V., Knappová, M. a kol. Občanské právo hmotné, Svazek I. Codex, Praha 1995, s. 45 a násl.

upravena pracovní smlouva a vznik pracovního poměru. Jde tedy o právní normu upravující soukromoprávní vztah, kdy budoucí zaměstnanec i budoucí zaměstnavatel jsou v rovném postavení. Naproti tomu část desátá, hlava čtvrtá zákoníku práce upravuje pracovní podmínky žen a mladistvých, a na tuto část je nutno pohlížet jako na normy veřejného práva, od nichž se nelze odchýlit a stát v rámci vytvoření příznivých podmínek pro práci žen a mladistvých ze svého vrchnostenského postavení přesně vymezuje „mantinely“, za nichž mohou obě dvě kategorie zaměstnanců vykonávat práci pro zaměstnavatele.

Obecně můžeme říci, že soukromé právo se skládá z několika oborů, které lze rozdělit do dále uvedených oblastí:

1. obecné právo soukromé, tj. právo občanské, (základním právním předpisem je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník),
2. zvláštní (speciální soukromá práva, platí jen pro určité skupiny osob či pro zvláštní vztahy určitých oblastí společenského života), jedná se zejména o
 - a) právo obchodní (základním obsaženo v občanském zákoníku),
 - b) pracovní právo (základním právním předpisem je zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce),
 - c) rodinné právo (obsaženo v občanském zákoníku),
3. mezinárodní právo soukromé (základním právním předpisem je zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním).

Při výkladu soukromého práva jsou důležitými výkladovými východisky pojmy subsidiarita a specialita. Subsidiaritou (podpůrností) rozumíme situaci, že zvláštní právní předpis (tj. jiný než občanský zákoník) neupravuje veškeré možné vztahy, které v rámci tohoto zvláštního právního předpisu mohou vzniknout. V tomto případě se pro zvláště neupravené vztahy použijí ustanovení občanského zákoníku. Nejklasičtějším příkladem je, „... nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského.“⁵

Závěrem k problematice práva soukromého je nutné poukázat na zásadu, podle níž každý může činit vše, co mu zákon nezakazuje. Vyplývá z následující ústavněprávní úpravy:

Podle čl. 2 odst. 4 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Podle čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Právo v objektivním smyslu dělíme na právo hmotné a právo procesní (tj. veřejné právo hmotné, veřejné právo procesní, soukromé právo hmotné). Právo hmotné je obecná soustava právních norem, které stanoví, jak se lidé mají ve společnosti chovat, aniž by takové chování vyžadovalo zásah státního orgánu. Normy práva hmotného mohou mít charakter norem soukromoprávních ale i veřejnoprávních. Právo procesní je obecná soustava norem zakotvujících určité způsoby chování, která se uskutečňují ve vztahu k státnímu orgánu (např. soudu, správnímu úřadu), který v něm uplatňuje státní moc, nebo před státním orgánem, který v něm uplatňuje státní moc. Chování státního orgánu a subjektů před ním realizujících či

⁵ Knapp, V., Knappová, M. a kol. Občanské právo hmotné, Svazek I. Codex, Praha 1995, s. 46, 47

uplatňujících své hmotné právo se nazývá řízení neboli proces. Z uvedeného tak vyplývá, že právo procesní je právem veřejným.⁶

Právními předpisy upravující právo hmotné jsou zejména:

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (rodinné právo, o nájmu a pronájmu nebytových prostor, o vlastnictví bytů, obchodní právo)
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Právními předpisy upravujícími právo procesní jsou zejména:

- zákon č. 99/1963Sb., občanský soudní řád,
- zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád),
- zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád),
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád,
- zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků.

Subjektivním právem (neboli také oprávněním) se rozumí způsob možného chování jeho subjektu, které objektivní právo dovoluje, zaručuje a chrání, a to zpravidla poskytnutím státního donucení. V rámci subjektivního práva soukromoprávního charakteru si subjekt sám určuje míru i způsob svého chování.⁷

Subjektivní povinností se rozumí míra a způsob nutného chování subjektu, které mu objektivní právo ukládá a které na něm donucovacími prostředky vynucuje, event. jej postihuje sankcí za jejich nesplnění. Neplní-li povinný subjekt svoji povinnost, může se oprávněný subjekt domáhat svého subjektivního práva za použití státního donucení, např. žalobou, návrhem na nařízení výkonu rozhodnutí či exekuce.⁸

V praxi se můžeme setkat s pojmem „nárok“. Nárokem chápeme oprávnění domoci se s úspěchem svého subjektivního práva (oprávnění) u státního orgánu, např. dosáhnout vydání pravomocného rozsudku ukládající žalovanému zaplatit částku, dosáhnout vydání usnesení, kterým se nařizuje exekuce. Pro příklad uveďme situaci, kdy věřitel má vůči dlužníku právo na zaplacení částky 100.000,- Kč se splatností 31. 7. 2006. Dnem 31. 7. 2006 se stává pohledávka věřitele splatnou a následující den, tj. 1. 8. 2006 se ocitá dlužník v prodlení. Věřitel je tak oprávněn (má nárok) podat k věcně a místně příslušnému soudu žalobu na zaplacení částky 100.000,- Kč. Po provedeném řízení soud o žalobě rozhodne rozsudkem tak, že uloží žalovanému (dlužníkovi), aby ve lhůtě 3 dnů od právní moci rozsudku zaplatil žalobci částku 100.000,- Kč a náhradu nákladů řízení. Předpokládejme, že rozsudek nabude právní moci 30. 11. 2006. Poslední den třídenní lhůty k plnění podle pravomocného rozsudku (tzv. pariční lhůta) připadne na 3. 12. 2006 (za předpokladu, že by uvedený den připadl na sobotu, neděli nebo státem uznaný svátek, končila by lhůta nejbližší následující pracovní den). Dne 4. 12. 2006 dlužník, který nezaplatil ani v rámci pariční lhůty, se opět ocitá v prodlení a žalobce jakožto věřitel se může domáhat svého nároku podáním návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, nebo návrhem na nařízení exekuce podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁶ Knapp, V., Knappová, M. a kol. Občanské právo hmotné, Svazek I. Codex, Praha 1995, s. 30, 31

⁷ Knapp, V., Knappová, M. a kol. Občanské právo hmotné, Svazek I. Codex, Praha 1995, s. 118

⁸ Knapp, V., Knappová, M. a kol. Občanské právo hmotné, Svazek I. Codex, Praha 1995, s. 118

Subjektivní práva můžeme dělit různým způsobem. Nejčastější dělení jsou dále uvedena.

1. Absolutní a relativní práva

- a) Absolutní práva jsou práva, která působí proti všem. (latinsky se vyjadřuje slovy „erga omnes“.) Právu určitého, individuálně určitého subjektu odpovídá povinnost neurčitého počtu neurčených subjektů. Povinnost uvedeného neurčitého počtu neurčených subjektů spočívá v nekonání něčeho – nerušení oprávněného subjektu v jeho právech. Klasickým příkladem je právo vlastnické. Např. vlastník nemovitosti jakožto oprávněný subjekt má právo, aby jej nikdo nerušil ve výkonu jeho vlastnického práva, kupříkladu nevstupoval mu na oplocený pozemek, neobtěžoval jej nadměrným hlukem, kouřem apod. Tomu odpovídá povinnost neurčitého množství neurčených subjektů, tedy všech ostatních, zdržet se veškerých aktivit, jimiž by došlo k porušení výkonu vlastnického práva subjektem oprávněným. K absolutním právům řadíme práva věcná (viz dále), autorské právo, průmyslová práva a práva na ochranu osobnosti.
- b) Relativními právy jsou práva, u nichž právu určitého, individuálně určeného subjektu odpovídá povinnost určitého, individuálně určeného subjektu. Povinnost přitom může spočívat nejen v nekonání, ale i v konání. Obecně platí, že subjekty mají vzájemně práva a povinnosti. Např. podle kupní smlouvy je prodávající povinen předat kupujícímu předmět koupě – např. motorové vozidlo, avšak má právo na zaplacení kupní ceny kupujícím, naproti tomu kupující je povinen zaplatit prodávajícímu kupní cenu, zároveň má však právo na fyzické převzetí motorového vozidla.

2. Věcná práva a právo závazkové (obligační)

- a) věcná práva jsou práva absolutní, mající charakter stálosti, trvalosti, oprávněnému subjektu poskytují přímé (bezprostřední) ovládání věci, bez prostřednictví chování dlužníka, tedy bez jeho součinnosti. Věcná práva jsou upravena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, a jedná se o tato práva
 - vlastnické právo § 1011 - 1114 o. z., podílové spoluvlastnictví a společné jmění manželů § 708 až 753 o. z.,
 - věcná břemena § 1257 až § 1308 o. z.,
 - právo zástavní a zadržovací § 1309 až § 1399 o. z.
- b) práva závazková (obligační) jsou práva mající relativní charakter, je zde dána určitá součinnost subjektů spočívající v subjektivních právech a tomu odpovídajících povinnostech, jde o vztahy ze smluv, ale i z odpovědnosti za škodu.

3. Zvláštní kategorii tvoří

- a) práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti a to o práva autorská a práva průmyslová, která jsou upravena těmito zákony např. zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským,
- b) práva na ochranu osobnosti (fyzické osoby) nebo o práva z hospodářské soutěže (právnícké osoby – podnikatelé)

- právo na ochranu osobnosti § 11 až 16 o. z.
- právní úprava účasti na hospodářské soutěži a právní úprava nekalé soutěže § 2976 a násl.

2. Právní skutečnosti

2.1 Vymezení pojmu právních skutečností

Subjektivní práva a povinnosti vznikají, mění se a zanikají na základě existence konkrétního důvodu. Obecně důvody vzniku subjektivních práv (a tomu odpovídajících povinností) rozlišujeme na

1. ekonomické, hospodářské (tzv. kauza) – jde o motiv, který vede ke vzniku, změně či zániku práva, např. vůle získat movitou věc
2. právní důvod – jde o důvod, který podle platného práva působí vznik, změnu nebo zánik konkrétního subjektivního práva., např. kupní smlouva.

Právními důvody jsou:

1. zákon (ve výjimečných případech),
2. právní skutečnosti, které zákon připouští a předvídá, jimiž jsou
 - a) konstitutivní nebo deklaratorní rozhodnutí státního orgánu, kterými rozumíme zejména rozsudky, platební rozkazy, směnečné platební rozkazy, jakož i jiné typy soudních rozhodnutí, dále pak rozhodnutí příslušných státních orgánů, např. rozhodnutí příslušného správního úřadu o přestupku a uložení pokutě za přestupek podle zákona č. 200/1990 Sb., rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení o přiznání starobního či invalidního důchodu apod. Rozdíl mezi konstitutivním a deklaratorním rozhodnutím je následující:
 - konstitutivním rozhodnutím vznikají, mění se nebo zanikají práva (a tomu odpovídající povinnosti), např. rozsudek o rozvodu manželství je svojí povahou konstitutivním rozhodnutím, neboť jím zaniká manželství; rozhodnutí působí od okamžiku právní moci,
 - deklaratorním rozhodnutím se autoritativně konstatuje pouze existence či neexistence práva, resp. povinnosti, např. rozsudek soudu ukládající žalovanému povinnost zaplatit částku 100.000,- Kč pouze konstatuje existenci práva (pohledávky) na zaplacení částky 100.000,- Kč a na straně druhé povinnosti zaplatit tuto částku (splnit závazek či dluh), na základě takového rozsudku, byť v jeho výroku je uvedena povinnost žalovaného něco splnit, nevzniká vlastní pohledávka věřitele za dlužníkem, pohledávka vznikla na základě např. smlouvy o půjčce podle § 657 o. z; tato rozhodnutí tedy nezakládají, nemění nebo neruší právní vztahy, lhůta k plnění v nich určená není lhůtou hmotněprávní, ale procesněprávní,
 - b) právně relevantní jednání,
 - c) vytvoření (vyrobení) věci, vytvoření díla hmotného (oprava, údržba apod.) nebo nehmotného – duchovního (napsání knížky, složení hudby apod.),
 - d) právně relevantní události (např. smrt).

Pro účely této databáze je samozřejmě nejdůležitější právní skutečností právně relevantní jednání, tedy právní jednání. Z tohoto důvodu bude dále objasněn tento pojem.

2.2 Právní jednání - definice

Pojem právního jednání je přesně definován v § 545 o. z. Podle § 545 o. z. právní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran. Právně lze jednat konáním nebo opomenutím; může se tak stát výslovně nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnost o tom, co jednající osoba chtěla projevit (§ 546 o. z.). Právní jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu (§ 547 o. z.).

V pracovním právu je právní jednání definováno v dále uvedených zákonných ustanoveních - zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce - § 18 právní jednání se řídí § 34 až 39, § 40 odst. 3 až 5, § 41, 41a, 42a, 43, 43a, 43b, 43c, 44, 45, 48, 49, 49a, 50, 50b a 51 občanského zákoníku.

Právním jednáním jsou i rozhodnutí orgánů právnických osob, ale platí zde spousta omezení (např. § 45 zákona o obchodních korporacích).

Dle § 555 se právní jednání posuzuje podle svého obsahu a má-li být určitým právním jednáním zastřeno jiné právní jednání, posoudí se podle jeho pravé povahy.

Dle § 556 o. z. co je vyjádřeno slovy nebo jinak, vyloží se podle úmyslu jednajícího, byl-li takový úmysl, druhé straně znám, anebo musela-li o něm vědět. Nelze-li zjistit úmysl jednajícího, přisuzuje se projevu vůle význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev určen.

Právní jednání se skládá z následujících složek:

Vůle – jde o psychický vztah jednajícího člověka k zamýšlenému a chtěnému následku.

Projev – projevem se rozumí vnější manifestace vůle jednajícího, tedy vůle musí být seznatelná jiným subjektům. Projev vůle může být učiněn jednáním nebo opomenutím; může se stát výslovně nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevit. Právní jednání je učiněn jednáním, tedy konáním, např. v případě, kdy osoba předá druhé osobě k narozeninám věc, jde tedy o právní jednání darovací smlouvou, případně opominutím.

Projev vůle může být učiněn slovně. Dle § 559 o. z. každý má právo zvolit si pro právní jednání libovolnou formu, není-li ve volbě formy omezen ujednáním nebo zákonem. Podle § 560 o. z. písemnou formu vyžaduje právní jednání, kterým se zřizuje nebo převádí věcné právo k nemovité věci, jakož i právní jednání, kterým se takové právo mění nebo ruší. Osoby se mohou dohodnout, že smlouvy, čili právní jednání učiní v písemné formě. Krom toho může být slovní projev vůle učiněn pouze ve verbální podobě, např. když se osoby dohodnou ústně na tom, že subjekt A si na odpoledne od subjektu B vypůjčí motorové vozidlo, aby si mohl obstarat nákupy. Podle § 556 odst. 1, 2 o. z. právní jednání vyjádřené

slovy nebo jinak, vyloží se podle úmyslu jednatelova, by-li takový úmysl druhé straně znám, anebo musela-li o něm vědět. Nelze-li zjistit úmysl jednatelova, přisuzuje se projevu vůle význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev vůle určen. Při výkladu vůle se přihlídně k praxi zavedené mezi stranami v právním styku, k tomu, co právnímu jednání předcházelo, i k tomu, jak strany následně daly najevo, jaký obsah a význam právnímu jednání přikládají.

§ 557 o. z. říká, jestliže připouští-li použitý výraz různý výklad, vyloží se v pochybnostech k tíži toho, kdo výrazu použil jako první.

Dále se projev vůle může projevoval v tzv. konkludentní formě, je proveden činy, ne tedy výslovně. Nemá znaky výslovného projevu, avšak vyjadřuje vůli jednatelova osoby způsobem s přihlédnutím ke všem okolnostem situace, že není pochyb o tom, co jednatelova osoba zamýšlela. Pro posuzování takového projevu vůle se k výkladu použije ust. § 558 odst. 1 o. z., podle kterého právní jednání vyjádřené jinak než slovy se vykládají podle toho, co způsob jejich vyjádření pravidelně znamená. Přitom se přihlíží kvůli toho, kdo právní jednání učinil, a chrání se dobrá víra toho, komu bylo právní jednání určeno. Např. osoba vstupující do přepravního prostoru metra označí v příslušném zařízení jízdní doklad (jízdenku) a pokračuje dál směrem k nástupišti. Z projevu vůle je zřejmé, že osoba zamýšlela uzavřít smlouvu o přepravě osob podle § 2550 a násl. o. z.

Právní jednání mohou být vykonány i mlčky, přičemž nejde o konkludentní právní jednání (ten spočívá v aktivním jednání, konání), nýbrž je proveden nečinností, nekonáním. Mlčení může být považováno za projev vůle pouze tehdy, je-li možno dospět k závěru, že jde o projev vůle určitého obsahu. Je nutné upozornit, že mlčení neznamená automaticky souhlas, naopak je nutno předpokládat opak. Z hlediska právní praxe jsou však takové případy složité jak z hlediska konstrukce žalob, tak z hlediska soudního rozhodování.

Obecně lze konstatovat, že právní jednání ve výslovné písemné formě zakládají větší právní jistotu účastníků právního vztahu podle zásady „co je psáno, to je dáno.“ V případě právního jednání učiněných sice výslovně, avšak nikoli v písemné formě, nebo právního jednání konkludentních vznikají v případě soudních řízení problémy s prokázáním existence takového právního jednání, jakož i jeho obsahu, tj. vzniku, změny či zániku práv a povinností.

2.3 Náležitosti právního jednání

Právní řád vyžaduje k platnosti právních jednání určité náležitosti. Pouze platný právní jednání zakládá, mění nebo zrušuje práva nebo povinnosti. Rozlišují se náležitosti, které jsou nezbytné pro vznik právního jednání, a náležitosti, které jsou nezbytné pro platnost právního jednání. Existence právního jednání vyžaduje, aby se jednalo o vůli jednatelova osoby, aby šlo o vůli vážnou a dostatečně srozumitelnou a určitou. Pro platnost právního jednání se vyžadují *náležitosti subjektu* (svéprávnost), *náležitosti projevu* (forma), *náležitosti vůle* (absence omylu, svoboda) a *náležitosti předmětu* (dovolenost a možnost).

1. Náležitost subjektu

Předpokladem platnosti právního jednání je právní subjektivita osoby, tj. její způsobilost mít práva a povinnosti. Fyzické osoby nabývají právní subjektivitu narozením. Počaté dítě má právní subjektivitu za předpokladu, že se narodí živé. Právní subjektivita fyzické osoby zaniká smrtí. V případě právnické osoby tato nabývá způsobilosti k právům a povinnostem dnem svého vzniku do svého zániku (§ 118 o. z.), přičemž podle § 126 odst. 1 o. z. právnické osoby vznikají dnem, ke kterému jsou zapsány do obchodního nebo do jiného zákonem určeného rejstříku, pokud nestanoví zvláštní zákon jejich vznik jinak.

Druhým předpokladem je způsobilost k právním jednáním, kterou se rozumí způsobilost vlastními právními jednání nabývat práv a brát na sebe povinnosti. (tzv. svéprávnost).

Způsobilost k právním jednáním je upravena v ustanovení **§ 30** občanského zákoníku, jde o způsobilost fyzické osoby vlastními právními jednání nabývat práv a brát na sebe povinnosti, která vzniká v plném rozsahu zletilostí fyzické osoby. Zletilost nabývá fyzická osoba dovršením osmnáctého roku. Před dosažením tohoto věku se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství, přičemž takto nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství ani prohlášením manželství za neplatné. (Stanoví-li zvláštní právní předpis způsobilost jinak, např. zákony o sociálním zabezpečení, je třeba vycházet z těchto zákonů, bez ohledu na případné nabytí zletilosti sňatkem před 18 rokem věku)

V souvislosti s výše uvedeným je nutné upozornit, že **právní subjektivitu**, tedy způsobilost k právům a povinnostem má každý, kdo je subjektem práva a ve smyslu práva osobou (tj. každá fyzicky žijící osoba, počatá osoba, která se narodí živá, právnická osoba po dobu zápisu v rejstříku). Od právní subjektivity je nutné odlišit dříve používaný termín způsobilost k právním jednáním, momentálně označovaný jako **svéprávnost**. Svěprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat) - § 15 o. z. Kdo takovou osobou není, je podroben omezením, které plynou z toho, že má svého zákonného zástupce. Svěprávnost předpokládá určitou psychickou vyspělost danou, jak rozumovou složkou, tak i složkou volní. České občanské právo ztotožňuje nabytí zletilosti s nabytím plné způsobilosti k právním jednáním.

Ve svéprávnosti lze člověka omezit, nikoli zcela zbavit, avšak jen při vážné duševní poruše, jen na určitý čas (max. 3 roky dle § 59.) poté se zají řízení o prodloužení doby omezení na max. 1 rok. Dle § 56 odst. 1 omezit svéprávnost člověka může pouze soud. Soudce musí člověka při rozhodování o jeho svéprávnosti shlédnout (§ 55 o. z.). K těmto zásahům do lidských práv lze přistoupit, jen nestačí-li mírnější postup. Kromě toho se zavádí nový institut nápomoci při rozhodování (§ 45 o. z.), umožňující soudu člověka neomezovat ve svéprávnosti a ustanovit mu osobu, která za člověka právně nejedná, avšak napomáhá mu v běžných činnostech. Dále je možné nechat se zastoupit členem domácnosti (§ 49 o. z.).

V ustanovení **§ 32** občanského zákoníku je upravena způsobilost k právním jednáním nezletilých, kteří dle něho mají způsobilost jen k takovým jednáním, které jsou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. Ve vztahu k tomuto ustanovení je nutné neopomenout, že nezletilý, byť by již byl ve věku blízkém zletilosti, plnou způsobilost k právním jednáním v žádném případě nemá. Zákon na nezletilého pohlíží jako na slabšího, kterého je potřeba chránit. Např. Chce-li si osmileté dítě koupit bonbóny, lze

usoudit, že má způsobilost k uzavření kupní smlouvy a tato smlouva je platná. Chce-li si totéž dítě koupit motorové vozidlo, není k tomuto jednání způsobilé.

Řízení o způsobilosti k právním jednáním je upraveno v ustanovení § 186 a násled. občanského soudního řádu. Jde o řízení nesporné a v tomto řízení je soud povinen bez ohledu na navržené důkazy z vlastní iniciativy vyšetřit skutkový stav věci. V řízení se rozhoduje rozsudkem. Jde o takzvané řízení statusové a proto rozhodnutí má konstitutivní účinky – tedy zakládá nové právní poměry a působí ex nunc, tedy od nyní, přesněji řečeno od právní moci tohoto rozhodnutí. Zpětné účinky rozhodnutí o zrušení či omezení způsobilosti k právnímu jednání nelze přiznat. Důležité je rovněž konstatovat skutečnost, že omezit či zbavit způsobilosti k právním jednáním lze jak osobu zletilou, tak i nezletilou. Dalším důležitým faktem je skutečnost, že proti rozhodnutí o omezení či zbavení způsobilosti k právním jednáním může osoba, které se toto rozhodnutí týká podat opravný prostředek, a to i v případě, že soud například upustil od doručení tohoto usnesení dotčené osobě.

K pojmu duševní poruchy, která není jen přechodná, je nutné poznamenat, že toto neznamená, že jde o duševní poruchu nevyhlášenou, je tím míněno, to, že nejde o krátkodobý stav. V samotném řízení o zbavení způsobilosti k právním jednáním musí být osobě, o jejíž zbavení způsobilosti k právním jednáním jde umožněna účast při jednání, a musí být vyslechnuta, třebaže jí soud pro toto řízení ustanovil opatrovníka. Samozřejmě i v tomto případě lze od předchozího opustit, jestliže nelze výsledek vůbec provést a není-li tato osoba schopna pochopit význam řízení, případně by samotné jednání i rozhodnutí mohlo nepříznivě ovlivnit její zdravotní stav.

Naproti tomu právnická osoba je způsobilá k právním jednáním vždy po celou dobu její existence. Právní jednání za právnickou osobu ve všech věcech činí ti, kteří k tomu jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakladací listinou nebo zákonem (statutární orgány). Pro příklad uvádíme jednotlivé obchodní společnosti a družstvo podle zákona č. 90/2012 Sb., obchodního zákoníku, kdo je statutárním orgánem, tedy subjektem oprávněným činit právní jednání jménem právnické osoby:

- a) veřejná obchodní společnost – statutárním orgánem jsou všichni společníci, společenská smlouva může stanovit, že statutárním orgánem jsou pouze někteří společníci nebo jeden společník; je-li statutárním orgánem více společníků, je oprávněn jednat jménem společnosti každý z nich samostatně, nestanoví-li společenská smlouva jinak (§ 95 – 117 obch. korporací),
- b) komanditní společnost – statutárním orgánem jsou komplementáři (jsou to společníci, kteří za závazky společnosti ručí celým svým majetkem, komanditisté jsou také společníci, avšak v důsledku toho, že za závazky společnosti ručí pouze do výše svého nesplaceného vkladu, nemají ze zákona postavení statutárního orgánu). Nevyplývá-li ze společenské smlouvy něco jiného, je každý komplementář oprávněn jednat jménem společnosti samostatně (§ 118 - 131 obch. korporací),
- c) společnost s ručením omezeným – statutárním orgánem je jednatel, je-li více jednatelů, je jménem společnosti oprávněn jednat každý samostatně, nestanoví-li společenská smlouva nebo statuty něco jiného (§ 132 - 242 obch. korporací),
- d) akciová společnost – statutárním orgánem je představenstvo. Nevyplývá-li ze stanov něco jiného, za představenstvo jedná navenek jménem společnosti každý člen představenstva s tím, že členové představenstva, kteří zavazují

společnost, tj. činí jejím jménem právní jednání, se zapisují do obchodního rejstříku a stejně tak se zapisuje způsob, kterým tak činí (§ 243 – 551 obch. korporací),

- e) družstvo – statutárním orgánem je představenstvo Nevyplyvá-li ze stanov něco jiného, za představenstvo jedná navenek předseda nebo místopředseda; je-li pro právní jednání, které činí představenstvo, předepsána písemná forma, je třeba podpisu alespoň dvou členů představenstva; v případě tzv. malých družstev, která mají méně než padesát členů, mohou stanovy určit, že působnost představenstva plní členská schůze, v tom případě je statutárním orgánem předseda, popřípadě další člen pověřený členskou schůzí (§ 552 - 773 obch. korporací),

Obecně pro právnické osoby platí, že je-li na základě rozhodnutí nejvyššího orgánu právnické osoby, společenské smlouvy, zakladatelské listiny či stanov statutární orgán omezen ve svých oprávněních, tak takové omezení je vůči třetím osobám neúčinné. Zde je tedy chráněna dobrá víra subjektu, který je účastníkem právního vztahu s právnickou osobou.

Nedostatek způsobilosti k právním jednáním má za následek neplatnost právního jednání. Má-li fyzická osoba omezenou svéprávnost, tak může platně právně jednat pouze v rozsahu zachovalé svéprávnosti. Např. rozsudkem soudu bylo rozhodnuto, že fyzická osoba je oprávněna disponovat měsíčně částkou 500,- Kč, tak může platně právně jednat do maximální výše 500,- Kč a to dle vymezení uvedeného v rozhodnutí soudu, např. za účelem koupě tabákových výrobků.

2. Náležitosti vůle

Občanský zákoník stanovuje v § 551 – 554, že při právním jednání musí být vůle jednajících osob, projev vážné vůle, musí zde být určitý a srozumitelný obsah.

Svobodnou vůlí se rozumí svoboda jejího vytvoření bez vnějších rušivých vlivů, které by jedající osobu zbavovaly volnosti rozhodnout se. O svobodnou vůli se nejedná tehdy, je-li rozhodující se osoba vystavena fyzickému násilí, či bezprávné výhrůžce (hrozbě), kterou rozumíme psychické donucení.

Vážností vůle je rozhodnutí jedající osoby skutečně způsobit zamýšlený právní následek. Projev, který je jen zdánlivým projevem vůle není vážnou vůlí, a proto jedající osoba neučiní platný právní jednání. Jde o případy, kdy jednání jsou prováděné žertem, při hře, vyučování apod. V takovém případě jde o simulované právní jednání.

Na právní jednání se hledí spíše jako na platné než neplatné (§ 574 o. z.). Pokud má neplatné právní jednání náležitosti jiného právního jednání, platí toto jiné právní jednání, pokud je z okolností zřejmé, že vyjadřuje vůli jedající osoby (§ 575 o. z.). Dle § 576 o. z. lze neplatnou část právního jednání oddělit. Chyby v psaní si počtech nejsou právnímu jednání na újmu, je-li jeho význam nepochybný (§ 578 o. z.). Dle § 579 o. z. způsobí-li někdo neplatnost právního jednání, nemá právo namítnout neplatnost nebo uplatnit z neplatného právního jednání pro sebe výhodu a je povinen nahradit vzniklou škodu straně, která o tom nevěděla. Hlavními důvody neplatnosti právního jednání jsou, když se přiči dobrým mravům, pokud má být splněno něco nemožného, právně jedná nesvéprávná osoba, není-li dodržena forma

právního jednání (§ 580 – 582 o. z.). Jednal-li někdo v omylu o rozhodující okolnosti a byl-li v omyl uveden druhou stranou, je právní jednání neplatné (§ 583 o. z.). Pokud se omyl týká vedlejší okolnosti, je právní jednání platné, původce omylu zaplatí náhradu škody, ale v případě právního jednání v omylu vyvolaném lstí, je právní jednání neplatné (§ 584 o. z.).

3. Náležitosti projevu

Podle § 545 o. z. právní jednání musí být učiněno svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný.

Právní jednání je neurčitý, nelze-li přesně zjistit jeho obsah, není-li možné ani výkladově dospět k závěru, jaká práva a povinnosti z právního jednání vyplývají pro zúčastněné subjekty. Neurčitým je také takový projev vůle, který má za následek, že smlouva nemá všechny podstatné náležitosti (viz dále).

Nesrozumitelností je nutno rozumět stav, kdy vůle jednajícího subjektu je bezvadná, tedy subjekt chce např. uzavřít kupní smlouvu v obchodě za účelem nákupu potravin, avšak vadný je její projev, tedy laicky řečeno prodavač z projevu nepozná, čeho si zákazník žádá.

4. Forma právního jednání

Každý má právo si zvolit pro právní jednání libovolnou formu, není-li ve volbě formy omezen ujednáním nebo zákonem (§ 559 o. z.). Dle § 560 o. z. písemnou formu vyžaduje právní jednání, kterým se zřizuje nebo převádí věcné právo k nemovité věci, jakož i právní jednání, kterým se takové právo mění nebo ruší. V případě osoby, která nemůže číst a psát, ani se seznámit s obsahem právního jednání pomocí přístrojů, speciálních pomůcek nebo jiné osoby, tak se vyžaduje forma veřejné listiny, používá se také v případě, že zákon stanoví, že projev vůle jednajícího musí být na listině napsán vlastní rukou (§ 563 a 564 o. z.).

Soukromá listina je dobrovolná, je na každém, kdo se dovolává listiny, aby dokázal pravost a správnost. Je-li soukromá listina použita proti sobě, která listinu zjevně podepsala, nebo proti jejímu dědici nebo proti tomu, kdo nabytí jmění při přeměně právnické osoby by jako její právní nástupce, má se za to, že pravost a správnost listiny byla uznána (§ 565 o. z.).

Veřejná listina je listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon; to neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jakoby veřejnou listinou nebyla (§ 567 o. z.).

5. Náležitosti předmětu právního jednání

Mezi náležitosti právního jednání řadíme z teoretického hlediska jeho možnost a dovolenost.

Právní jednání, jehož předmětem je plnění nemožné, je neplatný. Možností plnění je objektivní schopnost splnit povinnost. Nemožnost plnění přichází do úvahy tehdy, nelze-li od osoby povinné (dlužníka) očekávat ani spravedlivě žádat, aby obtíže s plněním překonal. Nemožnost musí být dána již od počátku, nikoli v průběhu doby, následně, v takovém případě

by se však jednalo nemožnost plnění závazkového právního vztahu. Pouhá obtížnost splnění povinnosti se nestává právní jednání neplatným.

Podle § 545 o. z. neplatný je právní jednání, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům. V rozporu se zákonem jsou takové právní jednání, na základě nichž by bylo poskytováno plnění, které je právním řádem zakázáno. Právní jednání, kterými se zákon obchází, jsou takové jednání, které samy o sobě nejsou zákonem zakázány, ale svými důsledky směřují k výsledku, jenž zákonu odporuje. V rozporu s dobrými mravy je právní jednání, které se nepřičí zákonu, neobchází zákon, ale z hlediska obecných zásad mravnosti je nežádoucí.

6. Obsah právních jednání

Obsah právních jednání tvoří konkrétní práva a konkrétní povinnosti. Rozeznáváme tyto složky:

- a) složky podstatné – požadují se bezpodmínečně pro platnost právního jednání, např. u kupní smlouvy to je předmět prodeje (individualizovaná nemovitost, movitá věc), závazek prodávajícího odevzdat kupujícímu předmět prodeje a závazek kupujícího předmět koupě převzít a zaplatit za něj prodávajícímu dohodnutou cenu (§ 2085 až 2086 o. z.),
- b) složky pravidelné – v právních jednáních se pravidelně vyskytují, např. ujednání o termínu splatnosti,
- c) složky nahodilé – vyskytují se v právních jednáních nahodile, občasně, např. odkládací a rozvazovací podmínka.

Podmínkou je vedlejší ujednání, kterým se účinnost (právní následky) právního jednání, tj. vznik, změna či zánik, činí závislou na nejisté skutečnosti, o níž není účastníkům právního jednání v době, kdy se právně jednalo, známo, zda v budoucnu nastane a pokud nastane, tak kdy. Podmínky rozlišujeme na:

- odkládací, nazývané také suspenzivní – na jejím splnění závisí, zda právní následky jednání nastanou, účinnosti nabude právní j splněním podmínky (§ 548 odst. 2 věta první o. z.), např. smlouva nájemní na dobu určitou s ujednáním, že se prodlužuje o další stanovenou dobu, požádá-li nájemce v určitou dobu o její prodloužení. (tedy smlouva s opční doložkou)
- rozvazovací – na jejím splnění závisí, zda následky již nastalé pominou, právní jednání je účinné, avšak splní-li se podmínka, účinnost zaniká (§ 548 odst. 2 věta druhá o. z.), např. v kupní smlouvě je sjednáno, že nedostane-li kupující do určité lhůty od banky úvěr za účelem financování koupě předmětu koupě podle smlouvy, tak smlouva zaniká, nezaplacením kupní ceny ve lhůtě smlouvou určené zaniká právní vztah založený kupní smlouvou.

V případě, že není z právního jednání zřejmé nebo z jeho povahy něco jiného, platí, že podmínka je odkládací.

§ 549 říká, pokud splnění podmínky způsobí záměrně neoprávněná osoba mající z toho prospěch, ke splnění podmínky se nepřihlíží. Pokud neoprávněná osoba maří záměrně splnění podmínky ke svému prospěchu, podmínka je považována za splněnou. § 550

ustanovuje doložení času – pokud je účinnost právního jednání určena počáteční dobou, použije se odkládací podmínka. Omezí-li se účinnost právního jednání konečnou dobou, použije se rozvazovací podmínka.

2.4 Následky neplatnosti právního jednání

Je-li neplatnost právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku jen tato osoba, nevznese-li, považuje se právní jednání za platné (§ 586 o. z.). Osoba přinucena k právnímu jednání jakýmkoli způsobem, má právo namítnout neplatnost právního jednání nebo kdo přivedl jiného k právnímu jednání lstí či hrozbou, nahradí vzniklou újmu (§ 587 odst. 1, 2 o. z.).

Následkem neplatnosti právního jednání je:

1. neplatnost právního jednání, kterou dělíme na absolutní a relativní,
 - a) absolutní neplatnost právního jednání je pouze ze zákonem stanovených případů, např. pro nedostatek vůle, nedostatek způsobilosti k právnímu jednání apod., bylo-li plněno z absolutně neplatného právního jednání, je založena odpovědnost za bezdůvodné obohacení, soudy k absolutní neplatnosti přihlížejí z úřední povinnosti, tento typ neplatnosti působí od samého počátku a nemůže být zhojena,
 - b) relativní neplatnost právního jednání znamená, že právní jednání způsobuje právní následky a to do té doby, než se osoba takovým jednáním dotčená dovolá jeho neplatnosti, přičemž neplatnosti se nemůže dovolávat ten, kdo ji způsobil (§ 589 - 599 o. z.), opět platí od počátku, přičemž vznikla-li z neplatného právního jednání škoda, vzniká odpovědnost z titulu škody.
2. odporovatelnost právního jednání je upravena v § 589 odst. 1, 2 o. z., přičemž se jedná o právní jednání způsobené v úmyslu zkrátit uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele. Vymahatelnou je pohledávka, k jejímuž uspokojení má věřitel vykonatelné rozhodnutí. Právní jednání je ve vztahu ke třetí osobě platné, avšak věřitel se může domáhat u soudu, aby v rámci řízení o tzv. odpůřčí žalobě bylo rozhodnuto, že právní jednání nemá vůči němu právní následky. Např. dlužník, který dluží věřiteli částku 100.000,- Kč převede na pana X motorové vozidlo, věřitel se žalobou proti panu X domáhá vyslovení neúčinnosti smlouvy o převodu motorového vozidla, aby mohl následně cestou exekuce uspokojit svoji pohledávku tím, že vozidlo bude exekučně prodáno v dražbě a z dražebního výtěžku bude věřitel uspokojen.

2.5 Protiprávní jednání a protiprávní stavy

Protiprávním jednáním rozumíme takové volní lidské chování, které je právem zakázáno. Takovým jednáním je např. jednání subjektu A spočívající v řízení motorového

vozidla pod vlivem návykové látky, při němž dojde ke zranění subjektu B. Protiprávní jednání mají za následek typicky odpovědnost z titulu náhrady škody.

Protiprávním stavem rozumíme situaci vzniklou na základě určité události. Stavem je pak určitý stav, který je objektivně v rozporu s právem, a proto musí být odstraněn. Jde např. o stav způsobený živelnými pohromami.

2.6 Subjekty práv a povinností

Subjekty práv a povinností tedy právních vztahů jsou fyzické osoby a právnické osoby. Jak již bylo řečeno výše, fyzická osoba se stává subjektem práv a povinností okamžikem narození, v případě nenarozeného dítěte, toto může nabývat práv a povinností a to za předpokladu, že se narodí živé. Právnické osoby nabývají právní subjektivity, tj. způsobilosti k právům a povinnostem, svým vznikem.

2.7 Druhy soukromoprávních vztahů

Právní vztahy lze z hlediska metodiky dělit do několika skupin.

1. právní vztahy z hlediska počtu jejich účastníků
 - a) právní vztahy jednostranné – jde o typ vztahu s jednostranným plněním, např. právní vztah z darovací smlouvy, právní vztah z věcného břemene, kdy vlastníku pozemku zatíženého věcným břemenem vyplývá povinnost umožnit vlastníku pozemku oprávněného chůzi a jízdu přes povinný pozemek,
 - b) právní jednání dvoustranné – např. kupní smlouva,
 - c) právní jednání vícestranné – smlouva o sdružení podle § 2716 a násl. obč. zák.
2. právní vztahy z hlediska práv a povinností
 - a) právní vztahy synallagmatické – tj. právní vztahy dvoustranné, kde věřitel je zároveň dlužníkem a dlužník je zároveň věřitelem, např. kupní smlouva,
 - b) právní vztahy asynallagmatické – tj. právní vztahy, kde povinnosti k plnění neodpovídá adekvátní povinnost plnit, např. smlouva darovací,
3. právní vztahy z hlediska úplatnosti
 - a) právní vztahy úplatné, jde typicky o jednání uvedené v bodu 2. a), jeden z účastníků je povinen splnit povinnost zpravidla peněžitým plněním,
 - b) právní vztahy bezplatné, jde typicky o jednání uvedené v bodu 2. b), jeden z účastníků právního vztahu není povinen plnit.
4. právní vztahy z hlediska existence ekonomického důvodu
 - a) právní vztahy kauzální (viz výše ke kauzálním právním jednáním),
 - b) právní vztahy abstraktní (viz výše k abstraktním právním jednáním),

5. právní vztahy z hlediska jejich pozitivní úpravy v zákoně

- a) právní vztahy pojmenované – jde o všechny právní vztahy založené smlouvami, které jsou výslovně upraveny zákony, např. v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, kupní smlouva (§ 2079 o. z. a násl.), nájemní smlouva (§ 2201 a násl.),
- b) právní vztahy nepojmenované – jde o právní vztahy založené smlouvami, které nejsou výslovně upraveny v příslušném zákoně.

2.8 Vztah občanského, obchodního, rodinného a pracovního práva

Z hlediska právní praxe je nutno vždy rozlišovat, režimem kterého zákona a na něj navazujících právních předpisů, ať již zákonné síly či podzákonné (nařízení, vyhlášky), se konkrétní právní vztah řídí. Principiálně lze říci, že základním právním předpisem je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jehož úpravou se řídí jednak právní vztahy vyplývající přímo z něj, jednak právní vztahy vyplývající z rodinného, pracovního či obchodního práva, stanoví-li tak zvláštní právní předpisy. Jde o princip subsidiarity a speciality (viz výše). Prakticky lze uvést následující:

- 1. do 31. 12. 2006 je pracovní právo víceméně autonomním právním odvětvím, od 1. 1. 2006 již nový zákoník práce výslovně odkazuje na subsidiární použití občanského zákoníku,
- 2. při posuzování, zda se právní vztah mezi jeho účastníky řídí zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, při posuzování obchodních korporací se zaměřujeme na zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích.

Obchodní závazkové vztahy řeší občanský zákoník. Dle § 1721 o. z. ze závazku má věřitel vůči dlužníkovi právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit. Plnění je předmětem závazku, musí být majetkové povahy a odpovídat zájmu věřitele, i když tento zájem není jen majetkový. Např. taxikář, který podniká v oboru přepravy osob, si nechá v autoservisu opravit své motorové vozidlo, které používá k podnikání, vozí v něm tedy cestující. Uvedený vztah se řídí § 2586 a násl. o. z., neboť smlouva o dílo je uzavřena mezi podnikateli v souvislosti s jejich podnikatelskou činností.

Dle § 1723 o. z. odst. 1, 2 závazek vzniká ze smlouvy, z protiprávního činu, nebo z jiné právní skutečnosti, která je k tomu podle právního řádu způsobilá. Ustanovení o závazcích, které vznikají ze smluv, se použijí přiměřeně i na závazky vznikající na základě jiných právních skutečností.

Dle § 1790 o. z. závazek nelze změnit bez ujednání věřitele a dlužníka, ledaže zákon stanoví jinak. V ust. § 1789 o. z. ze závazku je dlužník povinen něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět a věřitel je oprávněn to od něho požadovat.

Vzniku a trvání závazku nebrání, není-li vyjádřen důvod, na jehož základě má dlužník povinnost plnit; věřitel je však povinen prokázat důvod závazku. Jedná-li se o závazek z cenného papíru, věřitel důvod závazku neprokazuje, ledaže to zákon zvlášť stanoví. (§ 1791 odst. 1, 2 o. z.)

2.9 Počítání času

Počítání času je důležitá právní skutečnost, která má velkým význam mj. pro řešení otázky včasného plnění dluhu, včasného uplatnění práva, běhu promlčecí doby apod.

Počítání času podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

Úprava počítání času je obsažena v § 605 – 608 o. z.

Podle § 605 odst. 1 o. z. lhůta nebo doba určená podle dnů počíná dnem, který následuje po skutečnosti rozhodné pro její počátek. Polovinou měsíce se rozumí patnáct dní.

Podle § 605 odst. 2 o. z. konec lhůty nebo doby určené podle týdnů, měsíců nebo let připadá na den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, na který připadá skutečnost, od níž lhůta nebo doba počíná. Není-li takový den v posledním měsíci, případně konec lhůty nebo doby na poslední den měsíce.

Podle § 606 odst. 1, 2 o. z. polovinou měsíce se rozumí patnáct dnů a středem měsíce jeho patnáctý den, pokud je lhůta nebo doba určena na jeden nebo více měsíců a část měsíce, počítá se část měsíce naposled.

Podle § 607 případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty pracovní den nejbližší následující.

Podle § 608 lhůta nebo doba určená v kratších časových jednotkách, než jsou dny, se počítá od okamžiku, kdy začne do okamžiku, kdy skončí.

Počítání času podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce

Podle § 333 odst. 1 zák. práce počítání času se řídí § 601 občanského zákoníku.

Podle § 333 odst. 2 zák. práce písemný projev vůle druhému účastníku a návrh soudu je nutno v zákonem stanovené době doručit.

Judikatura:

Obecné pravidlo. V případě, kdy soudem aplikovaný právní předpis neobsahuje speciální úpravu počítání času, je třeba za stavu, kdy konec lhůty připadl na neděli, vycházet z obecného pravidla, že posledním dnem lhůty se stává nejbližší následující pracovní den. Nález ÚS ze dne 25.9.1998, sp.zn. IV. ÚS 365/97 (Sb. ÚS sv. 12 č. 108, s. 103)⁹

⁹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 175 s.

2.10 Promlčení a prekluze

Pro závazkově právní vztahy a tím i pro postavení dlužníka v nich jsou zcela zásadními instituty promlčení a prekluze, které mají přímý vztah k trvání závazku (dluhu) dlužníka.

Promlčení

Promlčení lze chápat jako právní následek marného uplynutí doby k plnění, to znamená, že věřitel neuplatnil vůči dlužníkovi své právo ve lhůtě určené zákonem. Uplatněním práva rozumíme uplatnění u soudu žalobou. Samo promlčení na existenci závazku dlužníka nemá vliv. Dojde-li k promlčení, vzniká právo dlužníkovi vznést u soudu námitku promlčení. Namítne-li dlužník takto promlčení, ať již písemným podáním soudu či ústně do protokolu při jednání soudu, soud vždy žalobu zamítne. Z uvedeného tak vyplývá, že soud sám k promlčení z úřední moci nepřihlíží. Zároveň však soud není oprávněn dlužníka (v postavení žalovaného) poučit v tom smyslu, že žalobou uplatněný nárok je promlčen. Jednalo by se o tzv. hmotněprávní poučení, kterým by byla porušena rovnost procesních práv účastníků řízení. Soud je oprávněn poučovat účastníky řízení podle § 5 o. s. ř. o jejich procesních právech a povinnostech. Dojde-li k namítnutí promlčení a v důsledku toho k zamítnutí žaloby, nebo není-li žaloba věřitelem vůbec podána a pohledávka věřitele se promlčí, právo věřitele a tomu odpovídající závazek dlužníka nezanikají, avšak závazek dlužníka se mění do tzv. naturální obligace, kdy věřitel již nemůže s úspěchem domáhat se svého práva u soudu, avšak splní-li dlužník svůj závazek, plní po právu, tedy to, k čemu je povinen, a ze strany věřitele, který přijme takové plnění, nedochází k tzv. bezdůvodnému obohacení (viz dále).

Promlčení podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (§ 609 až § 653).

V § 609 o. z. nebylo-li právo vykonáno v promlčecí lhůtě, promlčí se a dlužník není povinen plnit, přičemž soud k promlčení přihlédne na námitku dlužníka (§ 610 odst. 1 o. z.)

Principiálně se promlčují všechna majetková práva s výjimkou práva na vlastní život, důstojnost, jméno, zdraví vážnost, čest, soukromí nebo obdobného osobního práva (§ 612 o. z.), právo na výživné (§ 613 o. z.), vlastnického práva (§ 614 o. z.). Skutečnost, že vlastnické právo se nepromlčuje, vyplývá z čl. 11 Listiny základních práv a svobod, kdy vlastnické právo může být omezeno nebo vyvlastněno pouze ve veřejném zájmu na základě zákona a za náhradu, tedy vlastnictví je nedotknutelné.

Judikatura:

Uplatnění práva. Námitka promlčení může být úspěšně uplatněna jen za předpokladu, že se věřitel svého práva v průběhu promlčecí doby nedomáhal uplatněním na soudu, nebo u jiného příslušného orgánu. Rozsudek NS ze dne 29. 11. 1996, sp. zn. 4 Cz 95/66 (R 29/1967)¹⁰

Neúplné podání. Soud neodňal účastníkovi možnost jednat před soudem, jestliže jeho podání, které obsahovalo jen označení účastníků řízení a označení věci bez vyličení rozhodujících skutečností a formulace žalobního petitu, nepovažoval za řádné uplatnění

¹⁰

Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 136 s.

nároku na náhradu škody u soudu. Usnesení NS ze dne 12.12.2002, sp.zn. 25 Cdo 732/201 (soubor 1619/23)¹¹

Význam kvalifikace práva účastníky. Důvodnost námitky promlčení soud zkoumá ve vztahu k nároku uplatněnému žalobou; není významné, jak účastníci nárok kvalifikovali po právní stránce a z jakých právních důvodů byla námitka vznesena. Rozsudek NS ze dne 21.8.2003, sp.zn. 29 Odo 162/2003 (R 13/2005).¹²

Krácení promlčecí doby s odkazem na dobré mravy. Promlčecí dobu nároku na úhradu kupní ceny nelze zkracovat s odkazem na to, že vymáhání dlužné částky po delší době je v rozporu s dobrými mravy. Usnesení NS ze dne 28.7.2004, sp.zn. 32 Odo 1122/3003 (Soubor 2713/30)¹³

K jednotlivým promlčecím dobám:

Obecná promlčecí doba:

Obecná promlčecí doba trvá tři roky a běží ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé (§ 619 a 629 o. z.). Lhůta obecné promlčecí doby se vztahuje na všechny případy promlčení, na které není pamatováno v dále uvedených případech. Dnem, kdy právo mohlo být poprvé vykonáno, rozumíme první den prodlení dlužníka se splněním závazku. Např. dlužník si od věřitele půjčil částku 100.000,- Kč dne 1. 10. 2006 s tím, že se zavázal uvedenou částku vrátit (splnit svůj závazek vrátit peněžitě plnění) nejpozději do 31. 10. 2006. Dlužník do 31. 10. 2006 svůj závazek nesplnil, nevrátil půjčenou částku 100.000,- Kč, a proto se dne následujícího, tj. 1. 11. 2006 ocitl první den v prodlení. V tento den může být právo poprvé vykonáno, tj. podána žaloba. Z toho důvodu tak promlčecí doba počíná běžet dne 1. 11. 2006 a skončí 1. 11. 2009.

S právě uvedeným souvisí ust. § 619 o. z., podle kterého u práv, která musí být uplatněna nejprve orgánů veřejné moci, počíná běžet promlčecí lhůta ode dne, kdy bylo právo takto uplatněno. Právo může být uplatněno poprvé, pokud se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo se o nich dozvědět měla a mohla.

Doba splnění dluhu nebyla dohodnuta, stanovena právním předpisem nebo určena v rozhodnutí. Za okamžik rozhodný pro počátek běhu promlčecí doby v případě, že doba splnění dluhu nebyla dohodnuta, stanovena právním předpisem nebo určena v rozhodnutí je třeba považovat den bezprostředně následující po dni, kdy došlo ke splatnosti dluhu. Rozsudek NS ze dne 27.11.2002, sp.zn. 33 Odo 665/2002 (soubor 1610/23).¹⁴

Plnění ve splátkách

Podle § 623 o. z. při dílčích plnění (náhrada termínu splátka) dluhu počne promlčecí lhůta běžet u každého dílčího plnění ode dne jeho dospělosti (náhrada termínu splatnost). Dospěje-li pro nesplnění některého dílčího plnění celý dluh, počne pro celý dluh běžet promlčecí lhůta ode dne dospělosti neplněného dílčího plnění. Uvedené zákonné ustanovení

¹¹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,136 s.

¹² Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,137 s.

¹³ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,137 s.

¹⁴

upravuje promlčecí dobu, má-li dlužník plnit svůj dluh věřiteli ve splátkách. Předpokladem plnění ve splátkách je existence dohody mezi věřitelem a dlužníkem o takovém způsobu plnění dluhu, nebo musí takový způsob vyplývat z rozhodnutí soudu, který je oprávněn podle § 160 odst. 1 o. s. ř. stanovit v případě uložení povinnosti k peněžitému plnění výši splátek a podmínky splatnosti.

Promlčení práva na náhradu škody

Podle § 620 odst. 1 o. z. okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu škody zahrnují vědomost o škodě a osobě povinné k její náhradě. To platí obdobně i pro odčinění újmy. Dle § 620 odst. 2 o. z. okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu škody způsobené vadou výrobku podle § 2939 o. z. zahrnují vědomost o škodě, vadě a totožnosti výrobce. Dle § 636 odst. 1 o. z. právo na náhradu škody nebo jiné újmy se promlčí nejpozději za deset let ode dne, kdy škoda nebo újma vznikla (subjektivní promlčecí lhůta). Dle § 636 odst. 2 o. z. byla-li škoda nebo újma způsobena úmyslně, promlčí se právo na její náhradu nejpozději za patnáct let ode dne, kdy škoda nebo újma vznikla. To platí i v případě vzniku škody nebo újmy porušením povinnosti v důsledku úplatkářství spočívajícího v nabídce, slibu nebo dání úplatku jiným než poškozeným nebo v přímém či nepřímém vyžádání úplatku od poškozeného (objektivní promlčecí lhůta). Dle § 636 odst. 3 o. z. pro právo vzniklé z újmy na svobodu, životě nebo na zdraví se předešlé věty nepoužijí. Dle § 637 o. z. právo na náhradu škody způsobené vadou výrobku podle § 2939 o. z. se promlčí nejpozději za deset let ode dne, kdy výrobce uvedl vadný výrobek na trh. Z uvedeného vyplývá, že v případě obecné odpovědnosti za škodu musí věřitel vůči osobě, která mu škodu způsobila, uplatnit své právo na náhradu škody ve lhůtě 3 let ode dne, kdy mu škoda vznikla a kdy se dozvěděl o tom, kdo za škodu odpovídá, maximálně však ve lhůtě 10 let ode dne, kdy škoda objektivně vznikla. Z uvedeného vyplývá, že poškozený se dozví o vzniku škody a o tom, kdo mu škodu způsobil v den škody, např. 1. 1. 2006, v takovém případě subjektivní promlčecí doba skončí dne 1. 1. 2009, objektivní dne 1. 1. 2016. Aby se poškozený vyhnul nebezpečí námitky promlčení, musí tak svůj nárok u soudu uplatnit do 1. 1. 2009. V případě, že škoda objektivně vznikla dne 1. 1. 2006, avšak subjektivní lhůta (tj. den, kdy se dozvěděl o tom, kdo za škodu odpovídá) počala běžet dne 1. 8. 2009, musí poškozený svůj nárok uplatnit nejpozději do 1. 1. 2016, neboť subjektivní promlčecí doba nemůže přesahovat za časovou mez objektivní zkušební doby. Uvedený princip platí na škodu způsobenou úmyslně (zde však objektivní promlčecí doba činí 15 let), rovněž tak na škodu způsobenou na zdraví, kde však není zákonem dána objektivní promlčecí doba, a proto je pro poškozeného rozhodující pouze doba subjektivní. V případě úplatkářství se právo na náhradu škody promlčí za 15 let ode dne, kdy škoda nebo újma vznikla.

Judikatura:

Prokazování jiných skutečností po uplatnění námitky promlčení. Dovolává-li se účastník občanského soudního řízení promlčení práva (nároku) na náhradu škody, nemůže soud promlčené práva (nárok) přiznat; návrh na zahájení řízení v takovém případě zamítne, a to i v případech, ve kterých ještě není prokázána odpovědnost za škodu nebo výše škody. Stanovisko NS ČSSR ze dne 26.4.1983, sp.zn. Sc 2/83 (R 29/1983)¹⁵

Prokázaná a předpokládaná vědomost o škodě. Při úvaze o tom, kdy se poškozený dověděl o škodě, je třeba vycházet z prokázané vědomosti poškozeného o vzniklé škodě,

¹⁵

Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 144 s.

nikoliv jen z jeho předpokládané vědomosti o této škodě. Rozsudek NS ČSR ze dne 27.9.1974, sp.zn. 2 Cz 19/74 /R 38/1975)¹⁶

Počátek běhu a vyčíslitelnost škody. Pro počátek běhu subjektivní lhůty k uplatnění práva na náhradu škody je rozhodné, kdy se poškozený dozví o již vzniklé škodě (tedy nikoli jen o protiprávním jednání či o škodné události) a kdo za ni odpovídá. Dozvědět se o škodě znamená, že se poškozený dozví o majetkové újmě určitého druhu a rozsahu, kterou lze natolik objektivně vyčíslit v penězích, že lze právo na její náhradu důvodně uplatnit u soudu. Rozsudek NS ze dne 30.4.2002, sp.zn. 33 Odo 477/2001 (soubor 1168/16)¹⁷

Vědomost o škůdci. O tom, kdo za škodu odpovídá, se poškozený dozví tehdy, jestliže získá vědomost o takových skutkových okolnostech, které mohou vést k závěru o odpovědnosti konkrétního subjektu; nepostačuje k tomu pouhý předpoklad, rozhodující je, kdy se poškozený o těchto skutečnostech dozvěděl. Rozsudek NS ze dne 28.1.2004, sp.zn. 25 Cdo 61/2003 (Soubor 2445/28)¹⁸

Vědomost jiné osoby. Při stanovení počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty k uplatnění nároku na náhradu škody nelze ztotožňovat okamžik rozhodný pro skutečnou vědomost poškozeného o škodě a o odpovědném subjektu s okamžikem, kdy o těchto skutečnostech nabyla vědomost jiná osoba než poškozený, tedy např. advokát, který na základě plné moci podle § 24 o.s.ř. zastupoval v dědickém řízení poškozeného jako jednoho z dědiců. Rozsudek NS ČR ze dne 31.5.1993, sp.zn. 1 Cz 32/92 (B 2/11993, č. 5)¹⁹

Nedělitelnost nároku. Tvoří-li nárok na náhradu škody nedělitelný celek, začíná promlčecí doba běžet teprve tehdy, až se poškozený dozví o celé škodě. Za samostatné nároky na náhradu škody je nutno považovat nároky ze dvou i více oddělitelných škodných událostí, a to i když jde o opakování téhož porušení právní povinnosti mezi týmiž subjekty (např. dvěma oddělitelnými neoprávněnými zásahy škůdce proti majetku poškozeného). Rozsudek NS ČSR ze dne 27.9.1974, sp.zn. 2 Cz 19/74 (R 38/1975)²⁰

Pokračující porušování povinnosti. Z hlediska promlčení nelze považovat nároky na náhradu škod vznikajících a narůstajících pokračujícím porušováním téže právní povinnosti za jediný nedělitelný nárok na náhradu škody, který by vznikl teprve po skončeném porušování právní povinnosti nebo po dovršení celkové škody, nýbrž za samostatné nároky, k jejichž uplatnění začíná běže promlčecí doba, jakmile se poškozený o vzniklých škodách dověděl. Rozsudek NS ČSR ze dne 27.9.1974, sp.zn. 2 Cz 19/74 R 38/1975)²¹

Vztah objektivní a subjektivní doby. Na běh tříleté objektivní promlčecí doby podle ustanovení § 106 odst. 2 o.z. nemá vliv subjektivní promlčecí doba. To ovšem neplatí u škody způsobené na zdraví (§ 106 odst.2 o.z. in fine). Je tedy nesprávný názor, že by se objektivní promlčecí doba prodlužovala o promlčecí dobu subjektivní, dopadne-li začátek subjektivní promlčecí doby ještě do běhu objektivní promlčecí doby. Stanovisko NS ze dne 17.9.1964, sp.zn. Cpj 220/64 (S III, s. 279)²²

¹⁶ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,145 s.

¹⁷ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,145 s.

¹⁸ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,145 s.

¹⁹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,146 s.

²⁰ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,146 s.

²¹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,146 s.

²² Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,148 s.

Promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení

Doba promlčení je upravena v § 621 o. z. Podle § 621 o. z. okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na vydání bezdůvodného obohacení zahrnují vědomost, že k bezdůvodnému obohacení došlo, a o osobě povinné k jeho vydání (subjektivní promlčecí lhůta). Podle § 638 odst. 1 o. z. právo na vydání bezdůvodného obohacení se promlčí nejpozději za deset let ode dne, kdy k bezdůvodnému obohacení došlo (objektivní promlčecí lhůta). Podle § 638 odst. 2 o. z. bylo-li bezdůvodné obohacení nabyto úmyslně, promlčí se právo na jeho vydání nejpozději za patnáct let ode dne, kdy k bezdůvodnému obohacení došlo. Podle § 610 odst. 2 o. z. jsou-li si strany povinny vrátit, co nabyly podle neplatné smlouvy nebo ze zrušeného závazku, přihlédne soud k námitce promlčení, jen pokud by promlčení mohla namítnout i druhá strana. To platí i v případě, že bylo plněno na základě zdánlivého právního jednání. Pro počátek subjektivní doby je zásadní okamžik, kdy se oprávněný dozví o tom, že došlo na úkor jeho majetku k bezdůvodnému obohacení, a kdo se takto bez právního důvodu obohatil. Naproti tomu objektivní promlčecí doba počne běžet dnem, kdy k získání bezdůvodného obohacení skutečně došlo.

Vzhledem k tomu, že se bezdůvodné obohacení vztahuje k právním jednáním, je nutné rozlišovat, zda k bezdůvodnému obohacení došlo na základě absolutně neplatného právního jednání, např. pro nedostatek formy, nebo z relativně neplatného právního jednání. V případě absolutně neplatného právního jednání dochází k bezdůvodnému obohacení, pokud již bylo plněno podle takto neplatného právního jednání, již okamžikem, kdy byl takový právní jednání učiněn. V případě relativně neplatného právního jednání (§ 586, § 579 o. z.) dochází k bezdůvodnému obohacení až okamžikem, kdy došel druhému účastníku právního vztahu projev vůle, kterým se účastník domáhá neplatnosti právního jednání.

Pokud jsou účastníci neplatné nebo zrušené smlouvy povinni vzájemně si vrátit vše, co podle ní dostali, přihlédne soud k námitce promlčení jen tehdy, jestliže by i druhý účastník mohl promlčení namítat (§ 610 o. z.). Z uvedeného ustanovení vyplývá, soud k námitce promlčení přihlédne, je pokud by promlčení mohla namítnout i druhá strana, platí nově i pokud bylo plněno na základě zdánlivého právního jednání.

Judikatura:

Skutečná a předpokládaná vědomost. Pro počátek běhu subjektivní promlčecí doby na uplatnění práva na vydání bezdůvodného obohacení se vyžaduje skutečná a ne pouze předpokládaná vědomost o tom, že došlo k získání bezdůvodného obohacení a kdo jej získal; není rozhodující, že oprávněný se o tom mohl dozvědět při vynaložení potřebné péče. Rozsudek NS ze dne 25.4.2001 sp.zn. 33 Cdo 3003/99 (soubor 442/5)²³

Vrácení zálohy na kupní cenu. Dostatečným právním důvodem k poskytnutí zálohy na budoucí koupi je i příslib budoucího úplatného převodu vlastnictví k nemovitosti, pro nějž – na rozdíl od smlouvy o převodu – není předepsána písemná forma. Jestliže se zamýšlená koupě později nerealizovala, záloha se stává bezdůvodným obohacením ve chvíli, kdy odpadl právní důvod, na jehož základě kupující plnil prodávajícímu, tedy kdy prodávající odmítl nemovitosti kupujícímu prodat, popř. vytvořil stav, z něhož je zřejmé, že koupě již nebude realizována. Okamžikem, kdy se kupující dozvěděl, že zamýšlená koupě nebude uskutečněna,

²³

Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 145 s

počíná běh subjektivní promlčecí lhůty k uplatnění nároku na vrácení zálohy. Rozsudek NS ze dne 30.1.2001, sp.zn. 25 Cdo 968/99 (Soubor 107/2)²⁴

Vrácení kupní ceny v případě kupní smlouvy neplatné proto, že jejím předmětem byla odcizená věc. Je-li kupní smlouva neplatná proto, že jejím předmětem byla odcizená věc, začíná kupujícímu běžet subjektivní promlčecí doba k vydání bezdůvodného obohacení v podobě vrácení zaplacené kupní ceny prodávajícím už ode dne, kdy se od orgánů činných v trestním řízení dozvěděl, že mu byla prodána odcizená věc; vědomost kupujícího o tom, kdo je vlastníkem věci, a okolnost, kdy bylo vydáno usnesení o vrácení věci jejím vlastníku, jsou pro určení počátku běhu této promlčecí doby bez významu. Rozsudek NS ze dne 20.10.2004, sp.zn. 33 Odo 83/2004 (Soubor 3066/28)²⁵

Počátek běhu. Bezdůvodné obohacení získané plněním bez právního důvodu vzniká již samotným přijetím tohoto plnění; tímto okamžikem začíná běžet objektivní promlčecí doba podle § 107 odst.2 Občz. Rozsudek NS ze dne 30.5.2001, sp.zn. 33 Cdo 1864/2000(Soubor 533/6)²⁶

Vlastnické právo oproti jinému právu. Ustanovení § 107 odst.3 ObčZ o promlčení povinnosti vrátit si vzájemné plnění lze aplikovat pouze v případech, v nichž na jedné straně stojí právo vlastnické oproti jinému právu. Rozsudek NS ze dne 22.12.2004, sp.zn. 32 Odo 885/2003 (Soubor 3191)²⁷

Promlčení práv z přepravy

Podle nového občanského zákoníku se použije obecná úprava promlčení.

Promlčení práva z věcného břemene

Podle § 631 o. z. bylo-li právo zapsáno do veřejného seznamu, promlčí se za deset let ode dne, kdy mohlo být vykonáno poprvé. Podle § 632 o. z. bylo-li do veřejného seznamu zapsáno právo, které může být vykonáváno nepřetržitě nebo opakovaně, promlčí se, pokud není vykonáváno po dobu deseti let. Bylo-li však do veřejného seznamu zapsáno právo, které se vykonává jen zřídka, vyžaduje se, aby osoba, které právo náleží, měla v průběhu deseti let alespoň třikrát příležitost je vykonat a nikdy je nevykonala; nevyskytne-li se v průběhu deseti let příležitost právo vykonat třikrát, prodlužuje se promlčecí lhůta, dokud nebude využita žádná ze tří příležitostí. Dle § 633 odst. 1 o. z. brání-li osoba zavázaná z věcného břemene výkonu práva, promlčí se věcné břemeno, pokud oprávněná osoba neuplatní své právo do tří let. Dle § 633 odst. 2 o. z. právo na jednotlivé plnění z reálného břemene se promlčuje jako pohledávka.

V tomto případě jde o promlčení práva, které koresponduje s věcným břemenem. Věcné břemeno může spočívat např. v povinnosti vlastníka konkrétního pozemku strpět, aby vlastník oprávněného pozemku přes jeho pozemek přecházel a zde čerpal vodu. Ve lhůtě 10 let se tedy promlčuje právo vlastníka oprávněného pozemku spočívající v chůzi a čerpání vody na pozemku zatíženém věcným břemenem, není-li po tuto dobu vykonáváno. Přičítá se

²⁴ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,150, 151 s

²⁵ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,150, 151 s

²⁶ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,151 s

²⁷ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006,152 s

promlčecí lhůta v případě, kdy povinná osoba brání ve výkonu věcného břemene oprávněného – oprávněný musí své právo uplatnit v tříleté promlčecí lhůtě.

Promlčení přiznaného nebo uznaného práva

V ust. § 639 o. z. uznal-li dlužník svůj dluh, promlčí se právo za deset let ode dne, kdy k uznání dluhu došlo. Určí-li však dlužník v uznání i dobu, do které splní, promlčí se právo za deset let od posledního dne určené doby. Dle § 640 o. z. právo přiznané rozhodnutím orgánu veřejné moci se promlčí za deset let ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno. Právní mocí rozumíme stav, kdy proti rozhodnutí nelze podat řádný opravný prostředek (odvolání, příp. odpor proti platebnímu rozkazu, elektronickému platebnímu rozkazu, evropskému platebnímu rozkazu či směnečnému platebnímu rozkazu. Ve výroku rozhodnutí bývá uvedena tzv. pariční doba, tj. doba k plnění. Např. u rozsudku na plnění bývá obvykle třídní od právní moci rozsudku. Příklad: „Žalovaný je povinen zaplatit žalobci částku 100.000,- Kč do tří dnů od právní moci rozsudku.“ Tedy nabude-li rozsudek právní moci 3. 1. 2006, tak pariční lhůta (= lhůta k plnění) končí dnem 6. 1. 2006, a proto promlčecí doba skončí 3. 1. 2016. Námitku promlčení bude možné uplatnit ve výkonu rozhodnutí, příp. exekuci, bude-li návrh na výkon rozhodnutí, příp. exekuci podán u soudu dne 4. 1. 2016.

Dle § 641 o. z. bylo-li v uznání dluhu nebo v rozhodnutí orgánu veřejné moci plnění rozloženo na jednotlivá dílčí plnění, platí desetiletá promlčecí lhůta i pro tato dílčí plnění a počíná běžet ode dne dospělosti každého dílčího plnění. Dospěje-li nesplněním některého dílčího plnění celý dluh, počne promlčecí lhůta běžet ode dne dospělosti nesplněného dílčího plnění. Podle § 642 o. z. byl-li dluh uznán nebo bylo-li právo přiznáno rozhodnutím orgánu veřejné moci, neplatí desetiletá promlčecí lhůta pro úroky a pro ta opěťující se plnění, které dospěly po uznání dluhu nebo po přiznání práva.

Podle § 639, § 640 o. z. viz výše. Uznání dluhu dlužníkem musí být písemné. Je-li dluh uznán pouze ústně či konkludentně, tj. jednáním dlužníka, nemá takové uznání vliv na promlčecí dobu a promlčecí doba nečiní 10 let. V uznání musí uznat dlužník svůj dluh vůči věřiteli co do důvodu, např. uvede, že věřiteli dluží z titulu smlouvy o půjčce, kterou uzavřel s věřitelem dne XY. Zároveň zde uvede výši dluhu, tj. konkrétní částku. Například: „Já, níže podepsaný, XY, nar. ..., bytem ..., uznávám svůj dluh vůči panu AB, bytem ..., a to ve výši 100.000,- Kč. Uvedenou částku jsem si od pana AB půjčil za účelem nákupu motorového vozidla.“ Promlčecí doba počíná běžet dnem, kdy k uznání dluhu došlo, například 2. 1. 2006 a potom skončí 2. 1. 2016. Je-li v uznání dluhu uvedeno, že dlužník zaplatí dlužnou částku do určitého data, počne běžet 10-letá promlčecí doba uplynutím této lhůty. Typické je uznání dluhu, uzná-li dlužník svůj dluh ve formě vykonatelného notářského nebo exekutorského zápisu, tedy uzná svůj dluh, zaváže se k jeho zaplacení ať již v celkové výši nebo ve splátkách, a svolí, že pro případ nezaplacení dluhu, nebo jedné ze splátek, kdy se stane splatným celý dluh, souhlasí, aby podle uvedeného notářského zápisu nebo exekutorského zápisu mohl být veden výkon rozhodnutí podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, nebo exekuce podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu. Důležité je, že dlužník může uznat co do důvodu i do výše již promlčený dluh; na základě takového právního jednání počne běžet nová promlčecí doba podle § 110 odst. 1 o. z.

Zde je nutno rozlišovat mezi pojmem „dílčí plnění“ a „opěťující se plnění“. Dílčím plněním se rozumí částečné plnění peněžitého závazku, například dlužník plní věřiteli z celkové částky 100.000,- Kč měsíčně částku 10.000,- Kč. Naproti tomu opěťujícím se plněním jsou

plnění, která je povinen dlužník poskytovat věřiteli pravidelně ve stejné výši, např. plnění z titulu výživného na nezl. dítě, placení nájemného.

Judikatura:

Jen do určité výše. Jestliže dlužník uzná právo věřitele co do důvodu, avšak jen do určité výše, právní účinky uznání podle § 110 odst.1 ObčZ nastanou jen ohledně uznané výše. Rozsudek NS ze dne 31.3.1999, sp.zn. 2 Cdon 1929/97²⁸

Promlčený dluh. Z § 110 odst.1 o.z. nevyplývá, že by nebylo možné uznat již promlčený dluh; uznání promlčeného dluhu není vázané na vědomí dlužníka o tom, že dluh je promlčený. Rozhodnutí NS ze dne 27.2.1968, sp.zn. 3 Cz 6/68 (R 51(1968))²⁹

Právo přiznané rozhodnutím. Také právo přiznané pravomocným soudním rozhodnutím může být dlužníkem písemně uznáno co do důvodu i výše (§ 110 odst.1 věta druhá o.z.). Toto právo se pak promlčí za deset let ode dne, kdy k uznání došlo, popřípadě za deset let od uplynutí lhůty k plnění uvedené v písemném uznání dluhu. Rozsudek NS ČSR ze dne 26.8.1977, sp.zn. 5 Cz 33/77 (R 32/1979)³⁰

Právo ručitele na námitku, uznal-li dlužník dluh. Na právo ručitele dovolat se promlčení vůči věřiteli dlužníka po uplynutí promlčecí doby podle ustanovení § 101 o.z. nemá vliv písemné uznání dluhu dlužníkem podle ustanovení § 110 odst.1 o.z. Rozsudek KS v Českých Budějovicích ze dne 7.9.1989, sp.zn. 6 co 1008/89 (R 17/1991)³¹

Běh promlčecí doby

Především je nutno konstatovat, že v souladu s § 604 o. z. nemá změna v osobě věřitele nebo dlužníka nemá vliv na běh doby nebo lhůty. Tzn., že postoupí-li věřitel svoji pohledávku za dlužníkem na jiný subjekt, běží původní promlčecí doba. Obdobně převezme-li někdo za dlužníka jeho závazek, nemá tato změna v subjektu dlužníka žádný vliv na promlčecí dobu.

Stavením promlčecí doby

Stavením promlčecí doby se rozumí zákonný stav, kdy promlčecí doba neběží. Uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje, promlčecí doba od tohoto uplatnění po dobu řízení neběží. To platí i o právu, které bylo pravomocně přiznáno a pro které byl u soudu nebo u jiného příslušného orgánu navržen výkon rozhodnutí (§ 648 o. z.). Nedojde-li k vydání pravomocného rozhodnutí, které by dlužníkovi ukládalo povinnost k plnění, např. proto, že se věřitel s dlužníkem dohodnout na zpětvzetí žaloby s tím, že dlužník bude plnit, pokračuje od okamžiku zastavení řízení běh promlčecí doby a to tak, že navazuje na již uplynulou promlčecí dobu. Promlčecí doba tedy neběží znovu od svého počátku (to by se jednalo o tzv. přerušení).

²⁸ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 153 s

²⁹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 153 s

³⁰ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 153, 154 s

³¹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 154 s

Dle § 650 o. z. promlčecí lhůta neběží po dobu, kdy se věřiteli hrozbou brání právo uplatnit. To platí i v případě, když věřitel právo neuplatnil, jsa dlužníkem nebo osobou dlužníku blízkou listivě uveden v omyl. V ust. § 651 promlčecí lhůta neběží po dobu, dokud trvá vyšší moc, která věřiteli v posledních šesti měsících promlčecí lhůty znemožnila právo uplatnit. Podle § 652 o. z. pokračuje-li běh promlčecí lhůty po odpadnutí některé z překážek uvedených v § 646 až 651 o. z. neskončí promlčecí lhůta dříve než za šest měsíců ode dne, kdy začala znovu běžet.

Judikatura:

Včasně uplatnění nároku. Domáhá-li se oprávněný nároku v promlčecí době a v soudním řízení náležitě pokračuje, neskončí promlčení, dokud řízení trvá. Stanovisko NS ze dne 7.9.1960, sp.zn. Cp 119/60 (R 1/1961)³²

Vliv žaloby na určení (ne)existence pohledávky. Zahájení řízení o určení, zda tu pohledávka je či není, nevede (stejně jako kladné rozhodnutí soudu ve sporu o takovém určení) ke stavení běhu promlčecích či prekluzivních lhůt ohledně této pohledávky. Rozsudek NS ze dne 23.1.2003, sp.zn. 29 Odo 565/2001 (Soubor 1954/26)³³

Jen vůči žalovanému. Uplatněním práva u soudu se staví běh promlčecí doby pouze ve vztahu k osobě, vůči níž se toto řízení vede. Usnesení NS ze dne 20.4.1999, sp.zn. 25 Cdo 129/99 (SJ 11/1999)³⁴

Jen ohledně uplatněné části pohledávky. Běh promlčecí doby, omezil-li se oprávněný jen na vymáhání části své peněžité pohledávky, se staví jen pokud jde o částku, jejíž úhrady se v řízení domáhá, pokračuje-li náležitě v tomto řízení. Ohledně nevymáhaného zbytku běží promlčecí doba dále, když zákonem požadované podmínky jejího stavení nejsou splněny. Rozsudek NS ČSR ze dne 26.2.1974, sp.zn. 3 Cz 4/74 (S IV, s. 774)³⁵

V řízení o konkursu a vyrovnání. Samotné podání návrhu na prohlášení konkursu nemá žádný vliv na běh promlčecí doby ohledně pohledávky věřitele. Běh promlčecí doby se staví až přihlášením této pohledávky do konkursu. Usnesení NS ze dne 27.2.2002, sp.zn. 29 Odo 343/2001 (Soubor 1038/14)³⁶ Stejně se postupuje i v případě insolvenčního zákona.

Uplatnění práva v trestním řízení. Jestliže poškozený uplatnil v trestním řízení včas (§ 43 odst.2 tr. ř.) nárok na náhradu škody, jež mu byla způsobena trestným činem, a v řízení řádně pokračuje (§ 112 o.z.), běh promlčecí doby se zastaví. Nedošlo-li v trestním řízení k uložení povinnosti nahradit poškozenému uplatněnou náhradu škody, má poškozený možnost uplatnit nárok na náhradu škody v občanském soudním řízení v promlčecí době, jejíž běh pokračoval po skončení trestního řízení. Rozsudek NS ČSR ze dne 29.10.1973, sp.zn. 2 Cz 14/73 (R 31/1974)³⁷

³² Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 155 s

³³ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 155 s

³⁴ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 156 s

³⁵ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 156 s

³⁶ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 156 s

³⁷ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 156 s

Uplatnění v přestupkovém řízení. Byl-li nárok na náhradu škody způsobené přestupkem uplatněn při projednávání přestupku, jde o uplatnění práva u příslušného orgánu ve smyslu ustanovení § 112 o.z. Rozsudek NS ČSR ze dne 29.9.1975, sp.zn. 2 Cz 18/75 (R 12/1977)³⁸

Pasivita v občanskoprávním řízení. V zahájeném řízení řádně pokračuje i ten účastník občanského soudního řízení, který součinnost se soudem v řízení sám nevyvíjí, svými jednání však nebrání průběhu řízení a jeho skončení rozhodnutím soudu ve věci. Rozsudek NS SSR ze dne 25.1.1976, sp.zn. 4 Cz 8/76 (R 32/1978)³⁹

Neopravení či nedoplnění vadné žaloby. Zákonná podmínka řádného pokračování v řízení by nebyla splněna, kdyby žalobce vadnou žalobu (případně k výzvě soudu) neopravil či nedoplnil. Nález ÚS ze dne 24.6.2003, sp.zn. II. ÚS 182/01 (Sb. ÚS sv. 30 č. 99, s. 433)⁴⁰

Poškozený se v trestním řízení neodvolá. Pokud poškozený v trestním řízení nepodá odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně a nezúčastní se řízení u soudu druhého stupně, nelze na základě toho učinit závěr, že nepokračoval řádně v trestním řízení. Zpráva NS ČSR ze dne 5.12.1979, sp.zn. Pls 2/79 (R 22/1979, s. 508)⁴¹

Osoby mající mít zákonného zástupce

Spadají sem nezletilé osoby a osoby mající omezenou svéprávnost. Vyžaduje-li se, aby osoba měla zákonného zástupce nebo opatrovníka, počne promlčecí lhůta běžet ohledně práva takové osoby nebo ohledně práva proti ní až ode dne, kdy zákonného zástupce nebo opatrovníka získá. Již započatá lhůta běží dále, avšak neskončí dříve, než uplyne jeden rok po odpadnutí překážky (§ 645 o. z.)

Mezi manžely nepočne promlčecí lhůta běžet ani neběží, dokud manželství trvá. To platí obdobně i pro práva mezi osobami žijícími ve společné domácnosti, mezi zastoupeným a zákonným zástupcem, opatrovancem a opatrovníkem nebo mezi poručencem a poručníkem (646 o. z.).

Počátek promlčecí doby

Obecně lze konstatovat, že u práv, která jsou vymahatelná u soudu, začíná běžet promlčecí doba ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno u soudu, nestanoví-li zákon něco jiného. Tak např. u smlouvy o úvěru lze podat žalobu dnem následujícím po splatnosti zaplatit úvěr, příp. jednotlivou splátku. U práv uskutečnit právní jednání běží promlčecí doba ode dne, kdy právní jednání mohl být učiněn, nestanoví-li zákon něco jiného.

³⁸ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 156 s

³⁹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 157 s

⁴⁰ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 157 s

⁴¹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 157 s

Dále uvádíme konkrétní případy počátku běhu promlčecí doby, jak je stanoví obchodní zákoník:

1. právo na splnění závazku – dle § 623o. z. při dílčích plněních dluhu počne promlčecí lhůta běžet u každého dílčího plnění ode dne jako dospělosti. Dospěje-li pro nesplnění některého dílčího plnění celý dluh, počne pro celý dluh běžet promlčecí lhůta ode dne dospělosti nesplněného dílčího plnění.
2. práva z vad věcí – dle § 637 o. z. právo na náhradu škody způsobené vadou výrobku podle § 2939 o. z. se promlčí nejpozději za 10 let ode dne, kdy výrobce uvedl vadný výrobek na trh.
3. práva na peněžní prostředky uložené na běžném nebo vkladovém účtu – dle § 624 o. z. u práva na vydání peněžních prostředků uložených na účtu nebo představujících vklad počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy smluvní závazek zanikl.
4. právo na náhradu škody – dle § 620 odst. 1, 2 o. z. okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu škody zahrnují vědomost o škodě a osobě povinné k její náhradě. To platí obdobně i pro odčinění újmy. Okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu škody způsobené vadou výrobku podle § 2939 zahrnují vědomost o škodě, vadě a totožnosti výrobce.

Právo na náhradu škody nebo jiné újmy se promlčí nejpozději za deset let ode dne, kdy škoda nebo újma vznikla. Byla-li škoda nebo újma způsobena úmyslně, promlčí se právo na její náhradu nejpozději za patnáct let ode dne, kdy škoda nebo újma vznikla. To platí i v případě vzniku škody nebo újmy porušením povinnosti v důsledku úplatkářství spočívajícího v nabídce, slibu nebo dání úplatku jiným než poškozeným nebo v přímém či nepřímém vyžádání úplatku od poškozeného. Pro právo vzniklé z újmy na svobodu, životě nebo na zdraví se předešlé věty nepoužijí. (§ 636 odst. 1, 2, 3 o. z.)

V ust. § 625 o. z. U práva vzniklého z celkového zničení nebo ztráty dopravované věci počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy zásilka měla být příjemci doručena. Byla-li však dopravovaná věc jen poškozena nebo byla-li doručena opožděně, počne promlčecí lhůta běžet ode dne doručení zásilky.

Změna v osobě věřitele nebo dlužníka

Změna v osobě věřitele nebo dlužníka nemá vliv na běh doby nebo lhůty (§ 604 o. z.).

Stavení a přetržení promlčecí doby.

Dle § 648 o. z. uplatní-li věřitel v promlčecí lhůtě právo u orgánu veřejné moci a pokračuje-li řádně v zahájeném řízení, promlčecí lhůta neběží. To platí i o právu již vykonatelném, pokud byl pro ně navržen výkon rozhodnutí nebo navrženo nařízení exekuce.

Dle § 649 o. z. uplatní-li věřitel u orgánu veřejné moci vzájemné právo a vztahují-li se obě práva k téže smlouvě nebo k několika smlouvám uzavřeným co do účelu v závislosti na sobě, přestává běžet promlčecí lhůta dnem, kdy bylo zahájeno řízení ohledně toho práva, proti němuž vzájemné právo směřuje. V ostatních případech přestává promlčecí lhůta běžet dnem, kdy bylo vzájemné právo uplatněno.

Promlčecí lhůta neběží po dobu, kdy se věřiteli hrozbou brání právo uplatnit. To platí i v případě, když věřitel právo neuplatnil, jsa dlužníkem nebo osobou dlužníku blízkou lživě uveden v omyl. Promlčecí lhůta neběží po dobu, dokud trvá vyšší moc, která věřiteli v posledních šesti měsících promlčecí lhůty znemožnila právo uplatnit. Pokračuje-li běh promlčecí lhůty po odpadnutí některé z překážek uvedených v § 646 až 651, neskončí promlčecí lhůta dříve než za šest měsíců ode dne, kdy začala znovu běžet. (§ 650 – 652 o. z.).

Obnovení nároku a běh nové promlčecí lhůty

Bylo-li právo již promlčeno a uznal-li dlužník svůj dluh, nárok se obnoví a počne běžet nová promlčecí lhůta ode dne, kdy k uznání dluhu došlo. Určí-li však dlužník v uznání i dobu, do které splní, promlčí se právo za deset let od posledního dne určené doby. Bylo-li právo, ačkoli bylo již promlčeno, přiznáno rozhodnutím orgánu veřejné moci, použije se odstavec 1 obdobně. (§ 653 odst. 1,2 o. z.)

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Nová právní úprava pracovního práva zahrnutá do zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, účinného od 1. 1. 2007, počítá se subsidiárním použitím zákona č. 40/1964 Sb. Podle § 329 odst. 1 zákoníku práce se promlčení řídí § 619 odst. 1,2, § 629 občanského zákoníku. Promlčecí doba se řídí § 623, 620 odst. 1, 2, 636 odst. 1,2,3, 621, 638, 610 občanského zákoníku s tím, že vrácení neprávem vyplacených částek může zaměstnavatel na zaměstnanci požadovat, jen jestliže zaměstnanec věděl nebo musel z okolností předpokládat, že jde o částky nesprávně určené nebo omylem vyplacené, a to do 3 let od jejich výplaty, § 631- 633 odst. 1,2, 639 - 642, 604, 648 občanského zákoníku (§ 331 zákoníku práce).

Stavění promlčecí doby

Podle § 329 odst. 2 zákoníku práce uplatní-li účastník u soudu své právo a v zahájeném řízení řádně pokračuje, promlčecí lhůta po dobu řízení neběží. Totéž platí o právu, které bylo pravomocně přiznáno a pro které byl u soudu navržen výkon rozhodnutí.

Podle § 332 zákoníku práce jde-li o zaměstnance, který musí mít opatrovníka, nebo o práva proti němu, nezapočítává se do běhu doby stanovené pro uplatnění práva doba, po kterou mu opatrovník nebyl ustanoven.

Prekluze

Prekluze je právním institutem, kdy zákon spojuje s nedodržením lhůty zánik práva a nároku. V daném případě tak hovoříme o „prekluzivní lhůtě“. Na rozdíl od promlčeného práva, či nároku, plní-li dlužník prekludovaný nárok, plní něco, k čemu není povinen a věřitel se tak bezdůvodně obohacuje, neboť na toto plnění nemá právo. Soud na rozdíl od promlčení k prekluzi přihlíží z úřední povinnosti, a proto automaticky zamítne žalobu, jíž se žalobce domáhá uložení povinnosti na žalovaném splnit prekludované právo. Prekluze vyplývá ze zákona výslovně.

Podle § 654 odst. 1 o. z. nebylo-li právo vykonáno ve stanovené době, zanikne jen v případech stanovených zákonem výslovně. K zániku soud přihlédne, i když to dlužník nenamítne. Podle § 654 odst. 2 ustanovení tohoto zákona o běhu promlčecí lhůty platí obdobně i pro prekluzivní lhůtu.

Prekluze podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

1. § 2945 odst. 2 o. z. neuplatní-li se právo na náhradu škody u provozovatele bez zbytečného odkladu, soud je nepřizná, pokud provozovatel namítne, že právo nebylo uplatněno včas. Nejpozději lze právo na náhradu škody uplatnit do patnácti dnů po dni, kdy se poškozený o škodu musel dozvědět.
2. § 2949 odst. 1, 2 o. z. neuplatní-li se právo na náhradu škody u ubytovatele bez zbytečného odkladu, soud je nepřizná, pokud ubytovatel namítne, že právo nebylo uplatněno včas. Nejpozději lze právo na náhradu škody uplatnit do patnácti dnů po dni, kdy se poškozený o škodu musel dozvědět. Ustanovení předešlých vět se nepoužije, převzal-li ubytovatel věc do úschovy, odmítl-li ubytovatel úschovu věci v rozporu se zákonem nebo způsobil-li škodu ubytovatel nebo ten, kdo v provozu pracuje.
3. § 2168 o. z. ujednají-li prodávající a kupující zkrácení doby pro uplatnění práv z vadného plnění, nepřihlíží se k takovému ujednání. To neplatí, pokud strany zkrátily tuto dobu na polovinu zákonné doby při koupi již použitého spotřebního zboží; ujednaly-li si zkrácení větší, platí za ujednanou polovina zákonné doby.
4. § 2407 o. z. neuplatní-li uschovatel právo na náhradu škody nebo neuplatní-li schovatel právo na zaplacení úplaty nebo nákladů do tří měsíců od vrácení věci, soud právo nepřizná, namítne-li druhá strana opožděné uplatnění.
5. § 2569 o. z. není-li právo na náhradu škody u dopravce uplatněno do šesti měsíců ode dne převzetí zásilky, anebo nebyla-li zásilka převzata, do šesti měsíců ode dne, kdy měla být doručena, soud je nepřizná, namítne-li dopravce, že právo bylo uplatněno opožděně.

Prekluze podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce

Podle § 330 zák. práce k zániku práva proto, že nebylo ve stanovené době uplatněno, dochází jen v případech uvedených v § 39 odst. 5, § 58, 59, 72, § 218 odst. 4 větě druhé, § 267 odst. 1 a § 315 o. z. Bylo-li právo uplatněno po uplynutí stanovené lhůty, přihlédne soud k zániku práva, i když to účastník řízení nenamítne.

3. Závazkové právo

3.1 Obecně k závazkům

Ze závazku má věřitel (creditor) vůči dlužníku právo na určité plnění jako na pohledávku (credit) a dlužník (debitor) má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit (§ 1721 o. z.).

Plnění, které je předmětem závazku, musí být majetkové povahy a odpovídat zájmu věřitele, i když tento zájem není jen majetkový (§ 1722 o. z.).

Dle § 1723 odst. 1, 2 o. z. závazek vzniká ze smlouvy, z protiprávního činu, nebo z jiné právní skutečnosti, která je k tomu podle právního řádu způsobilá. Ustanovení o závazcích, které vznikají ze smluv, se použijí přiměřeně i na závazky vznikající na základě jiných právních skutečností.

Vznikají-li závazky ze smluv, tak jednak z tzv. pojmenovaných smluv (jde o smluvní typy uvedené v právním předpisu) nebo z tzv. nepojmenovaných smluv, (inominátních smluv tj. všechny smluvní typy, které nejsou uvedeny v právním předpise). V ust. § 1746 odst. 1, 2 o. z. Zákonná ustanovení upravující jednotlivé typy smluv se použijí na smlouvy, jejichž obsah zahrnuje podstatné náležitosti smlouvy stanovené v základním ustanovení pro každou z těchto smluv. Strany mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není zvláště jako typ smlouvy upravena.

Ze závazku je dlužník povinen něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět a věřitel je oprávněn to od něho požadovat. Závazek nelze změnit bez ujednání věřitele a dlužníka, ledaže zákon stanoví jinak. Vzniku a trvání závazku nebrání, není-li vyjádřen důvod, na jehož základě má dlužník povinnost plnit; věřitel je však povinen prokázat důvod závazku. Jedná-li se o závazek z cenného papíru, věřitel důvod závazku neprokazuje, ledaže to zákon zvlášť stanoví. (§ 1789 - 1791 o.z.).

Judikatura:

Smluvní povinnost a náhrada škody. V případě, že žalobce požaduje na účastníku závazkového právního vztahu splnění jeho povinnosti ze smlouvy, nepřichází v úvahu aplikace ustanovení o náhradě škody. Rozsudek NS ze dne 22.8.2001, sp.zn. 25 Cdo 1569/99 (Soubor 696/9)⁴²

Podřaditelnost pod smluvní typ. Uzavřou-li účastníci smlouvu, jejíž podstatné náležitosti lze podřadit pod některý ze smluvních typů, upravených v občanském zákoníku, řídí se tato smlouva kogentními, a pokud účastníci ve smlouvě nedohodli něco jiného, i dispozitivními ustanoveními občanského zákoníka, upravujícími daný typ smlouvy; nejde o smlouvu nepojmenovanou. Rozsudek NS ze dne 4.9.2002, sp.zn. 22 Cdo 522/2001 (Soubor 1412/20)⁴³

⁴² Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 520 s

⁴³ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 521 s

3.2 Obsah závazků

Z platného závazku vznikají tyto povinnosti, které je dlužník povinen splnit:

1. něco dát, latinsky dare (např. dlužník je povinen věřiteli zaplatit peněžitou částku určité výše, dlužník je povinen vydat věřiteli motorové vozidlo),
2. něco konat, latinsky facere (např. dlužník je povinen na vlastní náklady odstranit plot),
3. něčeho se zdržet, latinsky omitere (např. dlužník je povinen na svém pozemku v podzimních měsících nepálit tlející listí),
4. něco strpět, latinsky pati (např. dlužník je povinen strpět vstup věřitele – souseda na svůj pozemek za účelem nezbytné opravy sousedovi nemovitosti).

Věřitel je oprávněn na dlužníkovi požadovat splnění některé z těchto povinností, resp. více povinností, pokud je k nim dlužník v rámci závazkového vztahu zavázán.

Výše úplaty bez závazku

Plyne-li ze smlouvy povinnost stran poskytnout a přijmout plnění za úplatu, aniž je ujednána její výše, či způsob, jakým bude tato výše určena, platí, že úplata byla ujednána ve výši obvyklé v době a v místě uzavření smlouvy. Nepodaří-li se takto výši úplaty určit, určí ji soud s přihlédnutím k obsahu smlouvy, povaze plnění a zvyklostem. Byla-li úplata ujednána v rozporu s právními předpisy o cenách, platí za ujednanou ta, která je podle těchto předpisů přípustná. (§ 1792 odst. 1, 2 o. z.). Pokud nejsou určena pravidla pro stanovení výše úplaty stranami, za určitých okolností je úplatu oprávněn stanovit soud.

Nepoměrná plnění

Zaváží-li se strany k vzájemnému plnění a je-li plnění jedné ze stran v hrubém nepoměru k tomu, co poskytla druhá strana, může zkrácená strana požadovat zrušení smlouvy a navrácení všeho do původního stavu, ledaže jí druhá strana doplní, oč byla zkrácena, se zřetelem k ceně obvyklé v době a místě uzavření smlouvy. To neplatí, pokud se nepoměr vzájemných plnění zakládá na skutečnosti, o které druhá strana nevěděla ani vědět nemusela. Odstavec 1 se nepoužije pro případ nabytí na komoditní burze, při obchodu s investičním nástrojem podle jiného zákona, v dražbě či způsobem postaveným veřejné dražbě naroveň, ani pro případ sázky nebo hry, anebo při narovnání nebo novaci, pokud byly poctivě učiněny. Právo podle § 1793 nevzniká, pokud důvod nepoměru vzájemných plnění vyplývá ze zvláštního vztahu mezi stranami, zejména pokud zkrácená strana měla úmysl plnit zčásti za úplatu a zčásti bezúplatně, nebo jestliže již nelze výši zkrácení zjistit. Právo nevzniká ani tehdy, vzdala-li se jej zkrácená strana výslovně a prohlásila-li, že plnění přijímá za mimořádnou cenu ze zvláštní obliby, anebo souhlasila-li s neúměrnou cenou, ač jí skutečná cena plnění byla nebo musela být známa. Právo zaniká, není-li uplatněno do jednoho roku od uzavření smlouvy. Podnikatel, který uzavřel smlouvu při svém podnikání, nemá právo požadovat zrušení smlouvy podle § 1793 odst. 1, ani se nemůže dovolat neplatnosti smlouvy podle § 1796. (§ 1793 až 1795, § 1797 o. z.).

Hovoříme-li o obsahu závazků, který tvoří vzájemná práva a povinnosti účastníků právního vztahu, tak teorie práva dělí závazky na hlavní a vedlejší (akcesorické). Toto dělení je důležité pro právní praxi, neboť primárním je vždy hlavní závazkový vztah a od jeho právního osudu se odvíjí vedlejší závazkový vztah. Např. účastníci kupní smlouvy se

zavázali, že prodávající převede vlastnické právo k věci na kupujícího (prodá kupujícímu věc) a kupující se zavázal, že prodávajícímu za věc zaplatí kupní cenu. Tento vztah je hlavním závazkem. Vedlejším závazkem může být ujednání o smluvní pokutě, kterou je kupující povinen zaplatit prodávajícímu v případě, že se dostane do prodlení se zaplacením kupní smlouvy. Vedlejší (akcesorický) závazek vždy existuje vedle hlavního vztahu, nikdy nemůže existovat sám. Z uvedeného také vyplývá, že zaniká spolu se závazkem hlavním.

Ve vztahu k obsahu závazků a plnění závazků dlužníkem je nutné zmínit pojem tzv. zálohy. Podle § 498 o. z. má se za to, že cod ala jedna strana druhé před uzavřením smlouvy, je záloha.

Judikatura:

K záloze. Nejčastějším případem neoprávněného majetkového prospěchu (podle platné terminologie bezdůvodného obohacení) vzniklého plněním bez právního důvodu je přijetí zálohy na plnění podle smlouvy, kterou účastníci zamýšleli uzavřít, avšak k jejímu uzavření nedošlo. R 1/79

Směnka. Směnka představuje abstraktní a nesporný závazek a její majitel nemusí při jejím předložení k placení ani při případném vymáhání plnění z ní dokazovat nic jiného, než že je majitelem platné směnky. Platná směnka je sama o sobě dostatečným důvodem pro vznik nároku na částku v ní uvedenou. Jestliže dlužník ze směnky popírá existenci závazku ze směnky plynoucího, nese v tom směru důkazní břemeno. Rozsudek NS ze dne 27.3.2001, sp.zn. 32 Cdo 1338/2000 (Soubor 330/3)⁴⁴

Zjištění kauzy. Soud nemůže konstatovat vznik pohledávky a odpovídajícího dluhu na základě pouhého zjištění, že došlo k předání a převzetí věci; je třeba vždy zjistit právní důvod (kauzu) tohoto předání (nešlo-li o plnění bez právního důvodu). Rozsudek NS ze dne 15.8.1996, sp.zn. II Odon 14/96 (PR 11/1996, s. 521)⁴⁵

Adhezní smlouvy

Ustanovení o smlouvách uzavíraných adhezním způsobem platí pro každou smlouvu, jejíž základní podmínky byly určeny jednou ze smluvních stran nebo podle jejích pokynů, aniž slabší strana měla skutečnou příležitost obsah těchto základních podmínek ovlivnit. Použije-li se k uzavření smlouvy se slabší stranou smluvní formulář užívaný v obchodním styku nebo jiný podobný prostředek, má se za to, že smlouva byla uzavřena adhezním způsobem. Doložka ve smlouvě uzavřené adhezním způsobem, která odkazuje na podmínky uvedené mimo vlastní text smlouvy, je platná, byla-li slabší strana s doložkou a jejím významem seznámena nebo prokáže-li se, že význam doložky musela znát. Obsahuje-li smlouva uzavřená adhezním způsobem doložku, kterou lze přečíst jen se zvláštními obtížemi, nebo doložku, která je pro osobu průměrného rozumu nesrozumitelná, je tato doložka platná, nepůsobí-li slabší straně újmu nebo prokáže-li druhá strana, že slabší straně byl význam doložky dostatečně vysvětlen. Obsahuje-li smlouva uzavřená adhezním způsobem doložku, která je pro slabší stranu zvláště nevýhodná, aniž je pro to rozumný důvod, zejména odchyluje-li se smlouva závažně a bez zvláštního důvodu od obvyklých podmínek ujednávaných v obdobných případech, je doložka neplatná. Vyžaduje-li to spravedlivé

⁴⁴ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 523 s

⁴⁵ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 523 s

uspořádání práv a povinností stran, soud rozhodne obdobně podle § 577 o. z. Odchýlí-li se strany od § 1799 nebo 1800 nebo vyloučí-li některé z těchto ustanovení, nepřihlíží se k tomu. To neplatí pro smlouvy uzavřené mezi podnikateli, ledaže strana prokáže, že doložka uvedená mimo vlastní text smlouvy a navržená druhou smluvní stranou hrubě odporuje obchodním zvyklostem a zásadě poctivého obchodního styku. (§ 1798 – 1801o. z.).

Úroky

Mají-li být plněny úroky a není-li jejich výše ujednána, platí dlužník úroky ve výši stanovené právním předpisem. Nejsou-li úroky takto stanoveny, platí dlužník obvyklé úroky požadované za úvěry, které poskytují banky v místě bydliště nebo sídla dlužníka v době uzavření smlouvy. Má se za to, že se ujednaná výše úroků týká ročního období. Úroky se platí v téže měně jako hlavní dluh (jistina). Není-li doba placení úroků ujednána, platí se úroky s jistinou, a je-li jistina splatná později než za rok, platí se úroky ročně pozadu. Věřitel, který bez rozumného důvodu otálí s uplatněním práva na zaplacení dluhu tak, že úroky činí tolik co jistina, pozbývá právo požadovat další úroky. Ode dne, kdy uplatnil právo u soudu, mu však další úroky náleží. Úroky z úroků lze požadovat, bylo-li to ujednáno. Jedná-li se o pohledávku z protiprávního činu, lze úroky z úroků požadovat ode dne, kdy byla pohledávka uplatněna u soudu. (§ 1802 – 1806 o. z.).

Střední jakost plnění

Není-li mezi stranami ujednána jiná jakost výslovně, je dlužník povinen plnit určité množství věcí určených ve střední jakosti (§ 1915 o. z.). Uvedené zákonné ustanovení znamená, že je-li předmět plnění určen druhově (např. písek, mléko, uhlí, nafta, plyn tedy podle počtu, míry nebo váhy a může být nahrazen jinými věcmi téhož druhu a jakosti, tak není-li jakost výslovně sjednána, musí být plněno v průměrné střední jakosti. Jakost obvykle vyjadřuje parametry věci, trvanlivost, výkonnost, pevnost, vybavení, použitelnost k určitému účelu apod.

Odstoupení od smlouvy

Odstoupením od smlouvy se závazek zrušuje od počátku. Plnil-li dlužník zčásti, může věřitel od smlouvy odstoupit jen ohledně nesplněného zbytku plnění. Nemá-li však částečné plnění pro věřitele význam, může věřitel od smlouvy odstoupit ohledně celého plnění. Zavazuje-li smlouva dlužníka k nepřetržité či opakované činnosti nebo k postupnému dílčímu plnění, může věřitel od smlouvy odstoupit jen s účinky do budoucna. To neplatí, nemají-li již přijatá dílčí plnění sama o sobě pro věřitele význam. (§ 2004 odst. 1, 2, 3 o. z.).

Odstoupení od smlouvy lze sjednat zásadně v každé smlouvě, pokud by to výslovně nevylučoval zákon nebo by ujednání odstoupení od smlouvy odporovalo dobrým mravům. Podmínkou platnosti takového ujednání je, že splňuje všechny náležitosti vyžadované zákonem pro platné právní jednání. Svojí povahou jde o vedlejší závazek (akcesorický). Odstoupení lze sjednat při sjednání smlouvy nebo dodatečně samostatným ujednáním, podmínkou ovšem je, že hlavní smlouva je platná, jinak by ujednání o odstoupení bylo rovněž neplatné. Zákon výslovně neuvádí, že odstoupení od smlouvy musí být sjednáno v písemné formě, avšak v případě, že zákon vyžaduje pro hlavní smlouvu písemnou formu, nebo účastníci si sjednají, že jakékoli doplnění smlouvy musí mít písemnou formu, je nutné, aby takové ujednání bylo učiněno v písemně. Vlastní odstoupení od smlouvy je jednostranným

právním jednáním, který je účinný vůči druhému účastníku smlouvy okamžikem oznámení (doručení). Tímto okamžikem zaniká závazkový vztah a smlouva se ruší od počátku. To znamená, že následuje postup podle principů bezdůvodného obohacení, kdy účastníci jsou povinni navzájem si vrátit, co z již zaniklé smlouvy si vzájemně plnili. Odstoupení může být sjednáno jednak pro všechny účastníky smlouvy, jednak jen pro jednoho účastníka.

Odstoupit od smlouvy nemůže ten, kdo přijal z části plnění nebo částečně plnil.

Ujednají-li si strany, že jedna z nich může závazek zrušit zaplacením odstupného, ruší se závazek zaplacením odstupného obdobně jako při odstoupení od smlouvy. Právo zrušit závazek zaplacením odstupného však nemá strana, která již, byť i jen zčásti, plnění druhé strany přijala nebo druhé straně sama plnila (§ 1992 o. z.).

Judikatura:

Důsledky odstoupení od smlouvy. Jestliže došlo k jednostrannému odstoupení od smlouvy, přičemž jeho opodstatněnost je mezi účastníky sporná, musí soud řešit jako předběžnou otázku, zda došlo ke zrušení smlouvy a v důsledku toho původní důvod plnění odpadl, takže vznikl nárok na vydání neoprávněného majetkového prospěchu. O nárocích vzniklých tím, že došlo k dodatečnému odstoupení od smlouvy, se nesprávně hovoří jako o nárocích vzniklých z neplatné smlouvy. Ke ztotožnění obou případů dochází zřejmě se zřetelem na to, že odstoupením od smlouvy se smlouva od počátku ruší (§ 48 odst. 2 ObčZ), přičemž se poukazuje na to, že právní následky smlouvy od počátku zrušené a smlouvy neplatné od počátku jsou totožné. Zpráva NS SSR ze dne 21.12.1978, sp.zn. Cpj 37/78 (R 1/1979, s.66)⁴⁶

Ujednání o odstoupení od smlouvy. Dohodnou-li se účastníci kupní smlouvy o možnosti odstoupit od smlouvy za podmínek stanovených smlouvou, aniž by pro tento případ sjednali odstupné, nejde o dohodu ve smyslu § 497 ObčZ, ale o dohodu podle § 48 odst.1 ObčZ. Ustanovení § 497 ObčZ nedopadá na případy, kdy věřitel odstupuje od smlouvy pro prodlení dlužníka. Odstupuje-li věřitel od smlouvy pro prodlení dlužníka, je nerozhodné, zda právo odstoupit od smlouvy opírá přímo o § 517 ObčZ anebo o smluvní ujednání umožňující věřiteli odstoupení od smlouvy pro prodlení dlužníka. Usnesení NS ze dne 21.2.2001, sp.zn. 22 Cdo 2545/99 (Soubor 219/2)⁴⁷

Promlčení. Právo na vymíněné odstoupení od smlouvy se sjednáním odstupného podle § 497 ObčZ se promlčuje v tříleté promlčecí době. Rozsudek NS ze dne 4.2.2002, sp.zn. 33 Odo 755/2001 (Soubor 1007/14)⁴⁸

Dojití druhému účastníku. Odstoupení od smlouvy je adresovaným jednostranným právním jednáním, k jehož účinnosti je třeba, aby došel druhému účastníkovi smlouvy; skutečnost, že druhý účastník mohl z okolností dovodit, že byla projevena vůle od smlouvy odstoupit, nemá účinky dojití projevu vůle. Rozsudek NS ze dne 17.2.2000, sp.zn. 22 Cdo 1374/98 (PR 5/2000, s. 220)⁴⁹

⁴⁶ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 524 s

⁴⁷ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 524 s

⁴⁸ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 524 s

⁴⁹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 524 s

3.3 Společné závazky a společná práva (dlužnická a věřitelská solidarita)

Dlužnická solidarita (§ 1872, § 1875)

Je-li několik dlužníků zavázáno plnit společně a nerozdílně, jsou povinni plnit jeden za všechny a všichni za jednoho. Věřitel může požadovat celé plnění nebo jeho libovolnou část na všech spoludlužnících, jen na některých, nebo na kterémkoli ze spoludlužníků.

Uvedená solidarita vyplívá:

- a) z právního předpisu, (např. § 2922 o. z., podle kterého kdo se uvede vlastní vinou do takového stavu, že není schopen ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, nahradí škodu v tomto stavu způsobenou. Společně a nerozdílně s ním nahradí škodu ti, kteří jej vlastní vinou do tohoto stavu přivedli),
- b) z rozhodnutí soudu, (již v žalobním návrhu, tzv. petitu žaloby musí být uveden vztah solidarity, tedy „žalovaní jsou povinni společně a nerozdílně zaplatit žalobci částku 100.000,- Kč“, anebo žalovaní jsou povinni zaplatit 100.000 Kč, tj. v tomto případě každý z nich polovinu)
- c) z dohody účastníků závazkového vztahu, zaváží-li se dlužníci věřiteli tímto způsobem zaplatit jeho pohledávku

Podíly všech dlužníků na dluhu jsou v zásadě ve vzájemném poměru stejné, nestanoví-li jinak

- a) právní předpis,
- b) rozhodnutí soudu,
- c) dohoda účastníků závazkového vztahu.

Vzhledem k tomu, že věřitel je oprávněn požadovat na kterémkoli z dlužníků splnění celého dluhu, je dlužník, proti němuž věřitel uplatnil nárok vyšší, než jaký odpovídá jeho podílu, povinen bez zbytečného odkladu vyrozumět o tom ostatní dlužníky a dát jim příležitost, aby uplatnili své námitky proti pohledávce. Jestliže dlužník v rozsahu uplatněného nároku dluh sám splnil, je oprávněn požadovat náhradu na ostatních podle jejich podílů. Pokud nemůže některý z dlužníků svůj podíl splnit, rozvrhne se tento podíl stejným způsobem na všechny ostatní

Judikatura:

Dělitelné plnění bez určení podílů. Byla-li několika dlužníkům uložena vůči věřiteli povinnost k dělitelnému plnění bez toho, že by bylo vysloveno, kolik je každý z nich povinen zaplatit, je třeba pro účely řízení o výkonu rozhodnutí z ustanovení § 74 odst.2, § 75 odst.1 ObčZ (nyní § 511 odst.2 a 512 odst.1) per analogiam dovodit, že dlužníci jsou povinni plnit věřiteli rovným dílem. Rozhodnutí NS ze dne 28.4.1969, sp.zn. 2 Cz 15/69 (R 20/1970)⁵⁰

⁵⁰

Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 532 s

Solidarita u bezdůvodného obohacení. Nelze při rozhodování o vydání bezdůvodného obohacení založit solidární povinnost soudním výrokem tam, kde nebyla podložena zvláštním předpisem v jiné části občanského zákoníku (např. § 138 odst.2, § 145 odst.2 ObčZ – dnes § 139 odst.1 a § 145 odst.4). Solidarita sice mohla být při smíru smluvna, avšak bez jejího řádného vyjádření platí v pochybnostech závazek rovnými díly. Zpráva NS ČSR ze dne 28.3.1975, sp.zn. Cpj 34/74 (R 26/1975, s. 273)⁵¹

Solidární dlužník a jeho smrt. Dlužník ze solidárního závazku nedluží celé plnění dluhu, ale věřitel je oprávněn požadovat pouze plnění na kterémkoli ze solidárně zavázaných dlužníků a povinnost dlužníka ze solidárního závazku nezakládá solidaritu mezi spoludědici v tom smyslu, že by některý z nich odpovídal jinak než podle poměru toho, co z dědictví nabyt k celému dědictví. V důsledku úmrtí spoludlužníka nezaniká pasivní solidarita, avšak dochází k její modifikaci v tom smyslu, že dědic odpovídá za závazek stejně solidárně s ostatními dlužníky, avšak jen do výše nabytého dědictví. Rozsudek NS ze dne 21.2.1967, sp.zn. Pls 1/67 (S I., s.531)⁵²

Procesní postavení dědiců mezi nabytím a vypořádáním dědictví. Zanechal-li zůstavitel více dědiců, jsou až do vypořádání pravomocným usnesením soudu považováni za vlastníky celého majetku patřícího do dědictví. Z právních jednání týkajících se věci nebo majetkových práv patřících do dědictví jsou oprávněni a povinni vůči jiným osobám společně a nerozdílně, přičemž jejich dědický podíl vyjadřuje míru, jakou se na těchto právech a povinnostech navzájem podílejí; v řízení, v němž o tato práva nebo povinnosti jde, mají postavení tzv. nerozlučných společníků (§ 91 odst.2 OSŘ). Usnesení NS ze dne 26.7.2001, sp.zn. 20 Cdo 1921/99 (R 24/2002)⁵³

Procesní nerozlučné společenství. O společná práva a povinnosti, ohledně nichž se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky řízení, kteří vystupují na jedné straně, a jednání jednoho z nich platí i pro ostatní, tedy tam, kde podle ustanovení hmotného práva je právo nebo povinnost, o něž v řízení jde, nedílné povahy, jde např. v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví náležejícího více spoluvlastníkům, v řízení o neplatnosti závěti zůstavitele, který zanechal více dědiců, v řízení o popření otcovství ke vztahu vůči dítěti, otcí i matce apod. Zhodnocení NS ČSSR ze dne 16.12.1974, sp.zn. Pls 2/74 (R 1/1975, s. 9)⁵⁴

Návrh na vydání platebního rozkazu proti více žalovaným. Nezbytnou náležitostí návrhu na vydání platebního rozkazu je skutkové zdůvodnění tímto návrhem uplatňovaného nároku. Směřuje-li návrh na vydání platebního rozkazu proti dvěma či více odpůrcům, musí být z jeho obsahu patrné, jaký podíl na celkovém nároku je vůči každému z odpůrců uplatňován nebo zda jde o povinnost společnou a nerozdílnou, popřípadě zda jde o nárok uplatňovaný proti dlužníku a ručiteli. Rozsudek NS ČSR ze dne 24.1.1975, sp.zn. 3 Cz 5/75 (R 42/1975)⁵⁵

Postup soudu při návrhu na vydání platebního rozkazu proti více žalovaným. Jestliže návrhovač požadoval v návrhu na vydání platebního rozkazu, aby platební povinnost

⁵¹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 532 s

⁵² Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 532 s

⁵³ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 533s

⁵⁴ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 533s

⁵⁵ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 533s

dvou (nebo více) odpůrců byla jim uložena společně a nerozdílně, nemůže se soud svým rozhodnutím odchýlit od návrhu a bez dalšího postupu v součinnosti s navrhovatelem uložit odpůrcům, aby navrhovateli zaplatili požadovanou částku bez uvedení jejich podílu na celkové platební povinnosti, ale ani s uvedením těchto podílů. Rozsudek NS ČR ze dne 27.8.1990, sp.zn. 3 Cz 62/90 (R 2/1993)⁵⁶

Žalobní petit a rozhodnutí soudu. Jestliže žalobce nerozdělil pohledávku uplatněnou v žalobě mezi žalované, nelze mít za to, že soud překročil návrh, jestliže zavázal žalované k solidárnímu plnění. O překročení návrhu by bylo možné hovořit pouze v tom případě, že by žalobce požadoval od každého žalovaného jen proporcionální část své pohledávky. Zhodnocení NS SSR ze dne 25.11.1976, sp.zn. Pls 2/76 (R 27/1977, s. 319)⁵⁷

Výkon rozhodnutí proti několika povinným. Je-li vykonávaným rozhodnutím stanovena platební povinnost několika povinným (např. dlužníku a ručiteli) k zaplacení celého dluhu s tím, že plněním jednoho z těchto povinných zaniká v rozsahu tohoto plnění povinnost ostatních, lze nařít výkon rozhodnutí proti jednomu z nich pro celou pohledávku. Rozsudek VS v Praze ze dne 29.4.1994, sp.zn. 7 Cdo 150/93 (R 56/1995)⁵⁸

Solidarita u nákladů občanského soudního řízení. Důsledky spojené s neúspěchem společného návrhu na zahájení řízení, podaného několika účastníky, nezakládají jejich solidární povinnost k úhradě nákladů řízení, přisouzených účastníkům řízení, kteří měli v řízení úspěch, pokud soud nevyslovil tuto povinnost jako společnou a nerozdílnou. To platí i tehdy, jde-li o platební povinnost uloženou účastníkům řízení, kteří jsou manžely. Rozsudek NS ČR ze dne 30.6.1988, sp.zn. 3 Cz 41/88 (R 43/1990)⁵⁹

Nárok na náklady řízení a solidární dlužník, který nebyl účastníkem řízení. Věřitel vymáhající svoji pohledávku vůči jednomu ze solidárně zavázaných dlužníků nemůže přisouzené náklady soudního řízení uplatňovat vůči tomu solidárně zavázanému dlužníku, který účastníkem soudního řízení nebyl. Rozsudek NS ze dne 28.7.2004, sp.zn. 32 Odo 529/2003 (Soubor 2907/30)⁶⁰

Konkurs na majetek jednoho ze solidárních dlužníků. Prohlášení konkursu na majetek jednoho ze solidárních dlužníků nebrání věřiteli v tom, aby pohledávku vymáhal souběžně jak po úpadci (postupem podle zákona o konkursu a vyrovnání), tak po ostatních solidárně zavázaných dlužnících. Podstatné je, že v rozsahu plnění poskytnutého na dluh ostatními solidárními dlužníky zaniká i pohledávka přihlášená do konkursu. Zanikne-li úpadcův závazek zajištěný zástavním právem váznoucím na majetku třetí osoby v průběhu konkursu na majetek úpadce tím, že jej věřiteli uhradí solidárně zavázaný spoludlužník úpadce § 511 odst.1, věta druhá, § 559 odst.1 ObčZ), pak tím zaniká i zástavní právo (§ 170 odst.1 písm.l.a) ObčZ). Rozsudek NS ze dne 24.9.2003, sp.zn. 29 Odo 604/2001 (R 9/2005)

Splatnost závazků a promlčení u jednotlivých solidárních dlužníků. Splatnost závazků jednotlivých solidárních dlužníků nemusí být totožná a závazek každého z nich se také zvlášť promlčuje; tedy i přerušení, příp.stavení promlčení, k němuž došlo ve vztahu

⁵⁶ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 534s

⁵⁷ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 534s

⁵⁸ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 534s

⁵⁹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 534s

⁶⁰ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 534s

k jednomu ze spoludlužníků, nepůsobí vůči ostatním. Samostatnost vzniku splatnosti závazku doplatit kupní cenu znamená, že i povinnost uhradit smluvní pokutu a úrok z prodlení při prodlení s plněním tohoto závazku mohla vzniknout u solidárního dlužníka samostatně. Rozsudek NS ze dne 26.9.2002, sp.zn. 33 Odo 716/2002 (Soubor 1445/20)

Smluvní vyloučení solidarity. Odpovědnost některého ze společně zavázaných dlužníků nelze vyloučit ujednáním mezi těmito dlužníky bez součinnosti s věřitelem. Rozsudek NS ČSR ze dne 16.8.1974, sp.zn. 3 Cz 29/74 (S IV, s.558)⁶¹

Věřitelská solidarita (§ 1870, § 1877, § 1878 o. z.)

Dle § 1870 je-li dlužník zavázán několika věřitelům k nedělitelnému plnění, není povinen plnit některému z věřitelů, ledaže ten mu dá přiměřenou jistotu, nebo dohodnou-li se na tom všichni věřitelé. Zda je spoluvěřitel, který dostal celé plnění, vůči ostatním něčím povinen, závisí na poměru mezi spoluvěřiteli; jinak se má za to, že není povinen ničím.

V ust. § 1877 je-li dlužník zavázán plnit několika věřitelům oprávněným vůči němu společně a nerozdílně, může kterýkoli z nich žádat celé plnění. Dlužník splní v celém rozsahu tomu, kdo o plnění požádal první.

Podle § 1878 odst. 1, 2 prodlením jednoho ze spoluvěřitelů se ocitají v prodlení také ostatní spoluvěřitelé. Spojí-li se pohledávka a dluh v osobě jednoho ze spoluvěřitelů, zanikají tím i pohledávky ostatních spoluvěřitelů vůči dlužníku.

Po splnění závazku dlužníkem závisí vypořádání spoluvěřitelů na jejich vzájemném poměru a na předmětu plnění, tedy zda je věřitel, který dostal nedělitelné plnění nebo celé dělitelné plnění, něco povinen plnit ostatním spoluvěřitelům.

3.4 Změny v obsahu závazků

Stranám je na vůli ujednat si změnu svých práv a povinností (§ 1901 o. z.).

Důvody pro změnu obsahu závazků jsou:

- a) dohoda stran (§ 1902 o. z.),
- b) prodlení dlužníka (§ 1968 - § 1974, § 1980 o. z)
- c) prodlení věřitele (§ 1975 o. z.),
- d) změna obsahu závazku soudem.

Dohoda stran

Účastníci závazkového vztahu mohou dohodou měnit vzájemná práva a povinnosti. Touto dohodou původní vztah ruší a nahrazuje se novým (§ 1902 o. z.). Ujednání o novaci a

⁶¹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 535s

narovnání vyžaduje písemnou formu, byl-li i původní závazek zřízen v písemné formě nebo činí-li se o právu již promlčeném (§ 1906 o. z.).

V ust. § 1903 odst. 1,2 o. z. dosavadní závazek lze nahradit novým závazkem i tak, že si strany ujednáním upraví práva a povinnosti mezi nimi dosud sporné nebo pochybné. Týká-li se narovnání věcného práva k věci zapsané do veřejného seznamu, nastávají účinky narovnání zápisem do tohoto seznamu. Narovnání nelze odporovat jen proto, že jím vznikl nepoměr mezi vzájemným plněním stran

Dle § 1907 o. z. zajištění práv, která jsou předmětem novace nebo narovnání, se vztahuje i na práva z nich vzniklá. Poskytla-li však zajištění osoba třetí, která k novaci nebo k narovnání nepřistoupila, je zavázána nejvýše v rozsahu původního závazku a zůstávají jí zachovány všechny námitky, které mohla proti pohledávce uplatnit, kdyby k novaci nebo k narovnání nebylo došlo. O dohodu se může jednat např. v případě dohody mezi pronajímatelem a nájemce o zvýšení nájemného, přičemž původní nájemní smlouva zůstává v platnosti. V praxi se většinou jedná o dodatky ke smlouvě.

Prodlení dlužníka (§ 1968 - § 1974, § 1980 o. z.)

Dlužník, který svůj dluh řádně a včas neplní, je v prodlení. Dlužník není za prodlení odpovědný, nemůže-li plnit v důsledku prodlení věřitele. Po dlužníkovi, který je v prodlení, může věřitel vymáhat splnění dluhu, anebo může od smlouvy odstoupit za podmínek ujednaných ve smlouvě nebo stanovených zákonem. Po dlužníkovi, který je v prodlení se splácením peněžitého dluhu, může věřitel, který řádně splnil své smluvní a zákonné povinnosti, požadovat zaplacení úroku z prodlení, ledaže dlužník není za prodlení odpovědný. Výši úroku z prodlení stanoví vláda nařízením; neujednají-li strany výši úroku z prodlení, považuje se za ujednanou výše takto stanovená. Věřitel má právo na náhradu škody vzniklé nesplněním peněžitého dluhu jen tehdy, není-li kryta úroky z prodlení.

Věřitel má právo dovolat se neúčinnosti ujednání o úroku z prodlení, které se odchyluje od zákona tak, že se zřetelem ke všem okolnostem a podmínkám případu zhoršuje jeho postavení, aniž je pro takovou odchylku spravedlivý důvod. Prohlásí-li soud ujednání za neúčinné, použijí se namísto něho ustanovení zákona, ledaže soud rozhodne v zájmu spravedlivého řešení jinak.

Právo dovolat se neúčinnosti obchodních podmínek v rozsahu odporujícím předchozímu odstavci má i právnická osoba založená k ochraně zájmů malých a středních podnikatelů.

Dojde-li k dohodě, že dluh již splatný bude plněn ve splátkách, a chce-li věřitel, aby dlužník ve splátkách platil i úroky z prodlení, musí to být výslovně dohodnuto. Dlužník nese po dobu svého prodlení nebezpečí škody na věci, ať již škoda vznikla z jakékoli příčiny, ledaže prokáže, že by škoda vznikla i při řádném plnění jeho povinnosti nebo že škodu způsobil věřitel nebo vlastník věci. To platí i tehdy, nakládá-li dlužník s věcí v rozporu s jinými svými povinnostmi ze závazku.

Byla-li ve smlouvě ujednána přesná doba plnění a vyplývá-li ze smlouvy nebo z povahy závazku, že věřitel nemůže mít na opožděném plnění zájem, zaniká závazek počátkem

prodlení dlužníka, ledaže věřitel dlužníku bez zbytečného odkladu oznámí, že na splnění smlouvy trvá. Zánikem závazku nastávají tytéž účinky, jako by věřitel od smlouvy odstoupil.

Výše úroku a poplatku z prodlení je stanovena nařízením vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatků z prodlení podle občanského zákoníku. Výše úroku z prodlení a poplatku z prodlení však prošla vývojem. Původně upravovala výši úroku z prodlení a poplatku z prodlení vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 45/1964 Sb., která v § 1 odst. 1 stanovila úroky z prodlení ve výši 3 procenta ročně. Podle nařízení vlády č. 142/1994 Sb., které nabylo účinnosti 14. 7. 1994, byla až do 27. 4. 2005 v § 1 stanovena výše úroků z prodlení ročně jako dvojnásobek diskontní sazby vyhlášené Českou národní bankou a platné k prvnímu dni prodlení. Novelou uvedeného nařízení vlády č. 163/2005 Sb., od 28. 4. 2005 do 30. 6. 2010 byla výše úroku z prodlení stanovena tak, že odpovídala výši repo sazby stanovené Českou národní bankou, zvýšené o sedm procentních bodů, přičemž v každém kalendářním pololetí, v němž trvá prodlení dlužníka, je výše úroků z prodlení závislá na výši repo sazby stanovené Českou národní bankou a platné pro první den příslušného kalendářního pololetí zvýšená o sedm procentních bodů. Od 1. 7. 2010 je úrok z prodlení ve výši repo sazby stanovené ČNB k poslednímu dni kalendářního pololetí, které předcházelo prodlení dlužníka, zvýšené o sedm procentních bodů.

Výše poplatku z prodlení byla stanovena v § 10 vyhlášky č. 45/1964 Sb. tak, že poplatek z prodlení činil za každý den prodlení $\frac{1}{2}$ promile dlužné částky. Šlo-li o úhradu za užívání bytu nebo místností nesloužících k bydlení anebo za služby s tímto užíváním souvisící, činil poplatek z prodlení nejméně 5 Kč za každý i započatý měsíc, šlo-li o jiné služby občanům organizacemi poskytované, činil poplatek z prodlení za celou dobu prodlení nejméně 10 Kč. V současné době je výše poplatku z prodlení stanovena podle § 2 nařízení vlády č. 142/1994 Sb. tak, že výše poplatku z prodlení činí za každý den prodlení 2,5 promile dlužné částky, nejméně však 25 Kč za každý i započatý měsíc prodlení.

Pro stanovení počítání úroků z prodlení a poplatků z prodlení je nutno zachovávat tento postup (pro zjednodušení zanedbáváme specifické případy ohledně použití rozhodného práva (občanské / obchodní) kdy se používaly různé způsoby určování výše úroku z prodlení. obchodní právo mělo svůj vlastní režim – například 1% nad obvyklou úrokovou sazbou, atd.)

:

1. tzv. jistinou je peněžitý dluh, např. částka 100.000,- Kč,
2. prvním dnem prodlení je den, kdy marně uplynula lhůta pro dlužníka, aby svůj dluh splnil, např. měl-li dlužník svůj dluh zaplatit 5. 9. 2006 na základě ujednání, je prvním dnem prodlení den 6. 9. 2006,
3. dostal-li se dlužník do prodlení před datem 15. 7. 1994, tak je povinen za období do 14. 7. 1994 zaplatit věřiteli roční úrok z prodlení ve výši 3%, po tomto datu roční úrok z prodlení ve výši dvojnásobku diskontní sazby,
4. výše úroků z prodlení, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti nařízení č. 163/2005 Sb. (zavedena repo sazba jako základ pro výpočet úroku z prodlení), řídí se dosavadními právními předpisy, tj. dvojnásobkem diskontní sazby,
5. do účinnosti nařízení vlády č. 163/2005 Sb. platilo a platí, užívá-li se úrok z prodlení odvíjející se od diskontní sazby, že výše úroku z prodlení odpovídá dvojnásobku diskontní sazby platné k prvnímu dni prodlení, v dalším období již nedochází ke změně úroku z prodlení z konkrétní jistiny.

Pro výpočet konkrétní peněžité částky úroku z prodlení lze užít tento vzorec:

$$\frac{\text{jistina} \times \text{výše úroku z prodlení v desetinné podobě}}{365} \times \text{počet dnů prodlení} = \text{Kč}$$

Legenda:

- a) jistina – dlužná peněžítá částka, kterou je dlužník povinen zaplatit věřiteli,
- b) výše úroků z prodlení v desetinné podobě, např. 3% se pro účely výpočtu používají ve formě 0,03,
- c) 365 – počet dnů běžného kalendářního roku,
- d) počet dnů prodlení – součet dnů, po které je dlužník v prodlení s plněním svého dluhu, počíná prvním dnem prodlení a končí dnem zaplacení dluhu,
- e) Kč – vyčíslená výše úroku z prodlení

Judikatura:

Neposkytnutí další přiměřené lhůty ke splnění dluhu. Pokud věřitel dlužníkovi poté, co jej požádal o plnění a tak přivodil splatnost pohledávky, neposkytl ke splnění dluhu další přiměřenou lhůtu, nemůže od smlouvy pro prodlení dlužníka (podle § 517 odst.1 ObčZ) odstoupit. Rozsudek NS ze dne 7.3.2001, sjp.zn. 22 Cdo 989/99 (Soubor 292/3)⁶²

Prodlení objednatele se složením zálohy. Pokud účastníci smlouvy o zhotovení věci na zakázku dohodli, že objednatel uhradí zálohu v hotovosti pověřenému zaměstnanci dodavatele, aniž bylo sjednáno místo plnění dluhu, byl dodavatel povinen převzít zálohu v bydlišti objednatele. Pokud tak neučinil, nedostal se objednatel do prodlení. Rozsudek NS ze dne 30.5.2002, sp.zn. 33 Odo 452/2001 (Soubor 1238/17)⁶³

Prodlení škůdce. Škůdce se dostává do prodlení zásadně tehdy, jestliže dluh nesplní v den následující po dni, kdy byl poškozeným o splnění požádán. Usnesení NS ze dne 16.3.2004, sp.zn. 25 Cdo 1476ú2003 (Soubor 2567/29)⁶⁴

Smluvní pokuta a prodlení. Ujednání o smluvní pokutě, jejíž zaplacení je vázáno na odstoupení prodávajícího od kupní smlouvy, je absolutně neplatné, i když důvodem odstoupení od smlouvy je prodlení kupujícího se zaplacením kupní ceny. Rozsudek NS ze dne 31.8.2004, sp.zn. 33 Odo 111/2004 (Soubor 2831/30)⁶⁵

Prodlení a smluvené úroky. I když není dlužník v prodlení s plněním dluhu, může věřitel požadovat sjednané úroky podle ust. § 387 odst.1 ObčZ (nyní § 658 odst.1). Úroky z prodlení může věřitel na dlužníkovi požadovat i tehdy, jestliže mezi nimi nebyli dohodnuty

⁶² Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 539s

⁶³ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 539s

⁶⁴ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 539s

⁶⁵ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 540s

smluvní úroky podle ustanovení § 387 odst.1 ObčZ. Rozsudek NS SSR ze dne 17.3.1972, sp.zn. 1 Cz 32/72 (R 53/1972)⁶⁶

Prodlení s náhradou škody. Úroky z prodlení je možno přiznat žalobci jen od té doby, kdy se dostal dlužník do prodlení. Jestliže v Občanském zákoníku u nároku na náhradu škody není uveden čas plnění, je třeba podle ustanovení § 78 ObčZ (nyní § 563) vycházet z toho, že škůdce je povinen nahradit škodu první den poté, kdy ho věřitel o splnění požádal. Nedošlo-li k požádání dlužníka již dříve, je třeba za kvalifikovanou výzvu považovat žalobu; je pravdou, že dnem, kdy vznikne právo věřitele na úroky nebude den podání žaloby na soudu, ale den po doručení této žaloby žalovanému. To samé, co bylo uvedené o nárocích v souvislosti s pohledávkou poškozeného, platí i o tzv. postihových (regresních) nárocích pojišťovny. Na ní totiž přechází nárok, který původně náležel poškozenému i s příslušenstvím, tedy i s úroky, jestliže pojišťovna poškozenému uhradila i tyto úroky. Je tedy nesprávné, jestliže se úroky přiznávají pojišťovně ode dne, kdy vyplatila poškozenému náhradu škody, anebo když žaloba došla k soudu. Zhodnocení NS SSR ze dne 25.11.1976, sp.zn. Pls 2/76 (R 27/1997, s. 323-324)⁶⁷

Prodlení s vydáním bezdůvodného obohacení a dobré mravy. Má-li být bezdůvodné obohacení vydáno v penězích a nesplní-li dlužník svoji platební povinnost včas, má věřitel právo požadovat též úroky z prodlení (§ 517 ObčZ). Uplatnění práva na úrok z prodlení není samo o sobě výkonem práva, který je v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst.1 ObčZ).

Úrok z prodlení z příslušenství pohledávky. Občanský zákoník ani obchodní zákoník neumožňují věřiteli požadovat po dlužníku příslušenství (úrok z prodlení) pro případ prodlení s placením příslušenství pohledávky; tím není dotčeno právo účastníků dohodnout se, že smluvené úroky se stanou součástí jistiny. Rozsudek velkého senátu NS ze dne 24.3.2004, sp.zn. 35 Odo 101/2002 (R 5/2006)⁶⁸

Souběh smluvních úroků s úroky z prodlení. Smluvní úroky i úroky z prodlení mohou existovat vedle sebe. Úroky z prodlení může věřitel požadovat i když nebyly sjednány. Rozsudek NS ze dne 25.9.2003, sp.zn. 33 Odo 518/2003 (Soubor 2259/27)⁶⁹

Kogentní charakter úpravy úroku z prodlení. Účastníci smlouvy o půjčce si nemohou platně sjednat úrok z prodlení v jiné výši, než jakou stanoví § 517 odst.2 ObčZ a § 1 nařízení vlády č. 142/1994 Sb. Rozsudek NS ze dne 17.3.2005, sp.zn. 33 Odo 1117/2003 (Soubor 3316)⁷⁰

Prodlení věřitele (§ 1975 - § 1976 o. z.)

Věřitel je v prodlení, nepřijal-li řádně nabídnuté plnění nebo neposkytl-li dlužníku součinnost potřebnou ke splnění dluhu.

⁶⁶ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 540s

⁶⁷ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 541s

⁶⁸ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 541, 542s

⁶⁹ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 542s

⁷⁰ Balák, F., Korecká, V. Vojtek P.: Občanský zákoník, 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 542s

Je-li předmětem plnění věc, nese věřitel po dobu svého prodlení nebezpečí škody na věci, ať již škoda vznikne z jakékoli příčiny. To neplatí, způsobí-li škodu dlužník.

Změna obsahu závazků soudem

NOZ zavedl možnost v určitých případech žádat soud o změnu obsahu závazků.

3.5 Změna v osobě věřitele nebo dlužníka

Změnou v osobě věřitele nebo dlužníka rozumíme záměnu účastníků závazkového vztahu, přičemž vlastní vztah trvá.

Postoupení pohledávky (§ 1879 až 1886 o. z.)

Věřitel může celou pohledávku nebo její část postoupit smlouvou jako postupitel i bez souhlasu dlužníka jiné osobě (postupníkovi). Postoupením pohledávky nabývá postupník také její příslušenství a práva s pohledávkou spojená, včetně jejího zajištění. Postupitel vydá postupníkovi potřebné doklady o pohledávce a sdělí mu vše, co je k uplatnění pohledávky zapotřebí.

Postoupit lze pohledávku, kterou lze zcizit, pokud to ujednání dlužníka a věřitele nevylučuje. Nelze postoupit pohledávku, která zaniká smrtí nebo jejíž obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil.

Dokud postupitel dlužníka nevyrozumí, nebo dokud postupník postoupení pohledávky dlužníku neprokáže, může se dlužník své povinnosti zprostit tím, že splní postupiteli, nebo se s ním jinak vyrovná. Postoupil-li postupitel tutéž pohledávku několika osobám, je vůči dlužníkovi účinné to postoupení, o němž se dlužník dozvěděl nejdříve.

Postoupení pohledávky nemá účinky vůči osobě, která dluh zajistila zástavním právem, ručením nebo jiným způsobem, dokud jí postupitel o postoupení pohledávky nevyrozumí nebo dokud jí postupník postoupení pohledávky neprokáže.

Dlužníku zůstávají i po postoupení zachovány námitky proti pohledávce, které měl v době postoupení. Své vzájemné pohledávky vůči postupiteli může dlužník namítat i vůči postupníkovi, i když v době postoupení ještě nebyly splatné; musí však své pohledávky postupníkovi oznámit bez zbytečného odkladu poté, co se o postoupení dozvěděl. Jestliže však dlužník proti poctivému postupníkovi uznal pohledávku jako pravou, je povinen jej uspokojit jako svého věřitele.

Byla-li pohledávka postoupena za úplatu, odpovídá postupitel postupníkovi až do výše přijaté úplaty s úroky za to, že pohledávka v době postoupení trvala, a ručí za její dobytost. To neplatí, pokud postupník věděl, že pohledávka je budoucí, nejistá nebo nedobytná.

Postupitel neodpovídá za dobytost postoupené pohledávky, stala-li se nedobytnou až po postoupení buď náhodou, anebo nedopatřením postupníka. Nedopatření lze postupníku přičíst zejména tehdy, pokud nevymáhá pohledávku bez zbytečného odkladu poté, co se stala splatnou nebo odloží-li splatnost pohledávky. Jinak platí o právech a povinnostech postupitele a postupníka přiměřeně ustanovení § 1914 až 1925; vadu pohledávky však musí postupník u postupitele vytknout bez zbytečného odkladu poté, co ji mohl a měl zjistit.

Na žádost postupníka může postupitel vymáhat postoupenou pohledávku svým jménem na účet postupníka; bylo-li postoupení pohledávky dlužníkovi již oznámeno nebo prokázáno, může postupitel pohledávku vymáhat, pokud prokáže souhlas postupníka a pokud postupník pohledávku sám nevymáhá. Vymáhá-li postupitel pohledávku, může dlužník namítat proti ní své vzájemné pohledávky, jež má vůči postupiteli, nikoliv však pohledávky, jež má vůči postupníkovi.

Postoupit lze i soubor pohledávek, ať již současných nebo budoucích, je-li takový soubor pohledávek dostatečně určen, zejména pokud se jedná o pohledávky určitého druhu vznikající věřiteli v určité době nebo o různé pohledávky z téhož právního důvodu.

Převzetí dluhu (§ 1888 - § 1890 o. z.)

Při převzetí dluhu dochází ke změnám subjektů na straně dlužníka. Rozlišujeme dva typy převzetí dluhu:

1. třetí osoba se dohodne s dlužníkem, že přejímá jeho dluh, a věřitel s tím souhlasí (souhlas dává třetí osobě nebo dlužníku), tak třetí osoba se stává dlužníkem namísto původního dlužníka,
2. třetí osoba se dohodne s věřitelem, že převezme dluh od dlužníka, aniž by se zároveň na tomto dohodla s dlužníkem, tak se třetí osoba stává dlužníkem vedle původního dlužníka,
3. dluh přechází na nabyvatele věci zapsané ve veřejném seznamu

Kdo ujedná s dlužníkem, že přejímá jeho dluh, nastoupí jako dlužník na jeho místo, dá-li k tomu věřitel souhlas původnímu dlužníku nebo přejímateli dluhu. Přejde-li na nabyvatele při převodu vlastnického práva k věci zapsané ve veřejném seznamu i zapsané zástavní právo nebo jiná jistota váznoucí na věci, má se za to, že přešel i dluh zajištěný jistotou. Po převodu vlastnického práva může zcizitel vyzvat věřitele v písemné formě, aby namísto něho přijal nabyvatele jako nového dlužníka. Neodepře-li věřitel dát k tomu souhlas, platí, že souhlas dal, pokud byl na tento následek ve výzvě výslovně upozorněn.

Nepřivolí-li věřitel k převzetí dluhu nebo odmítne-li k němu dát souhlas, nevzniká věřiteli vůči přejímateli dluhu přímé právo; přejímatel dluhu má však vůči dlužníku povinnost zařídit, aby dlužník nemusel věřiteli plnit. Takovou povinnost má vůči dlužníku i ten, kdo se mu zaváže, že opatří plnění jeho věřiteli.

Obsah závazku se převzetím dluhu nemění. Přejímateli dluhu náleží všechny námitky, které mohl uplatnit původní dlužník. Převzetí dluhu se nedotýká ani vedlejších práv spojených s pohledávkou. Zajištění dluhu poskytnuté třetí osobou však trvá jen tehdy, souhlasí-li třetí osoba se změnou v osobě dlužníka.

Ujednání, kterým namísto dosavadního dlužníka, jehož dluh se ruší, vstupuje nový dlužník s dluhem ze samostatného právního poměru nebo s povinností plnit jiný předmět, nevyvolává následky převzetí dluhu a posoudí se jako novace.

Přistoupení k závazku (§ 1892 o. z.)

Kdo bez dlužníkovy souhlasu ujedná s věřitelem, že za dlužníka splní jeho dluh, stává se novým dlužníkem vedle původního dlužníka a je spolu s ním zavázán společně a nerozdílně.

Zajistila-li dluh původního dlužníka třetí osoba, nelze proti ní nastoupit pro neplnění dluhu novým dlužníkem, ledaže k tomu dala souhlas.

Poukázka (§ 1939 až § 1945 o. z.)

Poukázka opravňuje poukazníka vybrat u poukázaného vlastním jménem plnění a poukázanému se poukázkou přikazuje, aby poukazníkovi plnil na účet poukazatele. Přímé právo vznikne poukazníkovi proti poukázanému jen tehdy, přijme-li poukázaný poukázku. Poukázku lze vystavit i na řád nebo na doručitele.

Není-li mezi poukazatelem a poukázaným jiný právní důvod, platí o právech a povinnostech jich obou ustanovení o příkazní smlouvě; poukázka však nezanikne smrtí poukazatele nebo poukázaného.

Poukazník bez zbytečného odkladu oznámí poukazateli, nechce-li poukázku použít, anebo odpírá-li poukázaný poukázku přijmout nebo podle ní plnit.

Dokud poukázaný ještě nepřijal poukázku vůči poukazníkovi, může ji poukazatel odvolat. Na právním poměru mezi poukazatelem a poukazníkem závisí, zda odvolání poukázky působí také vůči poukazníkovi.

Poukázaný, který poukázku přijal, může vůči poukazníkovi uplatnit jenom námitky, které se týkají platnosti přijetí, neplatnosti poukázky či jejích vad nebo námitky, které se zakládají na výslovném ustanovení poukázky nebo které je poukázaný oprávněn vznést osobně vůči poukazníkovi.

Dluží-li již poukázaný poukazateli to, co mu má plnit, je vůči němu povinen poukázce vyhovět a jeho dluh zanikne teprve tím, že poukazníkovi splní. Má-li být poukázkou splněn dluh poukazatele u poukazníka, který k tomu přivolil, je poukazník povinen poukázaného vyzvat, aby plnil. Poukázaný je povinen plnit jen proti vydání kvitované poukázky.

Počala-li ve vztahu mezi poukazatelem a poukazníkem běžet promlčecí lhůta ohledně závazku, jehož plnění je předmětem poukázky, a to před okamžikem, kdy poukazníkovi došlo sdělení o přijetí poukázky, běží od této doby promlčecí lhůta ve vztahu mezi poukázaným a poukazníkem.

Poukázka na řád (§ 1946 o. z.)

Zní-li poukázka na řad, může být převedena rubopisem. Rubopisem přecházejí všechna práva z poukázky na osobu oprávněnou z rubopisu. O náležitostech rubopisu, jakož i o tom, kdo je z rubopisu oprávněn a jak své právo prokazuje, platí právní předpisy o směnkách. Podle nich se rovněž posoudí, od koho může požadovat poukázku ten, kdo o ni přišel.

Poukázka na doručitele (§ 1947 – 1948 o. z.)

Byla-li poukázka vystavena na doručitele, zaplatí poukázaný dluh každému, kdo mu ji předloží.

Ustanovení o poukázce na řad a o poukázce na doručitele se obdobně použijí na případ převodu pohledávky potvrzené listinou, kterou dlužník vystavil na řad nebo na doručitele.

3.6 Zajištění závazku

Zajišťovací instrumenty slouží k právní jistotě věřitele, že jeho pohledávka bude dlužníkem zcela uspokojena. Jde o tyto právní instituty:

1. smluvní pokuta,
2. ručení,
3. dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů,
4. zástavní smlouva,
5. zajištění závazků převodem práva,
6. jistota,
7. uznání dluhu,
8. finanční záruka,
9. zajištění a utvrzení dluhu.

Smluvní pokuta (§ 2048 - § 2052 o. z.)

Ujedná-li strany pro případ porušení smlouvené povinnosti smluvní pokutu v určité výši nebo způsob, jak se výše smluvní pokuty určí, může věřitel požadovat smluvní pokutu bez zřetele k tomu, zda mu porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda. Smluvní pokuta může být ujednána i v jiném plnění než peněžitém.

Zaplacení smluvní pokuty nezbavuje dlužníka povinnosti splnit dluh smluvní pokutou utvrzený.

Je-li ujednána smluvní pokuta, nemá věřitel právo na náhradu škody vzniklé z porušení povinnosti, ke kterému se smluvní pokuta vztahuje.

Nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud na návrh dlužníka snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti až do výše škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením té povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody, vznikne-li na ni později právo, je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty.

Ustanovení o smluvní pokutě se použijí i na pokutu stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem (penále).

Ručení (§ 2018 až § 2028 o. z.)

Kdo věřiteli prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník věřiteli svůj dluh nesplní, stává se dlužníkovým ručitelem. Nepřijme-li věřitel ručitele, nemůže po něm nic žádat. Ručitelské prohlášení vyžaduje písemnou formu.

Ručení předpokládá platný dluh dlužníka; ručení lze poskytnout i pro dluhy budoucí nebo podmíněné, jakož i za soubor dluhů určitého druhu vznikajících dlužníku v určité době nebo soubor různých dluhů z téhož právního důvodu. Platnosti ručení nebrání, je-li závazek dlužníka neplatný pro nedostatek jeho způsobilosti zavazovat se k povinnostem, pokud o tom ručitel při převzetí ručitelského závazku věděl nebo vědět musel.

Je-li ručením zajištěna pouze část dluhu, nesnižuje se rozsah ručení částečným plněním, zůstává-li dluh nesplněn ve výši, v jaké je zajištěn ručením.

Věřitel má právo požadovat splnění na ručiteli, nesplnil-li dlužník v přiměřené lhůtě dluh, ač jej k tomu věřitel v písemné formě vyzval. Výzvy není třeba, nemůže-li ji věřitel uskutečnit nebo je-li nepochybné, že dlužník dluh nesplní. Bylo-li ručení ujednáno na určitou dobu, je právo věřitele zachováno i v případě, že věřitel v této době ručitele k plnění vyzval.

Ručitel může plnění odepřít, pokud věřitel zavinil, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem.

Ručitel může vůči věřiteli uplatnit všechny námitky, které má proti věřiteli dlužník. Uplatní-li ručitel námitky, které mu sdělil dlužník, nahradí dlužník ručiteli náklady, které mu vznikly, byly-li námitky neúspěšné.

Uspokojí-li ručitel věřitele bez vědomí dlužníka, může dlužník uplatnit vůči ručiteli všechny námitky, které byl oprávněn uplatnit vůči věřiteli, kdyby na něm věřitel splnění vymáhal. Dlužník však nemůže vůči ručiteli uplatnit námitky, na které dlužník ručitele neupozornil bez zbytečného odkladu poté, co mu ručitel oznámil, že věřitel uplatnil právo z ručení.

Právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi. Uznání dluhu dlužníkem je účinné vůči ručiteli, vysloví-li s tím ručitel souhlas.

Ručení zaniká zánikem dluhu, který zajišťuje. Ručení však nezaniká, pokud dluh zanikl pro nemožnost plnění dlužníka, a ručitel jej splnit může, nebo pro zánik právnické osoby, která je dlužníkem.

Zaručí-li se za týž dluh více ručitelů, ručí každý z nich věřiteli za dluh celý. Ručitel má vůči ostatním ručitelům stejná práva jako spoludlužník.

Zákonným ručením za nepeněžitý dluh je zajištěna peněžitá pohledávka, která věřiteli přísluší při porušení zajištěného dluhu.

Dohoda o srážkách ze mzdy (§ 2045 - § 2047 o. z.)

Dluh lze zajistit dohodou věřitele a dlužníka o srážkách ze mzdy nebo platu, z odměny ze smlouvy o výkonu závislé práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek nebo z náhrady mzdy nebo platu ve výši nepřesahující jejich polovinu. Nejde-li o srážky podle věty první k uspokojení práva zaměstnavatele, je třeba k uzavření dohody předchozího souhlasu zaměstnavatele. Proti plátcí mzdy nebo platu nabývá věřitel práva na výplatu srážek okamžikem, kdy byla plátcí dohoda předložena.

Náklady spojené s placením srážek nese plátcé mzdy nebo platu; má-li však plátcé mzdy nebo platu plnit současně podle několika dohod o srážkách ze mzdy nebo platu, jdou náklady s placením srážek podle druhé a další dohody k tíži dlužníka.

Ustanovení § 2045a § 2046 se použijí i pro jiné příjmy, s nimiž se při výkonu rozhodnutí nakládá jako se mzdou nebo platem.

Zástavní smlouva (§ 1309 a násl. o. z.)

Pohledávku lze zajistit i zástavní smlouvou (§ 1309 až § 1394 o. z.).

Zajištění závazků převodem práva (§ 2040 - § 2044 o. z.)

Smlouvou o zajišťovacím převodu práva zajišťuje dlužník nebo třetí osoba dluh tím, že věřiteli dočasně převede své právo. Má se za to, že zajišťovací převod práva je převodem s rozvazovací podmínkou, že dluh bude splněn.

Týká-li se zajišťovací převod práva věci zapsané ve veřejném seznamu, vzniká zajištění zápisem do tohoto seznamu; do veřejného seznamu se zapíše i dočasná povaha zajišťovacího převodu práva.

Je-li k zajištění převedeno vlastnické právo a byla-li věc věřiteli předána, je věřitel oprávněn mít ji u sebe po celou dobu trvání zajišťovacího převodu práva a je povinen vykonávat prostou správu věci. Má-li věc ve své moci ten, kdo věřiteli převodem práva jistotu zřídil, vykonává on prostou správu věci.

Pomine-li důvod trvání zajišťovacího převodu práva, umožní věřitel osobě, která zajištění poskytla, výkon práva v předešlém rozsahu. Zároveň jí vydá vše, co z převedeného práva získal nebo co k němu přibýlo, proti náhradě nákladů, které v souvislosti s výkonem zajišťovacího převodu práva účelně vynaložil.

Není-li zajištěný dluh splněn, stane se převod práva nepodmíněným a dlužník předá věřiteli vše, co je nutné k plnému výkonu převedeného práva. Převyšuje-li obvyklá cena jistoty zřejmě výši zajištěného dluhu, vyplatí věřitel osobě, která jistotu poskytla, částku odpovídající rozdílu; přitom si započte náklady, které v souvislosti s výkonem zajišťovacího převodu práva účelně vynaložil. Neobsahuje-li smlouva o zajišťovacím převodu práva údaj o výši dluhu a hodnověrné ocenění práva převedeného k zajištění, je na věřiteli, aby dokázal, že obvyklá cena jistoty výši zajištěného dluhu zřejmě nepřevyšuje.

Zajištění postoupením pohledávky (§ 1879 o. z.)

Pohledávku lze zajistit i postoupením pohledávky dlužníka nebo pohledávky třetí osoby. Zde se jedná o peněžitou pohledávku.

Jistota (§ 2012 až § 2017 o. z.)

Kdo je povinen dát jistotu, učiní své povinnosti zadost zřízením zástavního práva. Není-li někdo s to dát jistotu zřízením zástavního práva, dá jistotu způsobilým ručitelem. Má se za to, že způsobilým ručitelem je osoba, která může být žalována v tuzemsku a která má vhodný majetek.

Nikdo není povinen přijmout věc jako jistotu do částky vyšší, než kolik činí dvě třetiny obvyklé ceny.

Má se za to, že stavební pozemek nebo nemovitá věc sloužící podnikatelským účelům jsou dostatečnou jistotou do poloviny obvyklé ceny. Má se za to, že právo stavby je dostatečnou jistotou do výše poloviny obvyklé ceny, pokud úplata ujednaná jako stavební plat bude splacena nejpozději pět let před zánikem práva stavby. Má se za to, že cenný papír zajišťující bezpečný výnos je dostatečnou jistotou do tří čtvrtin obvyklé ceny. Vklady v bankách nebo spořitelních a úvěrních družstvech jsou způsobilou jistotou do výše pojištění.

Jistota zajišťuje úroky z peněžitého dluhu nejvýše do výše zákonné úrokové sazby; to neplatí, byl-li ten, kdo jistotu dává, seznámen před poskytnutím jistoty, jaké úroky věřitel a dlužník ujednali. Je-li zajištěn dluh již úročený, jsou zajištěny i úroky, které dosud nepřiřostly.

Zakládá-li se jistota různých věřitelů na různých právech k téže věci, uspokojí se v rozsahu těchto práv a v pořadí podle vzniku zajištění postupně v první skupině věřitelé zajištění věcným právem zapsaným ve veřejném seznamu nebo rejstříku zástav a ve druhé skupině věřitelé zajištění věcným právem nezapsaným ve veřejném seznamu nebo v rejstříku zástav. Poté se ve třetí skupině uspokojí věřitelé zajištění závazkovým právem.

Ztratí-li jistota na ceně tak, že se zajištění stane nedostatečným, má věřitel právo žádat od dlužníka, aby zajištění bez zbytečného odkladu přiměřeně doplnil; pokud to dlužník neučiní, stane se splatnou ta část pohledávky, která není zajištěna - použije se i v případě, když byla jistota oprávněně čerpána.

Závazek dát jistotu lze splnit zejména zřízením zástavního práva nebo způsobilými ručiteli. Nejde o vlastní samostatný institut zajištění pohledávky, ale o ustanovení stanovící pouze, jakými prostředky lze závazek zajistit v případě, že je dána povinnost poskytnout jistotu, avšak není určen způsob, jakým se tak má stát. Povinnost dát jistotu vyplývá ze smlouvy nebo ze zákona. Nikdo není povinen přijmout věc nebo právo jako jistotu do částky vyšší, než kolik činí dvě třetiny jejich odhadní ceny. Vklady v bankách a spořitelních a státní cenné papíry jsou způsobilou jistotou do celé své výše.

Uznání dluhu (§ 2053, § 2054 o. z.)

Uzná-li někdo svůj dluh co do důvodu i výše prohlášením učiněným v písemné formě, má se za to, že dluh v rozsahu uznání v době uznání trvá.

Placení úroků se považuje za uznání dluhu ohledně částky, z níž se úroky platí. Plní-li dlužník dluh zčásti, má částečné plnění účinky uznání zbytku dluhu, lze-li z okolností usoudit, že tímto plněním dlužník uznal i zbytek dluhu. Ustanovení odstavců 1 a 2 neplatí, je-li pohledávka věřitele již promlčena.

Uzná-li někdo písemně, že zaplatí svůj dluh určený co do důvodu i výše, má se za to, že dluh v době uznání trval. U promlčeného dluhu má takové uznání tento právní následek, jen věděl-li ten, kdo dluh uznal, o jeho promlčení.

Finanční záruka (§ 2029 - § 2039 o. z.)

Finanční záruka vzniká prohlášením výstavce v záruční listině, že uspokojí věřitele podle záruční listiny do výše určité peněžní částky, nesplní-li dlužník věřiteli určitý dluh, anebo splní-li se jiné podmínky určené v záruční listině. Je-li výstavcem banka, zahraniční banka nebo spořitelna a úvěrní družstvo, jedná se o bankovní záruku. Záruční listina vyžaduje písemnou formu.

Při zajištění nepeněžitě pohledávky se má se za to, že je do výše určené záruční listinou zajištěna peněžitá pohledávka, která věřiteli přísluší při porušení zajištěné povinnosti plnit.

Potvrdí-li finanční záruku jiný výstavce, může věřitel uplatnit právo z finanční záruky vůči kterémukoli z těchto výstavců. Výstavce, který potvrdil finanční záruku a na tomto základě plnil, má právo na náhradu vůči výstavci, který jej o potvrzení finanční záruky požádal.

Poskytl-li výstavce finanční záruku na žádost jiného výstavce, má výstavce, který záruku poskytl, vůči žádajícímu výstavci právo na náhradu, pokud z poskytnuté záruky plnil a dodržel podmínky určené v žádosti.

Oznámí-li výstavce další osobě, že jiný výstavce poskytl finanční záruku, nevznikne z toho oznamujícímu výstavci povinnost z finanční záruky; způsobí-li však nesprávným oznámením škodu, nahradí ji.

Výstavce ručí za splnění zajištěného dluhu do výše a za podmínek uvedených v záruční listině. Výstavce může vůči věřiteli uplatnit pouze námitky, jejichž uplatnění záruční listina připouští. Zajišťuje-li finanční záruka splnění dluhu, nemá částečné plnění dluhu účinek na rozsah finanční záruky, pokud je výše nesplněného dluhu alespoň stejná jako výše částky, na kterou zní záruční listina.

Jsou-li podmínky uvedené v záruční listině splněny, splní výstavce povinnost z finanční záruky, pokud jej k tomu věřitel vyzve v písemné formě. Podmiňuje-li záruční listina plnění výstavce předložením určitého dokumentu, musí být předložen při výzvě nebo bez zbytečného odkladu po ní, avšak vždy za trvání finanční záruky. Nevyplyvá-li ze záruční listiny něco jiného, nemůže výstavce uplatnit vůči věřiteli námitky, které by vůči němu byl oprávněn uplatnit dlužník. Předchozí výzva věřitele, aby dlužník splnil dluh, se vyžaduje, stanoví-li to záruční listina.

Právo na plnění ze záruky může věřitel postoupit. Připouští-li to záruční listina, může věřitel postoupit i právo uplatnit finanční záruku; tímto postoupením se převádí i právo na plnění ze záruky.

Je-li výstavce povinen podle záruční listiny plnit ve prospěch oprávněného jinému výstavci, je povinen plnit na účet oprávněného u tohoto výstavce.

Finanční záruku lze omezit na určitou dobu. Neuplatní-li věřitel vůči výstavci své právo v době určené záruční listinou, finanční záruka zanikne.

Dlužník nahradí výstavci to, co plnil podle záruční listiny vystavené v souladu s uzavřenou smlouvou. Uzavřela-li s výstavcem smlouvu o poskytnutí finanční záruky třetí osoba, nahradí tato osoba výstavci, co plnila podle záruční listiny vystavené v souladu se smlouvou. Dlužník nemůže vůči výstavci uplatnit námitky, které by mohl uplatnit vůči věřiteli, neujednal-li s ním, že si výstavce vůči věřiteli uplatnění takových námitk vyhradí v záruční listině.

Zajištění a utvrzení dluhu (§ 2010, § 2011 o. z.)

Dluh lze zajistit, zaváže-li se třetí osoba věřiteli nebo ve prospěch věřitele za dlužníkovu plnění, anebo dá-li někdo věřiteli nebo ve prospěch věřitele majetkovou jistotu, že dlužník svůj dluh splní. Utvrdit lze dluh ujednáním smluvní pokuty nebo uznáním dluhu. Spravuje-li jistotu ve prospěch věřitele jiná osoba, může tato osoba uplatnit proti dlužníku nebo poskytovateli jistoty stejná práva a plní vůči nim stejné povinnosti jako věřitel.

Věřitel sdělí tomu, kdo dal jistotu, na jeho žádost kdykoli a bez zbytečného odkladu, jaká je výše zajištěného dluhu.

3.7 Zánik závazků

Závazkověprávní vztahy zanikají obecně jedním z dále uvedených způsobů:

1. splněním dluhu,
2. dohodou,
3. nemožností plnění,
4. uplynutím doby,
5. smrtí dlužníka nebo věřitele,
6. započtením,
7. výpovědí,
8. neuplatněním práva,
9. splynutím,
10. narovnáním,

Splnění dluhu (§ 1908 – 1913 o. z.)

Splněním dluhu závazek zaniká. Dlužník musí dluh splnit na svůj náklad a nebezpečí řádně a včas.

Použil-li dlužník ve shodě se smlouvou jako prostředek placení směnku, nemá vystavení směnky vliv na trvání peněžitého dluhu, ale věřitel může na dlužníku požadovat plnění dluhu, jen nemohl-li dosáhnout splnění ze směnky; pokud však věřitel splnění dosáhl, považuje se dluh za splněný již vystavením směnky. To platí i tehdy, byl-li otevřen akreditiv, vystaven šek nebo v jiných obdobných případech.

Proti své vůli nemůže být věřitel nucen, aby přijal něco jiného, než co přísluší k jeho pohledávce, a dlužník nemůže být nucen, aby poskytl něco jiného, než co je dlužen. Totéž platí o místě, čase a způsobu splnění.

Mají-li si strany navzájem plnit zároveň, může splnění požadovat jen ta strana, která sama dluh již splnila, nebo je ochotna a schopna splnit dluh současně s druhou stranou.

Kdo má plnit při vzájemném plnění napřed, může své plnění odepřít až do té doby, kdy mu bude vzájemné plnění poskytnuto nebo zajištěno; to však jen tehdy, je-li plnění druhé strany ohroženo okolnostmi, které u ní nastaly, které mu nebyly a neměly být známy, když smlouvu uzavřel. V případě uvedeném v odstavci 1 lze také poskytnout dodatečnou přiměřenou lhůtu k splnění nebo k zajištění plnění a po jejím marném uplynutí odstoupit od smlouvy.

Jedna strana nemůže odepřít plnění ani odstoupit od smlouvy proto, že dluh druhé strany vzniklý z jiného právního důvodu nebyl splněn řádně a včas.

Dohoda (§ 1906, § 1981 a 1995 o. z.)

Ujednání o novaci nebo o narovnání vyžaduje písemnou formu, byl-li i původní závazek zřízen v písemné formě, nebo činí-li se o právu již promlčeném.

Stranám je na vůli ujednat si zánik závazku, aniž bude zřízen závazek nový.

Promine-li věřitel dlužníku dluh, má se za to, že dlužník s prominutím dluhu souhlasí, pokud neprojevil bez zbytečného odkladu nesouhlas výslovně nebo plněním dluhu. K prominutí dluhu dojde i v případě, že věřitel vydá dlužníku kvitanci nebo mu vrátí dlužní úpis, aniž dluh splnil; vydá-li věřitel kvitanci nebo vrátí-li dlužní úpis na celý dluh jednomu ze spoludlužníků, má se za to, že věřitel prominul dluh všem spoludlužníkům.

Nemožnost plnění (§ 2006 až § 2008 o. z.)

Stane-li se dluh po vzniku závazku nesplnitelným, zaniká závazek pro nemožnost plnění. Plnění není nemožné, lze-li dluh splnit za ztížených podmínek, s většími náklady, s pomocí jiné osoby nebo až po určené době. Nemožnost plnění prokazuje dlužník.

Při nemožnosti pouhé části plnění zanikne závazek v celém rozsahu, plyne-li z povahy závazku nebo z účelu smlouvy, který byl stranám při uzavření smlouvy znám, že plnění zbytku nemá pro věřitele význam. Není-li tomu tak, zaniká závazek jen co do této části.

Neoznámí-li dlužník věřiteli, že se splnění dluhu stalo nemožným, bez zbytečného odkladu poté, co se o tom dozvěděl nebo dozvědět musel, nahradí věřiteli škodu vzniklou tím, že věřitel nebyl o nemožnosti plnění včas vyrozuměn.

Uplynutí doby (§ 603, § 654 o. z.)

Práva a povinnosti zaniknou uplynutím doby, na kterou byly omezeny.

Nebylo-li právo vykonáno ve stanovené lhůtě, zanikne jen v případech stanovených zákonem výslovně. K zániku práva soud přihlédne, i když to dlužník nenamítne. Ustanovení tohoto zákona o běhu promlčecí lhůty platí obdobně i pro prekluzivní lhůtu.

Smrt dlužníka nebo věřitele (§ 2009 o. z.)

Smrtí dlužníka povinnost nezanikne, ledaže jejím obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem. Smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu (např. dlužník jako renomovaný malíř je povinen zhotovit portrét věřitele – objednatele, avšak v důsledku jeho smrti již nemůže nikdo závazek splnit, aby byla řádně uspokojena pohledávka věřitele, v tomto případě spočívající v portrétu nesoucím charakteristické znaky malířské techniky dlužníka).

Započtení (§ 1982 - § 1988 o. z.)

Dluží-li si strany vzájemně plnění stejného druhu, může každá z nich prohlásit vůči druhé straně, že svoji pohledávku započítává proti pohledávce druhé strany. K započtení lze přistoupit, jakmile straně vznikne právo požadovat uspokojení vlastní pohledávky a plnit svůj vlastní dluh. Započtením se obě pohledávky ruší v rozsahu, v jakém se vzájemně kryjí; nekryjí-li se zcela, započte se pohledávka obdobně jako při splnění. Tyto účinky nastávají k okamžiku, kdy se obě pohledávky staly způsobilými k započtení.

K prohlášení o započtení učiněném pod podmínkou nebo s doložením času se nepřihlíží.

Dluží-li dlužník společně a nerozdílně s jinými, může proti věřiteli započíst pohledávku svého spoludlužníka jen do výše podílu spoludlužníka na společném dluhu. Dlužník věřitelů oprávněných společně a nerozdílně může vůči některému ze spoluvěřitelů započíst to, co mu spoluvěřitel dluží, jen do výše jeho podílu na společné pohledávce.

Ten, kdo vede pro druhou stranu účet, může započíst peněžní prostředky na něm uložené na úhradu vzájemné pohledávky vzniklé na základě smlouvy o účtu.

Byla-li pohledávka postupně převedena na několik osob, může dlužník použít k započtení jen pohledávku, kterou měl v době převodu vůči prvnímu věřiteli, a pohledávku, kterou má vůči poslednímu věřiteli.

K započtení jsou způsobilé pohledávky, které lze uplatnit před soudem. Pohledávka nejistá nebo neurčitá k započtení způsobilá není.

Zakazuje se započtení proti pohledávce výživného pro nezletilého, který není plně svéprávný. Zakazuje se započtení proti pohledávce na náhradu újmy způsobené na zdraví, ledaže se jedná o vzájemnou pohledávku na náhradu téhož druhu, a proti pohledávce mzdy, platu, odměny ze smlouvy o výkonu závislé práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek a náhradě mzdy nebo platu ve výši přesahující jejich polovinu.

Promlčení pohledávky započtení nebrání, nastalo-li po době, kdy se pohledávky staly způsobilými k započtení. Odsunul-li věřitel k dlužnickově žádosti čas plnění bezúplatně, může svoji pohledávku přesto započíst po uplynutí času, kdy měl dlužník plnit původně.

Má-li být každá pohledávka uspokojena v jiném místě, nebrání to započtení, ale strana, vůči níž bylo takto započteno, má právo na náhradu škody vzniklé jí tím, že plnění na určeném místě nezíská, nebo že na určeném místě nemůže plnit.

Zákaz započtení pohledávky prohlášením jedné ze stran nebrání stranám, aby si započtení ujednaly; k ujednání o započtení proti pohledávce výživného pro nezletilého, který není plně svéprávný, se však nepřihlíží.

Výpověď (§ 1998, § 1999 o. z.)

Závazek lze vypovědět, ujednají-li si to strany nebo stanoví-li tak zákon. Je-li závazek vypovězen, zaniká uplynutím výpovědní doby. Lze-li však závazek vypovědět bez výpovědní doby, zaniká závazek účinností výpovědi.

Zavazuje-li smlouva ujednaná na dobu neurčitou alespoň jednu stranu k nepřetržitě nebo opakované činnosti, anebo zavazuje-li alespoň jednu stranu takovou činnost strpět, lze závazek zrušit ke konci kalendářního čtvrtletí výpovědí podanou alespoň tři měsíce předem. Zavázala-li se strana zdržet se určité činnosti a je-li z povahy závazku zřejmé, že povinnost není časově omezena, ustanovení odstavce 1 se nepoužije.

Byla-li smlouva bez vážného důvodu uzavřena na dobu určitou tak, že zavazuje člověka na dobu jeho života, anebo že zavazuje kohokoli na dobu delší než deset let, lze se po uplynutí deseti let od vzniku závazku domáhat jeho zrušení. Soud závazek zruší i tehdy, pokud se okolnosti, z nichž strany zřejmě vycházely při vzniku závazku, změnily do té míry, že na zavázané straně nelze rozumně požadovat, aby byla smlouvou dále vázána. Vzdá-li se strana předem práva domáhat se zrušení závazku, nepřihlíží se k tomu. To neplatí, je-li zavázanou stranou právnická osoba.

Neuplatnění práva (§ 654 o. z.) – prekluze

K zániku práva proto, že nebylo ve stanovené době uplatněno, dochází jen v případech v zákoně uvedených. K zániku soud přihlédne, i když to dlužník nenamítne.

Splynutí (§ 1993, § 1994 o. z.)

Splyne-li jakýmkoli způsobem právo s povinností v jedné osobě, zaniknou právo i povinnost, nestanoví-li zákon jinak. Splyne-li právo věřitele s povinností toho, kdo závazek zajišťuje, nezaniká tím hlavní dluh.

Splynutím práva věřitele a povinnosti jednoho z dlužníků zavázaných společně a nerozdílně zaniká dluh do výše odpovídající podílu tohoto spoludlužníka. Splynutím povinnosti dlužníka a práva jednoho z věřitelů oprávněných společně a nerozdílně zaniká pohledávka do výše odpovídající podílu tohoto spoluvěřitele.

Narovnání (§ 1903 až § 1905 o. z.)

Dosavadní závazek lze nahradit novým závazkem i tak, že si strany ujednáním upraví práva a povinnosti mezi nimi dosud sporné nebo pochybné. Týká-li se narovnání věcného práva k věci zapsané do veřejného seznamu, nastávají účinky narovnání zápisem do tohoto seznamu. Narovnání nelze odporovat jen proto, že jím vznikl nepoměr mezi vzájemným plněním stran.

Platnost narovnání není dotčena omylem v tom, co bylo mezi stranami sporné nebo pochybné, ledaže omyl vyvolala některá strana lstí. Narovnání dohodnuté v dobré víře nepozbývá platnosti ani tehdy, zjistí-li se na základě skutečností vyšších najevo dodatečně, že některá ze stran pohledávku neměla.

Narovnání, kterým mají být mezi stranami upravena veškerá práva, nelze vztahovat k takovým právům, která byla vyloučena, ani k právům, která strany zřejmě nemohly mít na mysli.

4. Odpovědnost za škodu a za bezdůvodné obohacení

4.1 Předcházení hrozícím škodám

Podle § 2900 o. z. vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.

Podle § 2901o. z. vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, má povinnost zakročit na ochranu jiného každý, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo kdo nad ní má kontrolu, anebo odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami. Stejnou povinnost má ten, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit.

Dle § 2902 o. z. kdo porušil právní povinnost, nebo kdo může a má vědět, že ji poruší, oznámí to bez zbytečného odkladu osobě, které z toho může újma vzniknout, a upozorní ji na možné následky. Splní-li oznamovací povinnost, nemá poškozený právo na náhradu té újmy, které mohl po oznámení zabránit.

V ust. § 2903 odst. 1,2 o. z. nezakročí-li ten, komu újma hrozí, k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit. Při vážném ohrožení může ohrožený požadovat, aby soud uložil vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící újmy.

Podle § 2904 o. z. újmu způsobenou náhodou nahradí ten, kdo dal ze své viny k náhodě podnět, zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilé újmě zabránit.

Podle § 2905 o. z. kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok a způsobí přitom útočnickovi újmu, není povinen k její náhradě. To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku.

Podle § 2906 o. z. kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila, ledaže by majetek i bez jednání v nouzi podlehl zkáze. To neplatí, vyvolal-li nebezpečí vlastní vinou sám jednající.

Dle § 2907 o. z. při posouzení, zda někdo jednal v nutné obraně, anebo v krajní nouzi, se přihlédne i k omluvitelnému vzrušení mysli toho, kdo odvracel útok nebo jiné nebezpečí.

Dle § 2908 o. z. kdo odvracel hrozící újmu, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu újmy, kterou přitom utrpěl, i proti tomu, v jehož zájmu jednal, nanejvýš však v rozsahu přiměřeném tomu, co odvrátil.

4.2 Odpovědnost za škodu

Obecná odpovědnost za škodu

V ust. 2910 o. z. škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněním porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.

Podle § 2911 o. z. způsobí-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti.

Dle § 2912 odst. 1, 2 o. z. nejedná-li škůdce, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat, má se za to, že jedná nedbale. Dá-li škůdce najevo zvláštní znalost, dovednost nebo pečlivost, nebo zaváže-li se k činnosti, k níž je zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti zapotřebí, a neuplatní-li tyto zvláštní vlastnosti, má se za to, že jedná nedbale.

V ust. § 2913 odst. 1, 2 o. z. poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit. Povinnosti k náhradě se škůdce zproští, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli. Překážka vzniklá ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smlouvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat, ho však povinnosti k náhradě nezproští.

Dle § 2914 o. z. kdo při své činnosti použije zmocněnce, zaměstnance nebo jiného pomocníka, nahradí škodu jím způsobenou stejně, jako by ji způsobil sám. Zavázal-li se však někdo při plnění jiné osoby provést určitou činnost samostatně, nepovažuje se za pomocníka; pokud ho však tato jiná osoba nepečlivě vybrala nebo na něho nedostatečně dohlížela, ručí za splnění jeho povinnosti k náhradě škody.

Dle § 2895 o. z. škůdce je povinen nahradit škodu bez ohledu na své zavinění v případech stanovených zvlášť zákonem.

Podle § 2896 o. z. oznámí-li někdo, že svoji povinnost k náhradě újmy vůči jiným osobám vylučuje nebo omezuje, nepřihlíží se k tomu. Učiní-li to však ještě před vznikem újmy, může být takové oznámení posouzeno jako varování před nebezpečím.

Podle § 2897 o. z. vzdá-li se někdo práva domáhat se náhrady škody vzniklé na pozemku a je-li vzdání zapsáno do veřejného seznamu, působí to i proti pozdějším vlastníkům.

V ust. § 2898 o. z. nepřihlíží se k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje povinnost k náhradě újmy způsobené člověku na jeho přirozených právech, anebo způsobené úmyslně nebo z hrubé nedbalosti; nepřihlíží se ani k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje právo slabší strany na náhradu jakékoli újmy. V těchto případech se práva na náhradu nelze ani platně vzdát.

Dle § 2899 o. z. kdo pro sebe přijal nebezpečí oběti, byť tak učinil za takových okolností, že to lze považovat za neprozřetelné, nevzdal se tím práva na náhradu proti tomu, kdo újmu způsobil.

Škoda z provozní činnosti

Dle § 2924 o. z. kdo provozuje závod nebo jiné zařízení sloužící k výdělečné činnosti, nahradí škodu vzniklou z provozu, ať již byla způsobena vlastní provozní činností, věcí při ní použitou nebo vlivem činnosti na okolí. Povinnosti se zproští, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.

Škoda za převzaté věci a způsobená věci

Dle § 2944 o. z. každý, kdo od jiného převzal věc, která má být předmětem jeho závazku, nahradí její poškození, ztrátu nebo zničení, neprokáže-li, že by ke škodě došlo i jinak.

Dle § 2936 o. z. kdo je povinen někomu něco plnit a použije při tom vadnou věc, nahradí škodu způsobenou vadou věci. To platí i v případě poskytnutí zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb.

Podle § 2937 odst. 1, 2 o. z. způsobí-li škodu věc sama od sebe, nahradí škodu ten, kdo nad věcí měl mít dohled; nelze-li takovou osobu jinak určit, platí, že jí je vlastník věci. Kdo prokáže, že náležitý dohled nezanedbal, zproští se povinnosti k náhradě. Způsobila-li škodu věc pádem nebo vyhozením z místnosti nebo podobného místa, nahradí škodu společně a nerozdílně s tím, kdo je povinen k náhradě podle odstavce 1, i osoba, která takové místo užívá, a nelze-li ji určit, vlastník nemovité věci.

Dle § 2938 odst. 1, 2 o. z. při zřícení budovy nebo odloučení její části v důsledku vady budovy nebo nedostatečného udržování budovy nahradí její vlastník škodu z toho vzniklou. Společně a nerozdílně s ním hradí škodu předešlý vlastník, má-li škoda příčinu v nedostatku vzniklém za trvání jeho vlastnického práva, na nějž nástupce neupozornil, a došlo-li ke škodě do roka od zániku jeho vlastnického práva. To neplatí, pokud se jedná o takový nedostatek, o kterém nástupce musel vědět.

Odpovědnost za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání

Podle § 2920 odst. 1, 2 o. z. nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, nahradí způsobenou škodu, pokud byl způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky; poškozenému náleží náhrada škody i tehdy, nebránil-li se škůdci ze šetrnosti k němu. Nebyl-li nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo

je stížen duševní poruchou, způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky, má poškozený právo na náhradu, je-li to spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného.

Dle § 2921 o. z. společně a nerozdílně se škůdcem nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Není-li škůdce povinen k náhradě, nahradí poškozenému škodu ten, kdo nad škůdcem zanedbal dohled.

Dle § 2922 o. z. kdo se uvede vlastní vinou do takového stavu, že není s to ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, nahradí škodu v tomto stavu způsobenou. Společně a nerozdílně s ním nahradí škodu ti, kteří jej vlastní vinou do tohoto stavu přivedli.

Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům

Podle § 2909 o. z. škůdce, který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů, je povinen ji nahradit; vykonával-li však své právo, je škůdce povinen škodu nahradit, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného.

Škoda způsobená nebezpečnou osobou

Dle § 2923 o. z. kdo se vědomě ujme osoby nebezpečných vlastností tak, že jí bez její nutné potřeby poskytne útulek nebo jí svěří určitou činnost, ať již v domácnosti, provozovně či na jiném podobném místě, nahradí společně a nerozdílně s ní škodu způsobenou v takovém místě nebo při této činnosti někomu jinému nebezpečnou povahou takové osoby.

Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků

Podle § 2927 odst. 1, 2 o. z. kdo provozuje dopravu, nahradí škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu. Stejnou povinnost má i jiný provozovatel vozidla, plavidla nebo letadla, ledaže je takový dopravní prostředek poháněn lidskou silou. Povinnosti nahradit škodu se nemůže provozovatel zprostit, byla-li škoda způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu. Jinak se zprostití, prokáže-li, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat.

Dle § 2928 o. z. je-li dopravní prostředek v opravě, považuje se za jeho provozovatele osoba, která dopravní prostředek převzala k opravě.

Dle § 2929 o. z. místo provozovatele nahradí škodu ten, kdo použije dopravního prostředku bez vědomí nebo proti vůli provozovatele. Provozovatel nahradí škodu společně a nerozdílně s ním, pokud mu takové užití dopravního prostředku z nedbalosti umožnil.

Dle § 2930 o. z. nelze-li provozovatele určit, platí, že jím je vlastník dopravního prostředku.

Podle § 2931 o. z. vznikla-li škoda na věci jejím odcizením nebo ztrátou, nahradí provozovatel tuto škodu, jen pokud poškozený neměl možnost věc opatrovat.

Podle § 2932 o. z. střetnou-li se provozu dvou nebo více provozovatelů a jedná-li se o vypořádání mezi těmito provozovateli, vypořádají se provozovatelé podle své účasti na způsobení vzniklé škody.

Odpovědnost za škodu způsobenou zvířetem

Dle § 2933 o. z. způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho vlastník, ať již bylo pod jeho dohledem nebo pod dohledem osoby, které vlastník zvíře svěřil, anebo se zatoulalo nebo uprchlo. Osoba, které zvíře bylo svěřeno nebo která zvíře chová nebo jinak používá, nahradí škodu způsobenou zvířetem společně a nerozdílně s vlastníkem.

Dle § 2934 o. z. slouží-li domácí zvíře vlastníku k výkonu povolání či k jiné výdělečné činnosti nebo k obživě, anebo slouží-li jako pomocník pro osobu se zdravotním postižením, zproští se vlastník povinnosti k náhradě, prokáže-li, že při doзору nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost, anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti. Za týchž podmínek se povinnosti k náhradě zproští i ten, komu vlastník zvíře svěřil.

Dle § 2935 odst. 1, 2 o. z. odňala-li třetí osoba svémocně zvíře vlastníku nebo osobě, které vlastník zvíře svěřil, nahradí třetí osoba škodu způsobenou zvířetem sama, prokáže-li vlastník nebo osoba, které vlastník zvíře svěřil, že odnětí nemohli rozumně zabránit; jinak společně a nerozdílně s nimi. Kdo zvíře svémocně odňal, nemůže se zprostit povinnosti k náhradě.

Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku

Dle § 2943 o. z. ustanovení § 2939 až 2942 se nepoužijí, pokud vada způsobila poškození vadného výrobku nebo poškození věci určené a užívané převážně k podnikatelským účelům.

Dle § 2939 odst. 1, 2, 3 o. z. škodu způsobenou vadou movité věci určené k uvedení na trh jako výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného použití nahradí ten, kdo výrobek nebo jeho součást vyrobil, vytěžil, vypěstoval nebo jinak získal, a společně a nerozdílně s ním i ten, kdo výrobek nebo jeho část označil svým jménem, ochrannou známkou nebo jiným způsobem. Společně a nerozdílně s osobami uvedenými v odstavci 1 hradí škodu i ten, kdo výrobek dovezl za účelem jeho uvedení na trh v rámci svého podnikání. Škoda na věci způsobená vadou výrobku se hradí jen v částce převyšující částku vypočtenou z 500 EUR kursem devizového trhu vyhlášeným Českou národní bankou v den, v němž škoda vznikla; není-li tento den znám, pak v den, kdy byla škoda zjištěna.

Dle § 2940 odst. 1, 2 o. z. nelze-li výrobce určit podle § 2939, nahradí škodu i každý dodavatel, pokud poškozenému při uplatnění práva na náhradu škody do jednoho měsíce nesdělí, kdo je výrobcem nebo kdo mu výrobek dodal. Jedná-li se o dovezený výrobek, pak nahradí škodu každý dodavatel, i když je výrobce znám, pokud poškozenému ve lhůtě nesdělí, kdo je dovozcem.

Dle § 2941 odst. 1, 2 o. z. výrobek je ve smyslu § 2939 vadný, není-li tak bezpečný, jak to od něho lze rozumně očekávat se zřetelem ke všem okolnostem, zejména ke způsobu, jakým je výrobek na trh uveden nebo nabízen, k předpokládanému účelu, jemuž má výrobek sloužit, jakož i s přihlédnutím k době, kdy byl výrobek uveden na trh. Výrobek nelze považovat za vadný jen proto, že byl později uveden na trh výrobek dokonalejší.

Dle § 2942 odst. 1, 2, 3, 4, 5 o. z. povinnosti k náhradě škody způsobené vadou výrobku se škůdce zproští, jen prokáže-li, že škodu zavinil poškozený nebo ten, za jehož čin poškozený odpovídá. Povinnosti k náhradě škody se tato osoba rovněž zproští, prokáže-li, že

- a) výrobek na trh neuvedla,
- b) lze důvodně předpokládat s přihlédnutím ke všem okolnostem, že vada neexistovala v době, kdy byl výrobek na trh uveden, nebo že nastala později,
- c) výrobek nevyrobila pro prodej nebo jiný způsob použití pro podnikatelské účely, ani že výrobek nevyrobila nebo nešířila v rámci své podnikatelské činnosti,
- d) vada výrobku je důsledkem plnění těch ustanovení právních předpisů, která jsou pro výrobce závazná, nebo
- e) stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu.

Kdo vyrobil součást výrobku, zproští se povinnosti k náhradě škody, prokáže-li, že vadu způsobila konstrukce výrobku, do něhož byla součást zapracována, nebo že ji způsobil návod k výrobku. Vzdá-li se druhá strana předem práva na náhradu škody zcela nebo zčásti, nepřihlíží se k tomu. K ujednáním odporujícím odstavcům 1 až 4 se nepřihlíží.

Odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným

Podle § 2925 odst. 1, 2, 3 o.z. kdo provozuje závod nebo jiné zařízení zvláště nebezpečné, nahradí škodu způsobenou zdrojem zvýšeného nebezpečí; provoz je zvláště nebezpečný, nelze-li předem rozumně vyloučit možnost vzniku závažné škody ani při vynaložení řádné péče. Jinak se povinnosti zproští, prokáže-li, že škodu způsobila zvnějšku vyšší moc nebo že ji způsobil vlastní jednání poškozeného nebo neodvratitelné jednání třetí osoby; ujednají-li se další důvody zproštění, nepřihlíží se k tomu. Je-li z okolností zřejmé, že provoz významně zvýšil nebezpečí vzniku škody, ačkoli lze důvodně poukázat i na jiné možné příčiny, soud zaváže provozovatele k náhradě škody v rozsahu, který odpovídá pravděpodobnosti způsobení škody provozem. Má se za to, že provoz je zvláště nebezpečný, pokud se provozuje továrním způsobem nebo pokud se při něm výbušná nebo podobně nebezpečná látka používá nebo se s ní nakládá.

Odpovědnost za škodu na nemovité věci

Dle § 2925 o. z. kdo, byť oprávněně provádí nebo zajišťuje práce, jimiž se jinému působí škoda na nemovité věci, nebo jimiž se držba nemovité věci znemožní nebo podstatně ztíží, nahradí škodu z toho vzniklou.

Odpovědnost za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech

Podle § 2945 odst. 1, 2, 3 o. z. je-li s provozováním nějaké činnosti zpravidla spojeno odkládání věcí a byla-li věc odložena na místě k tomu určeném nebo na místě, kam se takové věci obvykle ukládají, nahradí provozovatel poškození, ztrátu nebo zničení věci tomu, kdo ji odložil, popřípadě vlastníku věci. Stejně nahradí škodu provozovatel hlídaných garáží nebo zařízení podobného druhu, jedná-li se o dopravní prostředky v nich umístěné a o jejich příslušenství. Neuplatní-li se právo na náhradu škody u provozovatele bez zbytečného odkladu, soud je nepřizná, pokud provozovatel namítne, že právo nebylo uplatněno včas. Nejpozději lze právo na náhradu škody uplatnit do patnácti dnů po dni, kdy se poškozený o

škodě musel dozvědět. Byla-li škoda způsobena na věci odložené v dopravním prostředku hromadné dopravy, nahradí se jen podle ustanovení o náhradě škody způsobené provozem dopravního prostředku.

Dle § 2946 odst. 1, 2 o. z. kdo provozuje pravidelně ubytovací služby, nahradí škodu na věci, kterou ubytovaný vnesl do prostor vyhrazených k ubytování nebo k uložení věcí, popřípadě na věci, která tam byla pro ubytovaného vnesena. To platí i tehdy, byla-li věc za tím účelem ubytovatelem převzata. Prokáže-li ubytovatel, že by ke škodě došlo i jinak, nebo že škodu způsobil ubytovaný nebo osoba, která ubytovaného z jeho vůle provází, povinnosti k náhradě škody se zproští. K ujednáním o jiných důvodech zproštění se nepřihlíží.

Dle § 2947 o. z. povinnost nahradit škodu se nevztahuje na vozidla, na věci ponechané ve vozidle, ani na živá zvířata, ledaže je ubytovatel převzal do úschovy.

Podle § 2948 odst. 1, 2 o. z. škoda se hradí do výše odpovídající stonásobku ceny ubytování za jeden den. Byla-li věc převzata do úschovy, odmítl-li ubytovatel úschovu věci v rozporu se zákonem nebo byla-li škoda způsobena ubytovatelem nebo tím, kdo v provozu pracuje, hradí se škoda bez omezení.

Odpovědnost za škodu způsobenou informací nebo radou

Podle § 2950 o. z. kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, nahradí škodu, způsobí-li ji neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti. Jinak se hradí jen škoda, kterou někdo informací nebo radou způsobil vědomě.

Společná ustanovení o náhradě škody

Společná odpovědnost

Podle § 2915 odst. 1, 2 o. z. je-li k náhradě zavázáno několik škůdců, nahradí škodu společně a nerozdílně; je-li některý ze škůdců povinen podle jiného zákona k náhradě jen do určité výše, je zavázán s ostatními škůdci společně a nerozdílně v tomto rozsahu. To platí i v případě, že se více osob dopustí samostatných protiprávních činů, z nichž mohl každý způsobit škodlivý následek s pravděpodobností blížící se jistotě, a nelze-li určit, která osoba škodu způsobil. Jsou-li pro to důvody zvláštního zřetele hodné, může soud rozhodnout, že škůdce nahradí škodu podle své účasti na škodlivém následku; nelze-li účast přesně určit, přihlédne se k míře pravděpodobnosti. Takto nelze rozhodnout, pokud se některý škůdce vědomě účastnil na způsobení škody jiným škůdcem nebo je podněcoval či podporoval nebo pokud lze připsat celou škodu každému škůdci, byť jednali nezávisle, nebo má-li škůdce hradit škodu způsobenou pomocníkem a vznikla-li povinnost k náhradě také pomocníkovi.

Podle § 2916 o. z. kdo je povinen k náhradě škody společně a nerozdílně s jinými, vypořádá se s nimi podle účasti na způsobení vzniklé škody.

Podle § 2917 o. z. kdo je povinen k náhradě škody způsobené jinou osobou, má proti ní postih.

Zavinění poškozeného

Podle § 2918 o.z. vznikla-li škoda nebo zvětšila-li se také následkem okolností, které se přičítají poškozenému, povinnost škůdce nahradit škodu se poměrně sníží. Podílejí-li se však okolnosti, které jdou k tíži jedné či druhé strany, na škodě jen zanedbatelným způsobem, škoda se nedělí.

Způsob a rozsah náhrady

Podle § 2984 odst. 1,2 o. z. zlehčováním je jednání, jímž soutěžitel uvede nebo rozšiřuje o poměrech, výkonech nebo výrobku jiného soutěžitele nepravdivý údaj způsobilý tomuto soutěžiteli přivodit újmu. Zlehčováním je i uvedení a rozšiřování pravdivého údaje o poměrech, výkonech nebo výrobku jiného soutěžitele, pokud jsou způsobilé tomuto soutěžiteli přivodit újmu. Nekalou soutěží však není, byl-li soutěžitel k takovému jednání okolnostmi donucen (oprávněná obrana).

Podle § 2951 odst. 1, 2 o. z. škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích. Nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním. Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

Podle § 2952 o. z. hradí se skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk). Záleží-li skutečná škoda ve vzniku dluhu, má poškozený právo, aby ho škůdce dluhu zprostil nebo mu poskytl náhradu.

Dle § 2954 o. z. způsobil-li škůdce škodu úmyslným trestným činem, z něhož měl majetkový prospěch, může soud na návrh poškozeného rozhodnout o uspokojení z věcí, které škůdce z majetkového prospěchu nabyt, a to i nepodléhají-li jinak výkonu rozhodnutí. Do uspokojení práva na náhradu škody nesmí škůdce nakládat s takovými věcmi uvedenými v rozhodnutí.

Dle § 2955 o. z. nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud.

Podle § 2969 odst. 1, 2 o. z. při určení výše škody na věci se vychází z její obvyklé ceny v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit. Poškodil-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní obliby.

Podle § 2558 o. z. při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Dle § 2959 při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželů, rodičů, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Dle § 2962 odst. 1, 2 o. z. náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti poškozeného se hradí peněžitým důchodem ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem poškozeného před vznikem újmy a náhradou toho, co poškozenému bylo vyplaceno v důsledku nemoci či úrazu podle jiného právního předpisu. Žáku nebo studentu náleží náhrada za ztrátu na výdělků ode dne, kdy měla skončit jeho povinná školní docházka, studium nebo příprava na povolání, po dobu

- a) o kterou se jeho povinná školní docházka, studium nebo příprava na povolání prodloužily následkem újmy na zdraví,
- b) neschopnosti následkem újmy na zdraví,
- c) trvání zdravotního postižení vzniklého následkem újmy na zdraví, které zpravidla brání úplnému zapojení do výdělečné činnosti, nebo
- d) trvání zdravotního postižení vzniklého následkem újmy na zdraví, které částečně brání zapojení do výdělečné činnosti, pokud nezameškává vlastní vinou příležitost k výdělků výkonem práce pro něho vhodné.

Dle § 2963 odst. 1, 2, 3 o. z. po skončení pracovní neschopnosti, případně při invaliditě, nahradí škůdce poškozenému jeho ztrátu peněžitým důchodem, který se stanoví vzhledem k rozdílu mezi výdělkem, jakého poškozený dosahoval před vznikem újmy, a výdělkem dosahovaným po skončení pracovní neschopnosti s přičtením případného invalidního důchodu podle jiného právního předpisu. Dojde-li ublížením na zdraví k dlouhodobému zvýšení potřeb poškozeného, stanoví se výše peněžitého důchodu i vzhledem k těmto potřebám. Dosahuje-li poškozený po skončení pracovní neschopnosti výdělků jen s vynaložením většího úsilí nebo se zvýšenou námahou, které by, nebýt škodné události, jinak nemusel vynaložit, odčiní se mu peněžitým důchodem i zvýšená námaha nebo úsilí. Při stanovení výše peněžitého důchodu se přihlédne i ke zvyšování výdělků v daném oboru, jakož i k pravděpodobnému růstu výdělků poškozeného podle rozumného očekávání. Jsou-li pro to vážné důvody, může soud rozhodnout, zda, jakým způsobem a do jaké výše škůdce zajistí pohledávku poškozeného na peněžitý důchod; návrhy stran přitom není vázán.

Dle § 2964o. z. náhrada za ztrátu na důchodu náleží poškozenému ve výši rozdílu mezi důchodem, na který poškozenému vzniklo právo, a důchodem, na který by mu bylo vzniklo právo, jestliže by do základu, z něhož byl vyměřen důchod, byla zahrnuta náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti, kterou poškozený pobíral v době rozhodné pro vyměření důchodu.

Dle § 2965 o. z. konal-li poškozený bezplatně práce pro jiného v jeho domácnosti nebo závodu, nahradí škůdce této jiné osobě peněžitým důchodem, oč přišla.

Dle § 2966 odst. 1,2 o. z. při usmrcení hradí škůdce peněžitým důchodem náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý ke dni své smrti poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu. Náhrada náleží pozůstalým ve výši rozdílu mezi dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými z téhož důvodu a tím, co by poškozený podle rozumného očekávání mohl pozůstalým na těchto nákladech poskytovat, pokud by k jeho zranění nedošlo. Z důvodu slušnosti lze přiznat příspěvek na výživné i jiné osobě, pokud jí usmrcený poskytoval takové plnění, ač k tomu nebyl podle zákona povinen.

Dle § 2967 odst. 1, 2 o. z. při výpočtu náhrady se vychází z průměrného výdělků zemřelého; náhrada nákladů na výživu pozůstalým nebo jiným osobám však nesmí úhrnem

převýšit to, co by zemřelému náleželo jako náhrada za ztrátu na výdělku, případně na důchodu. Při vyměření náhrady pozůstalým se přihlédne také k tomu, jak dlouho by usmrcený pravděpodobně žil, nebýt zranění. Při vyměření náhrady jiným osobám se přihlédne k tomu, jak dlouho by usmrcený plnění pravděpodobně poskytoval.

Dle § 2960 o. z. škůdce hradí též účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví poškozeného, s péčí o jeho osobu nebo jeho domácnost tomu, kdo je vynaložil; požádá-li o to, složí mu škůdce na tyto náklady přiměřenou zálohu.

Dle § 2961 o. z. škůdce nahradí tomu, kdo je vynaložil, přiměřené náklady spojené s pohřbem v rozsahu, v jakém nebyly uhrazeny veřejnou dávkou podle jiného právního předpisu. Přitom se přihlédne k zvyklostem i k okolnostem jednotlivého případu.

Podle § 2968 o. z. je-li pro to důležitý důvod a žádá-li o to poškozený, přizná soud poškozenému namísto peněžitého důchodu odbytné.

Snížení náhrady

Podle § 2953 odst. 1, 2 o. z. z důvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody přiměřeně sníží. Vezme přitom zřetel zejména na to, jak ke škodě došlo, k osobním a majetkovým poměrům člověka, který škodu způsobil a odpovídá za ni, jakož i k poměrům poškozeného. Náhradu nelze snížit, byla-li škoda způsobena úmyslně. Předěšlé tvrzení se nepoužije, způsobil-li škodu ten, kdo se hlásil k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání, porušením odborné péče.

4.3 Bezdůvodné obohacení

Podle § 2991 odst. 1, 2 o. z. kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil. Bezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám.

Podle § 2992 o. z. byl-li splněn dluh, a to i předčasně, nebylo-li uplatněno právo, ač uplatněno být mohlo, nebo učinila-li jedna osoba něco ve svém výlučném a osobním zájmu či na vlastní nebezpečí, nevzniká povinnost obohacení vydat; to platí i v případě, že jedna osoba obohatí druhou s úmyslem ji obdarovat nebo obohatit bez úmyslu právně se vázat.

Dle § 2997 odst. 1, 2 o. z. dlužník, který plnil dluh nežalovatelný nebo promlčený nebo takový, který je neplatný pro nedostatek formy, nemá právo na vrácení toho, co plnil. Právo na vrácení nemá ani ten, kdo jiného obohatil s vědomím, že k tomu není povinen, ledaže plnil z právního důvodu, který později nenastal nebo odpadl. Plnila-li osoba proto, že k tomu byla přivedena lstí, donucena hrozbou nebo zneužitím závislosti, ustanovení odstavce 1 se nepoužije. To platí i v případě, že plnila osoba nesvéprávná.

Dle § 2995 o. z. vedlo-li plnění k obohacení třetí osoby, vydá je ochuzenému, jen pokud byl ochuzený k plnění přiveden lstí, donucen hrozbou či zneužitím závislosti nebo pokud nebyl svéprávný.

Dle § 2993 o. z. plnila-li strana, aniž tu byl platný závazek, má právo na vrácení toho, co plnila. Plnily-li obě strany, může každá ze stran požadovat, aby jí druhá strana vydala, co získala; právo druhé strany namítnout vzájemné plnění tím není dotčeno. To platí i v případě, byl-li závazek zrušen.

Dle 2994 o. z. dal-li někdo neoprávněně věc k užívání nebo požívání jinému, aniž ten byl v dobré víře, má vlastník nebo spoluvlastník věci vůči uživateli nebo požívateli právo na náhradu.

Dle § 3001 odst. 1, 2 o. z. zcizil-li poctivý příjemce předmět bezdůvodného obohacení za úplatu, může podle své volby vydat buď peněžitou náhradu, anebo co utržil. Zcizil-li jej poctivý příjemce bezúplatně, nemá vůči němu ochuzený právo na náhradu; může ji však požadovat po osobě, která předmět od obohaceného nabyla a nebyla v dobré víře. Získal-li obohacený předmět obohacení v dobré víře nebo bez svého svolení a nelze-li jej dobře vydat, není povinen k náhradě, ledaže by tím vznikl stav zjevně odporující dobrým mravům.

Dle § 2996 o. z. měl-li dlužník plnit jedno z více volitelných plnění a poskytl-li jich omylem více, záleží na jeho vůli, co bude žádat zpět. Měl-li však právo volby věřitel, může se dlužník domáhat toho, aby věřitel provedl volbu; neprovede-li věřitel volbu bez zbytečného odkladu, lze se domáhat, aby prohlášení jeho vůle nahradil soud.

Dle § 2998 o. z. plnila-li strana vědomě proto, aby druhá strana něco vykonala za účelem zakázaným nebo zcela nemožným, nemá právo požadovat, aby jí to bylo vráceno. Dal-li však někdo, aby zabránil protiprávnímu činu, něco tomu, kdo se chtěl činu dopustit, může požadovat vrácení.

Dle § 2999 odst. 1, 2, 3 o. z. není-li vydání předmětu bezdůvodného obohacení dobře možné, má ochuzený právo na peněžitou náhradu ve výši obvyklé ceny. Bylo-li plněno na základě neplatného nebo zrušeného právního jednání, právo na peněžitou náhradu však nevznikne v rozsahu, v jakém se to přičí účelu pravidla vylučujícího platnost právního jednání. Plnil-li ochuzený za úplatu, poskytne se náhrada ve výši této úplaty; to neplatí, zakládá-li výše úplaty důvod neplatnosti smlouvy nebo důvod pro zrušení závazku, anebo byla-li výše úplaty takovým důvodem podstatně ovlivněna. Nelze-li předmět bezdůvodného obohacení vydat proto, že došlo k jeho zkáze, ztrátě nebo zhoršení z příčin, které jdou k tíži ochuzeného, nahradí obohacený nanejvýš tolik, co ušetřil na vlastním majetku.

Podle § 3000 o. z. Poctivý příjemce vydá, co nabyl, nanejvýš však v rozsahu, v jakém obohacení při uplatnění práva trvá.

Dle § 3002 odst. 1, 2 o. z. plnila-li strana podle úplatné smlouvy, byť nebyla platná, není její právo na peněžitou náhradu vůči druhé straně ustanoveními § 3000 a § 3001 dotčeno. To platí i v případě, že byl závazek z takové smlouvy zrušen. Užíval-li věc nabytou podle úplatné smlouvy poctivý příjemce a je-li smlouva neplatná, poskytne druhé straně náhradu za užívání, avšak jen do výše odpovídající jeho prospěchu.

Podle § 3003 o. z. nepoctivý příjemce vydá, co nabyl v době, kdy obohacení získal.

Dle § 3004 odst. 1, 2 o. z. obohacený, který nebyl v dobré víře, vydá vše, co obohacením nabyl, včetně plodů a užitků; rovněž nahradí užitek, který by ochuzený byl získal. Zcizil-li předmět bezdůvodného obohacení za úplatu, má ochuzený právo požadovat,

aby mu byla podle jeho volby vydána buď peněžitá náhrada, anebo co obohacený zcizením utržil. Bylo-li bezdůvodné obohacení nabyto zásahem do přirozeného práva člověka chráněného ustanoveními první části tohoto zákona, může ochuzený požadovat za neoprávněné nakládání s hodnotami týkajícími se jeho osobnosti namísto plnění podle odstavce 1 dvojnásobek odměny obvyklé za udělení souhlasu s takovým nakládáním. Je-li pro to spravedlivý důvod, může soud rozsah plnění přiměřeně zvýšit.

Dle § 3005 o. z. kdo předmět bezdůvodného obohacení vydává, má právo na náhradu nutných nákladů, které na věc vynaložil, a může od věci oddělit vše, čím ji na svůj náklad zhodnotil, je-li to možné bez zhoršení podstaty věci.

6. Postavení dlužníka z pohledu trestního práva

Tato část práce je věnována problematice dlužníka z pohledu práva trestního, s přihlédnutím k situacím, které mohou při konkrétních lidských činnostech nastat.

Trestní zákoník (zák. č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších právních předpisů), používá termínu dlužník jen ve vybraných ustanoveních a jde fakticky o převzetí tohoto termínu z práva civilního. Při citaci či odkazu na jednotlivá ustanovení je vždy nezbytné reflektovat specifické okolnosti toho kterého případu, a posuzovat je nejen jednotlivě, ale i v jejich vzájemné souvislosti, především jde o to, zaměřit se na úplný počátek vzniku situace, kterou je nutno řešit.

V trestním zákoně je odpovědnost dlužníka (trestní odpovědnost) zařazena do hlavy deváté, nazvané Trestné činy proti majetku, o dlužníkovi se hovoří od ustanovení § 256.

Ustanovení § 222 a 223 tr. zák. nazvané jako **Poškození věřitele** zahrnuje pod sebe ty případy, kdy objektem chráněného zájmu je právo věřitele na uspokojení jeho pohledávky vůči dlužníkovi.

Praktický příklad :

Pan Novák si od pana Dvořáka půjčil 200. 000,-Kč, na podnikání, ale jeho záměr se mu nepodařilo realizovat a o tyto peníze přišel. Pan Dvořák s panem Novákem uzavřeli smlouvu o půjčce písemně i s datem splatnosti této částky, doba, kdy měl pan Novák peníze vrátit uplynula a pan Dvořák se domáhá vrácení peněz. Pan Novák tvrdí, že peníze nemá a rovněž, že nevlastní žádný majetek odpovídající této částce. Oproti tomu pan Dvořák ví, že pan Novák užíval a rovněž byl i majitelem osobního motorového vozidla značky BMV v minimální hodnotě 400.000. ,-Kč, což mu před uzavřením smlouvy o půjčce doložil s tím, že v případě, že by půjčku nemohl splatit tento vůz prodá. Jak později pan Dvořák zjistil, pan Novák vlastnické právo k předmětnému vozidlu, v době, kdy již uplynula lhůta splatnosti půjčky převedl na svého zetě. Tedy momentem převedení zkrátit svůj majetek terminologií trestního práva jej zcizil, a naplnil tím skutkovou podstatu trestného činu poškození věřitele. V tomto případě mohl například pan Novák pouze se svým zetěm uzavřít jen fiktivní smlouvu o převodu, přičemž tímto konáním spáchal velice pravděpodobně trestný čin. Bylo by tak tomu i v případě, že by skutečně automobil prodal komukoliv jinému a peníze investoval jakýmkoli způsobem. V rámci trestního stíhání by bylo nutno posuzovat, jestli pan Novák obdržel nebo neobdržel za automobil odpovídající protihodnotu. Pokud prodal auto za obvyklou cenu, trestní stíhání by sice nehrozilo automaticky, ale řešilo by se jestli nakládáním s penězi, které takto obdržel, nespáchal trestný čin poškození věřitele. Pravděpodobně by to tak i bylo posouzeno.

Z tohoto příkladu je zřejmé, jakékoli zmenšení majetku v případě, že jsem dlužník (i po uzavření smlouvy, nejen po lhůtě splatnosti) může vyústit v nebezpečí trestního stíhání mé osoby, pokud nejsem schopen svým splatným závazkům dostát.

K takovéto situaci, respektive naplnění skutkové podstaty předmětného trestného činu může dojít i v případě, a bohužel tomu je dosti často tzv. leasingových půjček od společností, kdy si koupím na splátky věc nemám na splácení a podrobně si neprostuduji obchodní podmínky, v nichž bývají naprosto přesně stanovená pravidla, a tím, že je poruším se mohu dopustit trestného činu, buď poškozování věřitele či trestného činu zpronevěry podle ustanovení § 222 tr. zák., záleží na konkrétním obchodním ujednání.

V daném případě může docházet k níže uvedeným skutkovým situacím, které mohou potencionálně vyústit v trestný čin. Jedná se o případ:

- a) Leasingu (volně nájmu) – zde hrozí zpronevěra, protože si lidi často myslí, že auto je jejich (v jejich vlastnictví), ale ve skutečnosti jej mají jen v nájmu (a vlastnictví se převede až na konci po skončení nájmu). Takže se v daní situaci často pokusí prodat cizí věc.

Další riziko je v daném případě smluvního charakteru, kdy nájemce může být dále smluvně omezen v užívání (v rámci sjednané smlouvy, všeobecných obchodních podmínek, etc).

- b) Půjčka / úvěr se zajištěním – zde se nejčastěji může jednat o úvěrový podvod / podvod – protože dlužník často nesdělí, že má jiné závazky a nebo ví či musí vědět, že půjčku nesplatí.

V případě, že se na Vás obrátí klient s takovýmto problémem, je nezbytné podrobně prostudovat nejen samotnou leasingovou smlouvu/smlouvu o úvěru, ale i tzv. všeobecné obchodní podmínky, které jsou sice psány nepatrným písmem, ale přesto naprosto striktně upozorňují na takovéto nebezpečí. V případě, že firma ještě nepodala trestní oznámení je namístě klientovi doporučit dohodu o splátkách, a tu uzavřít co nejdříve a co nejdříve rovněž splátku, alespoň minimální částku. Rovněž i po podání trestního oznámení je takovýto postup namístě, minimálně může dojít k tzv. podmíněnému zastavení trestního stíhání.

V odstavci druhém ustanovené § 222 odst. 2 tr. zák. jde o poškozování cizího věřitele, na rozdíl od prvního odstavce pachatelem může být kdokoliv jiný než dlužník.

Dalším, navazujícím ustanovením, je ustanovení **§ 223 Zvýhodňování věřitele**, objektem chráněného zájmu je opět právo věřitele na uspokojení jeho pohledávky, avšak toto ustanovení počítá s mnohostí věřitelů a k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu je zapotřebí, aby dlužník, který není schopen plnit své splatné závazky, zmařil, byť i jen částečně, uspokojení svého věřitele tím, že zvýhodní jiného věřitele. Předpokladem je tedy mnohost věřitelů, a situace, za níž dlužník není schopen plnit své splatné závazky, přičemž neschopnost plnění splatných závazků trvá delší dobu (v praxi je za delší dobu považována doba minimálně tři měsíců). není potřeba v tomto případě, aby již bylo zahájeno konkursní nebo vyrovnací řízení, případně, aby byl podán návrh na jeho zahájení. je nutno uvést, že v tomto případě dostává zvýhodněný věřitel pouze to co mu patří po právu, ale proto, že dlužník není schopen plnit své splatné závazky, plným uspokojením jednoho věřitele zkracuje ostatní věřitele. Tedy v případě takovéto nastalé situace je nutné postupovat podle insolvenčního zákona a navrhnout oddlužení, příp. konkurs na svůj majetek., aby byli věřitelé uspokojováni poměrně. K trestní odpovědnosti nepostačí pouze neschopnost dlužníka plnit své splatné závazky, ale je nutné, aby dlužník (pachatel), zvýhodnil za takového stavu minimálně jednoho věřitel na úkor jiného. Rovněž není trestné jednání, kdy dlužník uspokojí pohledávky jednoho z více věřitelů, ovšem za předpokladu získání dalších prostředků

k uspokojení dalších věřitelů, nejde o trestné jednání, neboť zde schází úmysl zmařit tímto způsobem uspokojení ostatních věřitelů.

Praktický příklad takového beztrestného jednání :

Dlužník uhradí dodávky energií, aby mohl zachovat výrobu, a tedy za prodej výrobků očekává zisk, který by logicky sloužil k uspokojení dalších věřitelů.

Nutno poznamenat, že na rozdíl od předešlého zmíněného trestného činu – poškozování věřitele dle ustanovení § 222 tr. zák. se nemění celkový stav dlužníkovy majetku. Pachatelem jak z předešlého vyplývá je jen dlužník, který není schopen plnit své splatné závazky, tedy osoba, která má zvláštní vlastnost (míněno neschopnost splatit splatné závazky), označovaná v trestním právu jako speciální subjekt.

Praktický příklad :

O trestný čin zvyhodňování věřitele dle ustanovení § 256 a tr. zák. půjde když, pan Novák na základě například určitých výhrůžek pana Dvořáka mu splatí celý dluh, tak, aby se ze strany pana Dvořáka vyhnul dalším nepříjemným atakům, přičemž splacení tohoto závazku nebude mít vliv, míněno pozitivní, který by se odrazil v budoucnu v tom, že by například pan Novák zefektivnil výrobu.

Souvisejícím ustanovením je dále ustanovení **§ 224 způsobení úpadku**, tento trestný čin je poměrně novým ustanovením a dopadá fakticky na všechny subjekty. Pachatelem tohoto trestného činu může být osoba, která je předlužena, tedy přivodí si úpadek. Úpadek je definován zák. 182/2006 Sb. (insolvenční zákon)u §224 vypočítává trestná jednání, kterým si dlužník přivodí úpadek, a to

- 1) činí hrubě nepřiměřená vydání svým majetkovým poměrům
- 2) spravuje svůj majetek způsobem, který neodpovídá zákonem mu uloženým nebo smluvně převzatým povinnostem nebo je nimi v hrubém nepoměru
- 3) užívá poskytnutý úvěr v rozporu nebo hrubém nepoměru s jeho účelem
- 4) poskytuje ze svého majetku půjčky nebo úvěry osobám, ač je to v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, nebo
- 5) učiní nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchod nebo operaci, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti, nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům.

Odstavec druhý ustanovení § 224 tr. zák. již pamatuje na jednání, které spočívá v tom, že pachatel, přestože ví, že je předlužen, přijme nový závazek nebo zřídí zástavu. Důležité je zmínit, že k trestnosti tohoto činu se nevyžaduje, aby došlo ke zkrácení věřitele ani k jinému způsobení škody na cizím majetku.

Praktický příklad :

Trestného jednání dle ustanovení § 224 tr. zák. se dopustí pan Novák, ačkoli ví, že již má na leasing pět domácích spotřebičů a jeho příjem i příjem manželky je na splácení akorát dostačující, pořídí si na leasing ještě automobil, ačkoli je zřejmé, že při pravidelném splácení by již neměl, krom splátek na nic jiného peníze, a bez přiměřených důvodů spoléhá, že mu třeba v zaměstnání přidají.

Praktický příklad:

Protiprávního jednání podle ustanovení § 224 odst. 2 tr. zák. Pan Novák ví, že je již předlužen a, že ani rodinný dům jehož je vlastníkem nepostačuje na splacení všech jeho dluhů, přesto však si půjčí další peníze a ještě k tomu za jejich půjčení ručí již zastaveným rodinným domem.

Poměrně samostatnou “kapitolu“ v této části tvoří trestný čin **Lichvy**, který je upraven v ustanovení § 218 tr. zák., u něhož lze v posledních letech zaznamenat podstatný nárůst počtu jeho spáchání, jak ukazují statistické přehledy. V případě trestného činu lichvy, který je upraven v ustanovení § 218 tr. zák. je o typický trestný čin, kdy pachatel využívá tzv. sociální slabosti jiných. protiprávní jednání pachatele v tomto případě směřuje proti majetku a možnosti správného rozhodování v majetkových věcech, čítaje v to i omezení svobody rozhodování. Uvedené ustanovení postihuje jednání, kdy pachatel zneužívá něčí tíseň, nezkušenosti nebo rozumové slabosti nebo něčího rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru. **Tísni** je označována situace, která je vyvolána nutnou potřebou, jejíž uspokojení není v současných možnostech poškozeného. Tíseň může být pouze přechodná nemusí jít tedy o déle trvající stav. Rovněž z hlediska trestního práva není vůbec podstatné zda poškozený si stav tísně zapříčinil sám, či k němu došlo nezávisle na jeho vůli. Pojem **nezkušenost** je v této souvislosti chápán jako nezkušenost při vyřizování majetkových záležitostí. **Rozumovou slabostí** se pro tyto účely počítá s neschopností rozpoznat hodnotu vzájemných plnění (poškozený například neví, že dům má větší cenu než ojetý automobil). **Rozrušení** je chápáno jako prudké hnutí mysli, vyvolané bezprostředně předcházející událostí, která značně citlivě zasáhla duševní život jednotlivce a dočasně otupila i jeho schopnost rozumného, logického uvažování, v tom směru, zda hodnota jeho plnění odpovídá hodnotě vzájemného plnění pachatele.

Dále ustanovení § 218 trestního zákoníku pamatuje na jednání, kdy pachatel pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede; takové jednání bývá někdy označováno jako palichva.

Uplatněním lichvářské pohledávky se v tomto případě rozumí nejen vymáhání žalobou na plnění, upomínkou apod., ale i přijetí plnění z takové smlouvy. **Převedení pohledávky** je chápáno jako právní jednání, jehož účinky spočívají v tom, že pachatel se stane věřitelem, tedy jinak řečeno osobou oprávněnou k plnění z převedené pohledávky.

Praktické příklady:

- 1) Panu Novákovi, který je otcem tří nezaopatřených dětí a manželku má na mateřské dovolené, hrozí výpověď z bytu v důsledku neplacení nájemného a soused mu nabídne pomoc, s tím že mu půjčí na dluh celých třicet tisíc, ale pod podmínkou, jestliže pan Novák do šesti měsíců nezaplatí, převede na něho vlastnické právo k domu, jehož je sice vlastníkem, ale žijí zde jeho rodiče s nimž je ústně domluven, že do konce jejich života bude vše, jako by oni byli vlastníky, což učiní písemně. (tíseň)
- 2) Paní Nováková náhle ovdověla a je nucena vypravit zesnulému manželu pohřeb, momentálně nemá k dispozici potřebnou finanční hotovost, a proto využije nabídky pana

Dvořáka, že jí půjčí 60. 000,-Kč, jejichž vrácení si pan Dvořák zajistí tím, že paní Nováková, na něho převede polovinu domu, který vlastnili s manželem. (rozrušení)

- 3) Pan Novák je místními obyvateli považován za jakéhosi „Pepka vyskoč“, všem je známo, že je mentálně zaostalý, ale svéprávnosti zbaven ani částečně nebyl, a po smrti matky zdědil chalupu. Pan Novák nepracuje, je v invalidním důchodu v důsledku tělesného postižení, a nemá proto dostatek financí na koupi nového televizoru a DVD přehrávače, po kterých touží. Proto přijme nabídku pana Dvořáka, který mu věci ochotně koupí, když mu za tuto cenu prodá chalupu a půjde bydlet do domu s pečovatelskou službou. (rozumová slabost)
- 4) Pan Novák právě dovršil osmnáctý rok věku a může tedy bez omezení disponovat velmi rozsáhlým majetkem, jelikož si chce koupit motocykl v hodnotě 400 000 a nemá dostatek financí, musí prodat některou z nemovitostí. Rozhodne se využít nabídky pana Dvořáka a prodá mu rekreační chalupu, která má reálnou hodnotu dva miliony za 500. 000,-Kč, neboť se od pana Dvořáka nechá přesvědčit, že to je cena maximální, bude si moci koupit motorku a ještě si zaplatit luxusní dovolenou.(nezkušenost)

7. Zvláštní část

OBSAH:

7. ZVLÁŠTNÍ ČÁST	76
7.1 PROBLEMATIKA PŘECHODU DLUHU NA DÍTĚ DLUŽNÍKA	70
7.2 K PROBLEMATICE PROMLČENÍ A PREKLUZE	73
7.3 K PROBLEMATICE ZMĚNY V OBSAHU ZÁVAZKU	76
7.4 K PROBLEMATICE ZMĚNY V OSOBĚ VĚŘITELE NEBO DLUŽNÍKA	80
7.5 K PROBLEMATICE ZAJIŠTĚNÍ ZÁVAZKU	83
7.6 K PROBLEMATICE ZÁNIKU ZÁVAZKŮ	88
7.7 K PROBLEMATICE TRESTNĚPRÁVNÍ	90
7.8 K PROBLEMATICE EXEKUCÍ	100
7.8.1 OBECNĚ K EXEKUCÍM	100
7.8.2 K PROBLEMATICE EXEKUCE PRODEJEM MOVITÝCH VĚCÍ.....	121
7.8.3 K PROBLEMATICE EXEKUCE SRÁŽKAMI ZE MZDY	123

Pozn. Všechna jména jsou smyšlená

7.1 Problematika přechodu dluhu na dítě dlužníka

Příklad 1

Popis kauzy

Klient si před 4 lety začal půjčovat peníze za účelem pořízení různých věcí. Postupem doby začal splácet své dluhy tím způsobem, že si začal půjčovat. V současné době dluží např. částku 200.000,- Kč. Svoji mzdu od zaměstnavatele si nechává vyplácet v hotovosti. Své zadlužení se snaží řešit pomocí prodeje zděděných šperků. S ohledem na zadlužení klientovi nejsou banky ochotny poskytnout půjčku či úvěr.

Otázka:

Mohou dluhy v případě úmrtí klienta přejít na jeho dítě?

Odpověď:

Podle § 1701 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dluhy zůstavitele přecházejí na dědice, ledaže zákon stanoví jinak.

Podle § 1701 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dědic je zavázán k úhradě nákladů zůstavitelova pohřbení a opatření zůstavitelova hrobového místa, ledaže tyto náklady byly z pozůstalostí uhrazeny podle § 114 odst. 2.

Obecně lze konstatovat, že dědice rozeznáváme jako závětní dědice, tj. fyzické i právnické osoby, kterým zůstavitel svojí závětí odkázal svůj majetek, a dále zákonné dědice, což jsou vždy fyzické osoby, které zákon v § 1635 až 1638 o. z. řadí do jednotlivých dědických skupin, není-li zůstavitelem zanechána závěť (někdy se tradičně uvádí pojem „testament“, i když v současné době se nejedná o zákonný pojem). Důležití jsou neopomenutelní dědicové, kterými jsou vždy děti zůstavitele. Úprava je uvedena v § 1492, § 1642 - 1643 o. z., podle kterého je-li nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu; je-li nepominutelný dědic zletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu. Odporuje-li tomuto principu závěť a nedošlo-li k vydědění potomků, je v této části závěť neplatná. Uvedená ochrana pamatuje na nepominutelné dědice, aby zůstavitel nemohl svévolně nakládat se svým majetkem pro případ smrti takovým způsobem, kdy by jeho potomci byli zkráceni na svých majetkových právech z důvodu právního nástupnictví (v daném případě jde o tzv. univerzální sukcesy, kdy dědic, lhostejno zda potomek či jiný odlišný subjekt, vstupuje do všech práv a povinností zůstavitele, na rozdíl od tzv. singulární sukcese, kdy právní nástupce nastupuje jen do některých práv či povinností svého právního předchůdce, např. tak tomu je u smlouvy o postoupení pohledávky ve smyslu § 524 a násl. o. z., kdy postupník nastupuje pouze do jedné konkrétní pohledávky postupitele jako nový věřitel, nikoliv však do všech postupitelových práv a povinností).

Z hlediska odpovědnosti za dluhy zůstavitele tedy lze konstatovat, že obecně každý dědic odpovídá za závazky (dluhy) zůstavitele neomezeně. Odpovědnost za dluhy je možno limitovat do výše nabytého dědictví tzv. „výhradou soupisu“, kterou musí dědic včas uplatnit v rámci dědického řízení – pokud ji včas neuplatní, odpovídá za dluhy **neomezeně**.

V rámci dědického řízení notář jako soudní komisař je povinen zjistit veškerý zůstavitelův majetek, tj. nemovitosti, motorová vozidla, zůstatky na bankovních účtech, movité věci, ale i dluhy, tj. hypotéky, které si zůstavitel pořídil u bank, úvěry, půjčky. V rámci dědického řízení je provedeno ocenění majetku (např. nemovitostí). Notář jako soudní komisař připraví příslušnému soudu návrh usnesení, v němž je stanovena výše aktiv, výše pasiv a čistá cena dědictví. Pokud dědic uplatnil výhradu soupisu odpovídá za dluhy zůstavitele do výše nabytých aktiv. Příklad: cena aktiv činí hodnotu 230.000,- Kč, výše pasiv dědictví činí 170.000,- Kč, čistá hodnota dědictví tedy činí částku 230.000,- Kč. Dědic tak odpovídá za dluhy zůstavitele co do částky 230.000,- Kč. Dědic za dluhy zůstavitele neodpovídá v těchto případech:

Odmítnutí dědictví (§ 1485 až § 1490 o. z.) - dědic má právo odmítnout dědictví, avšak pokud se jedná o smluvního dědice, může odmítnout, pokud to není dědickou smlouvou vyloučeno. Neopominutelný dědic může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu. Zmocněnec může za dědice odmítnout dědictví. Odmítnout dědictví lze výslovným prohlášením učiněným u soudu do jednoho měsíce od vyrozumění o právu odmítnutí od soudu. Pokud má dědic jediné bydliště v zahraničí, činí lhůta k odmítnutí 3 měsíce. Právo odmítnout dědictví lze dědit. Dědic může odmítnout dědictví, i když dal najevo, že ho chce přijmout – nepřihlíží se k takovému odmítnutí. Nelze odmítnout dědictví s výhradou, nebo jen zčásti. Lze se vzdát dědictví ve prospěch jiného dědice.

Vydědění (§ 1646 - § 1649 o. z.) – ze zákonných důvodů lze neopominutelného dědice vyděděním z jeho práva na povinný díl vyloučit, anebo jej v právu zkrátit. Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který:

- mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
- o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl,
- byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo,
- vede trvale nezřízený život.

Zůstavitel může vydědit i neopominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen. Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, pokud to není vůle zůstavitele jiná. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučení z práva dědického. Prohlášení o vydědění lze učinit nebo je lze změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závět'. Stejným způsobem může zůstavitel prohlásit o některém z dědiců nikoli neopominutelných, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, že pozůstalosti nenabude. Zůstavitel může také vydědit neopominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Učinit to

však může jen tak, že tento jeho povinný díl zůstává dětem tohoto nepominutelného dědice, popřípadě, není-li jich, jejich potomkům

Shrnutí:

Potomek klienta odpovídá za dluhy klienta v plném rozsahu, pokud v dědickém řízení včas neuplatní výhradu soupisu. Pokud výhradu včas a řádně uplatní bude odpovídat za dluhy klienta v případě jeho smrti pouze do výše ceny nabytého majetku. Má-li klient více potomků, budou tito odpovídat za jeho dluhy v poměru podle výše svých dědických podílů, při zachování omezení, že za dluhy se odpovídá do výše ceny nabytého majetku (v případě výhrady soupisu – výhrada soupisu je individuální - tzn., že každý dědic ji musí uplatnit sám pro sebe a platí jen pro něj). Odpovědnost za dluhy nenese potomek, není-li dědicem, tj. v případě odmítnutí dědictví a v případě vydědění, dále pak v případech zastavení dědického řízení pro nedostatek majetku či v důsledku existence majetku nepatrné hodnoty.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §§ 1475 až 1720
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, §§ 175a až 175zd

7.2 K problematice promlčení a prekluze

Příklad 1

Popis kauzy:

Klient má pohledávku za svým dlužníkem v částce 40.000,- Kč. Uvedenou částku dlužníkovi půjčil na základě ústní dohody o půjčce dne 1. 4. 2007.

Otázka:

Může a jakým způsobem klient vymoci půjčku na dlužníkovi?

Odpověď:

Klient by měl nejprve zvážit, kdy byla sjednána splatnost půjčky. Byla-li splatnost půjčky sjednána např. 30.6.2007, lze klientovi doporučit, aby se sešel se svým dlužníkem a sepsal s ním uznání dluhu, neboť podle § 101 o.z. je obecná promlčecí doba, která dopadá i na tento případ tříletá. To znamená, že klient může podat proti dlužníkovi žalobu k soudu místně příslušnému, tj. soudu, v jehož obvodu má dlužník své bydliště, sídlo, nebo kde se zdržuje, nebo nemá-li bydliště či sídlo na území České republiky, kde má svůj majetek, musí zaplatit soudní poplatek ve výši 5% z vymáhané částky minimálně však 1.000,-Kč. (4% z vymáhané částky minimálně však 800,-Kč v případě, že se bude jednat o elektronicky platební rozkaz). Je-li krom jistiny vymáhán i úrok z prodlení, platí se soudní poplatek pouze z jistiny, je-li vymáhán pouze úrok z prodlení či poplatek z prodlení, platí se soudní poplatek z této částky), což v daném případě činí částku 1 000,- Kč. Riskuje však, že dlužník v průběhu řízení namítne promlčení pohledávky. Proto lze doporučit, aby se věřitel sešel s dlužníkem a ten v písemné formě uznal svůj dluh co do výše i do důvodu. V takovém případě běží nová desetiletá promlčecí doba. Je možné v případě, že dlužník nebude schopen zaplatit celý dluh sjednat splátkový kalendář s tím, že nezaplacením jedné ze splátek se stává splatným celý dluh.

Příklad uznání takového dluhu dohodou:

Josef Novák

nar. 25.6.1968, bytem Praha 4, nám. Hrdinů 10 (dále jen „věřitel“)

a

Václav Novotný

nar. 8.6.1969, bytem Kutná Hora, nár. odboje 50 (dále jen „dlužník“)

uzavírají dále uvedeného dne, měsíce a roku tuto dohodu o zaplacení dluhu:

Věřitel a dlužník shodně prohlašují, že věřitel půjčil dlužníkovi dne 30.6.2007 částku 40.000,- Kč (slovy dvacet-tisíc-korun-českých) za účelem nákupu dovolené. Dlužník věřiteli uvedenou částku do dnešního dne nevrátil.

Dlužník uznává vůči věřiteli svůj dluh co do důvodu i do výše 40.000,- Kč (slovy čtyřicet-tisíc-korun-českých), když tuto částku si od věřitele půjčil za účelem zaplacení zájezdu na dovolenou v roce 2007.

Dlužník se zavazuje zaplatit dluh ve výši 40.000,- Kč (slovy dvacet-tisíc-korun-českých) v pravidelných měsíčních splátkách v minimální výši 2.000,- Kč (slovy dvatisíce-korun-českých) vždy nejpozději do každého 15. dne kalendářního měsíce počínaje měsícem květnem 2014 v hotovosti věřiteli nebo na jeho bankovní účet, který je věřitel povinen sdělit dlužníkovi bez zbytečného odkladu po uzavření této dohody. Věřitel a dlužník se dohodli, že nezaplacením byť i jediné splátky se stává splatným celý zbylý dluh a to dnem následujícím po dni, kdy měla být nezaplacená splátka zaplacená.

Tato dohoda nabývá platnosti a účinnosti okamžikem, kdy ji podepíší věřitel i dlužník. Tato dohoda je sepsána ve dvou vyhotoveních s tím, že věřitel a dlužník obdrží po jednom jejím vyhotovení.

Věřitel a dlužník si tuto dohodu pečlivě přečetli, její obsah odpovídá jejich pravé a svobodné vůli a na důkaz toho připojují své podpisy.

V Praze dne

V Praze dne

.....

Josef Novák

.....

Václav Novotný

Dohoda o uznání dluhu a způsobu zaplacení dluhu např. ve splátkách může být sepsána rovněž ve formě vykonatelného notářského zápisu nebo ve formě vykonatelného exekutorského zápisu. Tyto zápisy jsou oprávněni vyhotovovat pouze notáři nebo soudní exekutoři (neplést si se soudními vykonavateli) v rámci tzv. jiné činnosti. Tato forma zápisu má pro věřitele výhodu, že dlužník uznáním dluhu co do důvodu i do výše jednak prodlouží lhůtu promlčení na 10 let, dále pak tím, že pokud dlužník nesplní svůj závazek vůči věřiteli sjednaným způsobem, nemusí se věřitel domáhat svých práv cestou soudní žaloby, ale může navrhnout proti dlužníkovi přímo exekuci, neboť tyto vykonatelné notářské či exekutorské zápisy obsahují souhlas dlužníka s jejich vykonatelností a jsou již samy exekucními tituly. Pochopitelně takové uznání dluhu lze učinit i ve formě soudního smíru.

V této souvislosti je vhodné uvést, že princip splátek bývá často obsažen i ve výrocích rozhodnutí soudů.

Příklad výroku rozhodnutí soudu o plnění dluhu ve splátkách:

Žalovaný je povinen zaplatit žalobci částku 40.000,- Kč v pravidelných měsíčních splátkách ve výši 2.000,- Kč vždy k 15. dni kalendářního měsíce s tím, že nezaplacením jedné ze splátek se stává splatným celý dluh.

V praxi se však málokdy žaluje na plnění ve splátkách, neboť to není ekonomicky a právně výhodné. Žalovat mohou jen již splatné splátky, čili není efektivní znovu rozkládat dluh do splátek do splátek? Běžně jsou v rozsudku jen celková dlužná částka a úroky z prodlení podle toho, jak se stávaly splatnými jednotlivé splátky.

Splátky jsou obvyklé v případě soudního smíru, a v hodně výjimečných případech, kdy soud vyhověl žádosti žalovaného na plnění ve splátkách. Ale i od toho se hodně ustupuje (podle hesla „věřitel už čekal i tak dost dlouho... proč by měl čekat ještě dále).

Je vhodné v souvislosti s výroky soudních rozhodnutí upozornit na praxi, kterou činí někteří soudci, když uvádějí do výroku o splátkách slova „pod ztrátou výhody splátek.“ Toto slovní spojení neznámá nic jiného, než nezaplacením byť i jediné splátky se stává splatným celý dluh.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 609 - 653

Příklad 2

Popis kauzy:

Klientovi byla rozsudkem soudu uložena povinnost zaplatit věřiteli částku 40.000,- Kč. Rozsudek nabyl právní moci dne 31.10.2004. Protože klient ve lhůtě 3 dnů částku nezaplatil, tak věřitel proti němu podal návrh na nařízení exekuce. Příslušný soud exekuci nařídil v listopadu 2009.

Otázka:

Může klient namítnout v rámci exekuce promlčení pohledávky a je tato pohledávka promlčena?

Odpověď:

Obecně lze říci, že soud z úřední povinnosti k promlčení nepřihlíží na rozdíl od prekluze (zánik práva v zákonem stanovených případech). Pochopitelně lze i v exekučním řízení namítnout promlčení. V případě, že návrh na nařízení exekuce nebo výkonu rozhodnutí byl podán v situaci, kdy pohledávka již byla promlčena, tak v rámci řízení o zastavení exekuce podle ust § 268 odst. 1 písm. b) může dlužník namítnout promlčení plnění. V uvedeném případě však právní moc byla 31.10.2004, desetiletá promlčecí doba uplyne tedy až 31.10.2014. Byl-li by návrh na nařízení exekuce podán k soudnímu exekutorovi dne 1.11.2014 uspěl by dlužník s námitkou promlčení výkonu rozhodnutí a řízení by muselo být zastaveno. Uvedené ovšem platí, pokud věřitel po dobu do 1.11.2014 vůbec nepodával návrh na nařízení exekuce. Kdyby tak totiž činil, tak by po dobu každé předchozí exekuce, příp. výkonu rozhodnutí neplynula promlčecí doba. Po dobu exekuce, příp. výkonu rozhodnutí, promlčecí lhůta neběží.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 609 - 653 Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 268

7.3 K problematice změny v obsahu závazku

Příklad 1

Popis kauzy:

Klient půjčil svému známému částku 200.000,- Kč na základě písemné smlouvy o půjčce se sjednanou splatností do 31.12.2006. Znamý mu však půjčku nevrátil.

Otázka:

Jakým způsobem má klient postupovat při vymáhání půjčky?

Odpověď:

Věřitel musí vyzvat dlužníka k úhradě dluhu, nebyla-li sjednána splatnost půjčky, a stanovit mu termín splatnosti. Vhodná je písemná výzva doporučeným dopisem. Obdobně se postupuje, jednak ze slušnosti, jedna proto, že bez výzvy nemá nárok na náhradu nákladů řízení, když je zasílána předžalobní upomínka, což není nic jiného než výzva k zaplacení, tzv. poslední šance před podáním žaloby. Pro přesnost by měla upomínka obsahovat vymezení pohledávky.

Není-li dluh uhrazen, musí věřitel podat proti dlužníkovi žalobu k věcně a místně příslušnému soudu. Věcná příslušnost soudu je vymezena v § 9 o.s.ř., tj. zda věc bude vyřizovat okresní či krajský soud (s výjimkou směnečných nároků prakticky všechny spory bude rozhodovat v prvním stupni okresní soud). Místní příslušnost je vymezena v §§ 84 až 89 o.s.ř. Žaloba musí splňovat náležitosti § 42 odst.4 o.s.ř. a § 79 odst.1 o.s.ř.

Alternativně je možné použít elektronický formulář pro návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu. Laicky je výhodnější – neboť obsahuje předepsané položky, částečně kontroluje jejich obsah a vygeneruje petit žaloby (včetně úroku z prodlení). Také je zatížen nižším soudním poplatkem.

Výše soudního poplatku se řídí ustanoveními zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Podle uvedeného zákona soudní poplatek do výše 5.000,- Kč musí být zaplacen v kolcích vylepených na žalobě, soudní poplatek vyšší se platí na výzvu soudu bezhotovostně bankovním převodem nebo v hotovosti do pokladny soudu.

V praxi se u elektronických platebních rozkazů automaticky vygeneruje číslo účtu a variabilní symbol (v potvrzovacím emailu), a nebo se čeká na výzvu soudu a platí se převodem.

Příklad žaloby:

Obvodní soud pro Prahu 5

Žalobce: Josef Novák

narozen: xx,xx,xxxx

bytem Čs. Armády 1234, Praha 6

Žalovaný: Pavel Bouda
narozen:xx.xx.xxxx
bytem Radlická 43, Praha 5

Žaloba o zaplacení částky 200.000,- Kč

D v o j m o

Přílohy dle textu

Soudní poplatek ve výši 5.000,- Kč zaplacen v kolcích na prvopise žaloby

I.

Se žalovaným jsem uzavřel dne 30.6.2006 smlouvu o půjčce, podle které jsem půjčil žalovanému za účelem rekonstrukce jeho bytu částku 200.000,- Kč. Splatnost půjčky byla sjednána na den 31.12.2006 s tím, že žalovaný se zavázal uvedenou částku převést na můj bankovní účet. Ve sjednané lhůtě splatnosti mi žalovaný dluh nevrátil.

Důkaz:

smlouvou o půjčce ze dne 30.6.2006
příjmový doklad ze dne 30.6.2006

II.

Dopisem ze dne 5.1.2007 jsem vyzval žalovaného, aby mi dluh zaplatil ve lhůtě nejpozději do 31.1.2007. Přes tuto výzvu do dnešního dne svůj dluh neuhradil.

Důkaz:

dopisem ze dne 5.1.2007 s podacím lístkem

Vzhledem k tomu, že žalovaný je v prodlení se zaplacením dluhu, navrhuji, aby soud vydal tento

R o z s u d e k :

Žalovaný je povinen zaplatit žalobci částku 200.000,- Kč s úrokem z prodlení od 1.1.2007 do zaplacení ve výši, která v každém kalendářním pololetí, v němž trvá prodlení žalovaného, odpovídá repo sazbě stanovené Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů, a náhradu nákladů řízení, to vše do 3 dnů od právní moci rozsudku.*

V Praze dne 15. února 2007

Josef Novák

* Před platností NOZU byla rozdílná úprava pro počítání úroku z prodlení dle občanského/obchodního zákoníku. NOZ právní úpravu úroku z prodlení, pokud jde o možnost sjednat si sazbu úroku z prodlení, sjednocuje a stanoví pro obě skupiny právních vztahů stejná pravidla. Od 1. ledna 2014 je tak možné sjednat výši úroku z prodlení vždy, tedy bez ohledu na to, zda se jedná o vztah mezi podnikateli nebo nepodnikateli. Nesjednají-li si strany výši úroku z prodlení, platí, že si ujednaly zákonnou sazbu úroku z prodlení. I napříště se tedy podpůrně uplatní sazba úroku z prodlení stanovená příslušným nařízením vlády.

Nové nařízení vlády, kterým se určuje výše úroků z prodlení a které stejně jako NOZ nabylo účinnosti 1. ledna 2014, stanoví sazbu úroku z prodlení ročně ve výši repo sazby stanovené Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů. Zákonná sazba úroků z prodlení v tomto kalendářním pololetí tak činí 8,05 %. Nově si bude možné navíc sjednat úroky z prodlení nejenom z dlužné jistiny, ale i dlužných úroků, což bylo doposud vyloučeno.

Datum narození žalobce a žalovaného je do žaloby potřebný pro identifikaci dle centrální evidence obyvatel (používá se pro lustraci v centrální evidenci obyvatel – význam zejména pro doručování).

Příjmový doklad se do žaloby přikládá jako důkaz, je potřebný doklad o poskytnutí půjčky (pokud není potvrzeno předání peněz přímo ve smlouvě o půjčce).

V případě, že je žalovaných více a jsou v solidárním postavení (dluží společně na základě smlouvy), zní petit žaloby následovně:

Žalovaní jsou povinni společně a nerozdílně zaplatit žalobci částku 200.000,- Kč spolu s úrokem z prodlení od do zaplacení ve výši, která v každém kalendářním pololetí, v němž trvá prodlení žalovaných, odpovídá repo sazbě stanovené Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů, a náhradu nákladů řízení, to vše do 3 dnů od právní moci rozsudku.

V případě, že se jedná o dlužníka a ručitele (Dlužník a ručitel nejsou ve vztahu pravé solidarity „společně a nerozdílně“, ale solidarity nepravé) bude petit žaloby znít následovně:

Žalovaní 1 a 2 jsou povinni zaplatit žalobci částku 200 000 Kčs tím, že v rozsahu plnění jednoho z žalovaných, zaniká povinnost druhého z žalovaných.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 9, § 42, § 79, §§ 84 až 89

7.4 K problematice změny v osobě věřitele nebo dlužníka

Příklad 1

Popis kauzy:

Klient má za dlužníkem pohledávku ve výši 400.000,- Kč. Z důvodu rekonstrukce bytu však potřebuje nutně finanční prostředky, pohledávka za dlužníkem zatím není splatná a klient si nechce vzít úvěr u banky ani si půjčit finanční prostředky od příbuzných či známých.

Otázka:

Jakým způsobem má klient postoupit pohledávku za dlužníkem? Lze pohledávku postoupit úplatně či bezúplatně?

Odpověď:

Klient samozřejmě může pohledávku postoupit komukoliv, pokud by to ovšem neodporovalo dohodě s dlužníkem. Postoupit pohledávku lze bezúplatně nebo za úplatu (tzv. prodej pohledávky). Je nutné ovšem konstatovat, že v praxi dochází k postoupení pohledávky za úplatu, která je nižší než výše jistiny pohledávky.

Příklad smlouvy o postoupení pohledávky:

Václav Novák

nar. 3.1.1960, bytem Praha 1, Národní třída č.1 (dále jen jako „postupitel“)

a

Petr Prouza

nar. 5.6.1958, bytem Praha 6, Čs. Armády 1534 (dále jen jako „postupník“)

uzavírají dále uvedeného dne, měsíce a roku tuto smlouvu o postoupení pohledávky

I.

Prohlášení postupitele:

Postupitel prohlašuje, že má za panem Jakubem Prokšem, nar. 5.5.1963, bytem Benešov, Nádražní 31, (dále jen „dlužník“), pohledávku v částce 400.000,- Kč (slovy dvě stě tisíc korun českých), když tuto částku mu půjčil dne 30.4.2006 podle smlouvy o půjčce, kterou s dlužníkem postupitel uzavřel téhož dne. Pohledávka je splatná dne 20.12.2007.

II.

Projev vůle o postoupení pohledávky

Postupitel postupuje postupníkovi pohledávku specifikovanou v čl.I této smlouvy a to za úplatu ve výši 180.000,- Kč (slovy jednostotisícsmdesátkorunčeských) a postupník za sjednanou úplatu postoupenou pohledávku přijímá. Postupitel a postupník výslovně prohlašují, že postupník zaplatil úplatu postupiteli před podpisem této smlouvy.

III.

Další ujednání

Postupitel se zavazuje bez zbytečného odkladu oznámit dlužníkovi postoupení pohledávky podle této smlouvy.

Postupitel ručí za dobytnost pohledávky.

Postupitel se zavazuje, že v případě, že dlužník zaplatí postupiteli svůj dluh před tím, než bude vyrozuměn postupitelem o postoupení pohledávky, takto přijaté plnění zaplatit postupníkovi. Toto ujednání platí i pro případ částečného plnění ze strany dlužníka.

Tato smlouva nabývá platnosti a účinnosti okamžikem jejího podpisu účastníky smlouvy.

Účastníci smlouvy prohlašují, že si tuto smlouvu pečlivě přečetli, odpovídá jejich pravé a svobodné vůli a na důkaz toho připojují své podpisy.

V Praze dne

V Praze dne

.....

.....

Václav Novák

Petr Prouza

Je-li převáděna pohledávka, která je již soudním rozhodnutím přiznaná, je třeba na dohodě nechat ověřit podpisy, aby na základě tohoto soudního rozhodnutí a listiny s ověřenými podpisy mohla být nařízena exekuce, příp. výkon rozhodnutí. Legalizaci podpisu provádí notář a obecní úřad, též pošta.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 524 až 530

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 256

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, § 36

Příklad 2

Popis kauzy:

Klient dluží věřiteli částku 18.000,- Kč. Jeho příbuzný se nabídl, že by za něj dluh věřiteli zaplatil.

Otázka:

Může za dlužníka zaplatit dluh jiná osoba? Bude moci věřitel vymáhat v případě částečného zaplacení dluhu třetí osobou zbytek dluhu na klientovi? Bude mít klient vůči třetí osobě nějaké závazky?

Odpověď:

Třetí osoba může za klienta zaplatit dluh. Z hlediska povinnosti klienta zaplatit zbytek dluhu v případě, že třetí osoba zaplatí pouze část dluhu, jde o to, o jaký právní vztah jde. V případě tzv. převzetí dluhu dle § 1888 odst.1 o.z. jde o dohodu mezi dlužníkem a třetí osobou, podle které třetí osoba na místo dlužníka, tedy splní místo dlužníka jeho dluh (věřitel musí souhlasit). Dále je možné přistoupení ke dluhu, kdy se třetí osoba bez souhlasu dlužníka dohodne s věřitelem, že za dlužníka zaplatí dluh. V tomto případě se stává solidárně zavázanou s dlužníkem. (tzv. společně a nerozdílně). Třetí osoba může též převzít dluh, a to dvěma způsoby: 1) dohodou s věřitelem se souhlasem dlužníka, v tomto případě nastupuje na místo dlužníka a věřitel již po dlužníkovi nemůže nic vymáhat, anebo 2) dohodou s věřitelem bez souhlasu dlužníka, v tomto případě bude zavázána vedle původního dlužníka, s tím, že nebude mít vůči původnímu dlužníkovi ani regres. Ve všech případech dohody musí jít v případě postoupení pohledávky anebo změny dlužníka p í s e m n o u formu!!!

Příklad dohody dlužníka a třetí osoby, že za dlužníka zaplatí jeho věřiteli dluh:

Václav Novák
nar. 3.1.1960, bytem Praha 1, Národní třída č.1

a

Petr Prouza
nar. 5.6.1958, bytem Praha 6, Čs. Armády 1534

uzavírají dále uvedeného dne, měsíce a roku tuto dohodu o převzetí dluhu

I.

Prohlášení dlužníka

Václav Novák jako dlužník výslovně prohlašuje, že podle smlouvy o půjčce, kterou uzavřel dne 5.4.2006 s věřitelem Jaromírem Nezkusilem, bytem Rakovník, Husovo

nám. 53, si od věřitele půjčil částku 15.000,- Kč (slovy patnácttisíckorunčeských). Dluh Václava Nováka je splatný podle uvedené smlouvy dne 15.7.2007.

II.

Dohoda s dlužníkem

Václav Novák a Petr Prouza se dohodli, že Petr Prouza zaplatí za Václava Nováka jeho dluh vůči Jaromíru Nezkusilovi podle smlouvy o půjčce ze dne 5.4.2006 v celkové výši 15.000,- Kč (slovy patnácttisíckorunčeských), tak jak je specifikován v čl.I této dohody

Účastníci této dohody se dohodli, že tato smlouva nabývá platnosti a účinnosti okamžikem, kdy bude podepsána oběma účastníky dohody.

Tato dohoda je vyhotovena ve dvou vyhotoveních s tím, že každý z nich obdrží po jednom vyhotovení.

Účastníci dohody prohlašují, že si tuto dohodu pečlivě přečetli, její obsah odpovídá jejich pravé a svobodné vůli, uzavírají ji nikoli za nevýhodných podmínek a na důkaz toho připojují své podpisy.

V Praze dne

V Praze dne

.....

.....

Václav Novák

Petr Prouza

Splní-li za dlužníka osoba třetí dluh, tak pokud s dlužníkem nejsou dohodnuti jinak, vzniká třetí osobě právo požadovat po dlužníkovi, aby mu splnil to, co místo něj třetí osoba splnila. Jde zde tedy o pohledávku třetí osoby z titulu bezdůvodného obohacení.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 559, 561 - 564, 599, 560, 561, 582, 2991, 1888 - 1890

7.5 K problematice zajištění závazku

Příklad 1

Popis kauzy:

Dlužník si vzal půjčku ve výši 800.000,- Kč. Podmínkou poskytnutí půjčky však bylo, aby dlužník nějakým způsobem zajistil pohledávku věřitele z titulu této smlouvy o půjčce. Vzhledem k tomu, že dlužník neměl žádný majetek, kterým by mohl zajistit pohledávku věřitele, požádal svého známého, o němž věděl, že mu bude ochoten se zaručit, o to, aby převzal ručitelství závazek. Jeho známý s tím souhlasil a zaručil se za závazek dlužníka.

Otázka:

Jakým způsobem má ručitel postupovat, pokud splnil za dlužníka jeho závazek? Jakým způsobem, pokud nedojde k dobrovolnému plnění ze strany dlužníka, může ručitel uplatnit své právo u soudu?

Odpověď:

Především je nutno konstatovat, že ručitelství je upraveno jednak v §§ 2018 a násl. o.z. Je to právní institut, kterým si věřitel zajišťuje splnění dluhu pro případ, že by dlužník, čili přímý účastník závazkově právního vztahu, nebyl schopen svůj dluh at' již zcela či z části splnit. Z toho vyplývá, že ručitelství je vedlejším závazkově právním vztahem a jeho právní „osud“ se odvíjí od hlavního závazkově právního vztahu. Tedy uhradí-li dlužník řádně a včas svůj dluh, zaniká ve většině případu i ručitelství*. Naproti tomu, je-li závazek dlužníka neplatný, např. pro neplatnost smlouvy, je neplatné i ručitelství. Ručitel může kdykoli požádat věřitele o sdělení výše zajištěné pohledávky. Je-li více ručitelů, tak ručí za celý závazek. Dojde-li ke změně věřitele postoupením pohledávky, ručení trvá, dá-li s tím ručitel souhlas. Ručitel je principiálně povinen plnit tehdy, pokud dluh nesplní dlužník.

* V některých specifických případech (ale jsou velmi zřídka) existuje možnost, že ručitel bude ručit i za závazek z bezdůvodného obohacení v případě neplatné smlouvy. Splní-li ručitel zcela nebo z části závazek za dlužníka, má právo se na dlužníkovi domáhat splnění toho, co za něj splnil. Obecně je nerozhodné, zda ručitel závazek za dlužníka splní závazek dobrovolně, nebo je pohledávka uspokojena až v rámci exekuce. Pokud dlužník vůči ručiteli, který nastoupil na místo původního věřitele, svůj závazek dobrovolně nesplní, nezbývá ručiteli, než podat žalobu na splnění náhrady toho, co ručitel za dlužníka splnil.

Problém pro ručitele nastává u úroků z prodlení, nákladů řízení, a nákladů exekuce proti ručiteli, které ručitel z dlužníka dostane velice složitě nebo vůbec, protože si za ně může

sám, neboť jako ručitel měl reagovat na první výzvu k plnění z ručení včas a dobrovolně.

Situace, kdy ručitel soudní cestou vymáhá pohledávku na dlužníkovi, jsou v zásadě dvě. Prvním případem je, když ručitel dobrovolně splnil závazek za dlužníka, druhým je případ, kdy soud svým rozsudkem uložil dlužníkovi i ručiteli zaplatit částku v našem případě 800.000,- Kč s tím, že plněním jednoho z nich zaniká závazek druhého z nich. Tento postup, kdy věřitel v rámci jedné žaloby vymáhá svoji pohledávku na dlužníkovi i ručiteli je v praxi obvyklý. Není však vyloučeno podání samostatných žalob věřitelem proti dlužníkovi a ručiteli, avšak toto je nákladné z hlediska soudních nákladů (soudní poplatky, náklady na právní zastoupení).

Dále uvádím příklad žaloby ručitele, který splnil celý závazek, již se na dlužníkovi domáhá zaplacení náhrady.

Okresnímu soudu v Mělníku

Žalobce: Václav Lokvenc

nar. 5.10.1974 bytem Lužická 23, Mělník

Žalovaný: Antonín Novotný

nar. 3.2.1969 bytem Hlavní náměstí 5, Mělník

Žaloba o zaplacení částky 800.000,- Kč

D v o j m o

Přílohy

Soudní poplatek bude zaplacen na výzvu soudu

I.

Žalovaný uzavřel s panem Jiřím Jirkou dne 8.4.2005 smlouvu o půjčce, podle které Jiří Jirka půjčil žalovanému částku 800.000,- Kč za účelem financování rekonstrukce jeho rodinného domku. Téhož dne jsem spolu se žalovaným a panem Jiřím Jirkou uzavřel dohodu o zajištění pohledávky Jiřího Jirky ve výši 800.000,- Kč dle shora uvedené smlouvy o půjčce ručením. Půjčka byla splatná dne 30.6.2006.

Důkaz:

smlouvou o půjčce ze dne 8.4.2005

smlouvou o zajištění pohledávky ručením ze dne 8.4.2005

výpovědi účastníků řízení

výpovědi svědka Jiřího Jirky, bytem Kralupy nad Vltavou, Vltavská 350

II.

Svědék Jiří Jirka mne dopisem ze dne 5.7.2006 sdělil, že žalovaný svůj dluh řádně a včas nesplnil, když do 30.6.2006 půjčku nevrátil. Zároveň mne tímto dopisem vyzval k zaplacení dluhu ve výši 800.000,- Kč na jeho bankovní účet. Uvedenou částku jsem zaplatil převodem ze svého bankovního účtu dne 11.7.2006. V této souvislosti jsem doporučeným dopisem ze dne 20.7.2006 vyzval žalovaného, aby mi tento ve lhůtě do 31.8.2006 zaplatil částku 800.000,- Kč, kterou jsem za něj z titulu půjčky zaplatil. Do dnešního dne mi žalovaný uvedenou částku dosud nezaplatil.

Důkaz:

dopisem Jiřího Jirky ze dne 5.7.2006
výpisem z bankovního účtu žalobce za měsíc červenec 2006
dopisem žalobce ze dne 20.7.2006

Uvádím, že jsem místo žalovaného splnil jeho dluh jako ručitel, a vzhledem k tomu, že mi žalovaný dosud nezaplatil náhradu mého plnění, navrhuji, aby soud vydal tento platební rozkaz:

Žalovaný je povinen zaplatit žalobci částku 800.000,- Kč, úrok z prodlení od 1.1.2007 do zaplacení ve výši, která v každém kalendářním pololetí, v němž trvá prodlení žalovaného, odpovídá repo sazbě stanovené Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů, a náhradu nákladů řízení ve lhůtě do 15. dnů ode doručení platebního rozkazu.

Pro případ, že žalovaný podá proti platebnímu rozkazu odpor, nebo bude platební rozkaz soudem zrušen, navrhuji, aby soud vydal tento

R o z s u d e k :

Žalovaný je povinen zaplatit žalobci částku 800.000,- Kč, úrok z prodlení od 1.1.2007 do zaplacení ve výši, která v každém kalendářním pololetí, v němž trvá prodlení žalovaného, odpovídá repo sazbě stanovené Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů, a náhradu nákladů řízení, to vše do 3 dnů od právní moci rozsudku.

V Mělníku dne 30. října 2006

Václav Lokvenc

Bude-li ručitel úspěšný v rámci nalézacího řízení se svojí žalobou, bude pravomocný rozsudek pro něj znamenat exekuční titul. V případě nezaplacení náhrady se tak bude moci domáhat svých práv cestou exekuce.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §§ 2018 - 2025
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, §§ 303 až 311

Příklad 2

Popis kauzy:

Klient si vzal u banky hypotéku za účelem koupě bytu do vlastnictví. Současně se vzetím hypotéky a koupí bytu smluvně zřídil zástavní právo k předmětnému bytu k zajištění pohledávky banky z titulu poskytnuté hypotéky. V současné době nemá klient finanční prostředky ke splácení hypotéky.

Otázka:

V případě prodlení se splátkami hypotéky hrozí klientovi, že může o byt „přijít“? Jakým způsobem má situaci řešit.

Odpověď:

Především je nutno konstatovat, že institut zástavního práva je institutem zajištění závazku. Zástavní smlouva jakožto institut zajištění je upravena v § 1309 o.z. a násl. Jako zástava mohou sloužit věci movité i nemovitosti. Nesplní-li dlužník svůj závazek, lze samozřejmě očekávat, že věřitel se bude domáhat svých práv a to i ze zástavy jejím zpeněžením. Při vymáhání pohledávky zajištěné zástavním právem se postupuje v současné době podle zákona o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb.) - §354 a násl. Zástavní věřitel podá k příslušnému soudu žalobu, v níž se bude domáhat nařízení prodeje zástavy. Tento postup není možný, pokud tomu brání zvláštní právní předpis. V rámci řízení soud zkoumá existenci pohledávky zajištěné zástavním právem, existenci zástavního práva a kdo je zástavním dlužníkem. Ve věci rozhoduje soud usnesením, které, je-li pravomocné a vykonatelné (vykonatelnosti nabývá okamžikem právní moci), je exekucním titulem, na jehož základě se může zástavní věřitel domáhat uspokojení své pohledávky prodejem zastavené nemovitosti. Lze tedy shrnout, že je nutné, aby klient jednal s bankou o možnosti změny smlouvy a přizpůsobení výše splátek.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §§ 1309 – 1378 Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, §§ 200y až 200za Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
--

7.6 K problematice zániku závazků

Příklad 1

Popis kauzy:

Dlužník nemá přehled ohledně plnění svého závazku, a to jak do jistiny, tak do jejího příslušenství. Věřitel mu odmítá sdělit, kolik skutečně z dluhu uhradil.

Otázka:

Má věřitel povinnost informovat dlužníka o výši zaplaceného dluhu? Má obdobnou povinnost soud ve výkonu rozhodnutí nebo soudní exekutor v exekuci?

Odpověď:

Z hlediska postupu věřitele je nutné konstatovat, že v daném případě postupuje sporně.. Podle § 569 odst.1 o.z. je věřitel povinen vydat dlužníkovi na jeho požádání písemné potvrzení o tom, že dluh byl zcela nebo zčásti splněn.

Na druhou stranu je věřitel povinen vystavit potvrzení pouze v okamžiku přijímání plnění. Není povinen toto potvrzení vystavovat dodatečně. (Nově upraveno §1949 NOZ).

Dlužník nemůže podminovat plnění dalších splátek tím, že mu má být vystaveno potvrzení za předchozí splátky. Na druhou stranu je nově chráněn několika novými zákonnými domněnkami – pokud je mu potvrzena pozdější splátka, má se za to, že zaplatil předchozí).

Z dikce zákona lze usuzovat, že toto písemné potvrzení by mělo obsahovat konkrétní údaje o rozsahu zaplacení dluhu. V případě, že věřitel při přijímání plnění toto písemné potvrzení odepře dlužníkovi poskytnout, je dlužník oprávněn odepřít plnění dluhu (§ 1949 odst. 2 o.z.).

Ve vztahu k soudu a soudnímu exekutorovi zákon na takovouto situaci nepamatuje. Dlužník si může zjistit z příslušného soudního nebo exekutorského spisu stav vymáhání pohledávky. Zákon mu dává právo nahlížet do spisu, činit si z něj poznámky, opisy a výpisy (§44 odst.1 o.s.ř., § 94 odst.1 exekučního řádu). Pokud by byl odmítnut, zakládá to právo podat stížnost předsedovi příslušného soudu nebo k Exekutorské komoře České republiky.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1949, 1950 Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 44 Zákon č.120/2001 Sb., exekuční řád, § 94

Příklad 2

Popis kauzy:

Věřitel odmítá přijmout od dlužníka splátku nižší, než jak byla sjednána.

Otázka:

Jak má postupovat dlužník, pokud chce zaplatit věřiteli méně než by měl a věřitel odmítá takto vysokou platbu přijmout?

Odpověď:

Věřitel je povinen přijmout i částečné plnění, neodporuje-li to dohodě nebo povaze pohledávky. To znamená, že normálně může dlužník splnit část svého závazku a věřitel toto plnění musí přijmout. Takový postup však nepřichází do úvahy v situaci, že by to odporovalo povaze pohledávky, např. že by dlužník jakožto řemeslník a zhotovitel díla dodal věřiteli jakožto objednateli nedodělaný nábytek. Rovněž tak to není možné v případě, že by to odporovalo dohodě s věřitelem. Typické to bývá u smluvních vztahů, kdy se dlužník dohodne s věřitelem na splátkách s tím, že nezaplacením jedné ze splátek se stává splatným celý dluh. Lze proto doporučit v obdobných případech plnění ve sjednaném množství.

Pokud věřitel plnění nepřijme, pak dlužník není v prodlení – a není tedy proti němu možno uplatňovat sankce nebo požadovat úroky / úroky z prodlení. Alternativně může dlužník složit plnění do úschovy soudu (ale obvykle je to zbytečná komplikace – hodí se pouze pro specifické situace).

Použité právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1930
--

7.7 K problematice trestněprávní

Příklad 1

Popis kauzy:

Klient byl uznán vinným ze spáchání trestného činu. Soud mu uložil mj. peněžitý trest. Odsuzující rozhodnutí nabylo právní moci.

Otázka:

Kdy je peněžitý trest splatný? Jak se klient dozví, na který účet má peněžitý trest zaplatit? Co klientovi hrozí v případě, že peněžitý trest nezaplatí?

Odpověď:

Peněžitý trest (úprava se nachází v §§ 67 -69 tr. zákona), tedy částka mu odpovídající, se platí na účet soudu, který klienta v I. stupni odsoudil. Na rozdíl od civilních rozhodnutí splatnost peněžitého trestu nenastává okamžikem, kdy trestní rozhodnutí (trestní příkaz, rozsudek) nabude právní moci. Postup je ten, že jakmile se stane vykonatelným rozsudek, podle kterého je odsouzený povinen zaplatit peněžitý trest, vyzve písemně předseda senátu soudu I. stupně odsouzeného, aby zaplatil peněžitý trest do 15 dnů ode dne doručení výzvy (§ 341 tr. řádu). Ve výzvě je uvedeno bankovní spojení příslušného soudu jakož i variabilní symbol. Pokud by odsouzený peněžitý trest nezaplatil, soud nařídí výkon náhradního trestu odnětí svobody. O tom je samozřejmě odsouzený poučen. Délka náhradního trestu odnětí svobody je uvedena ve výroku o trestu příslušného trestního rozhodnutí.

K žádosti odsouzeného může předseda senátu z důležitých důvodů odložit výkon peněžitého trestu, a to na dobu nejvýše tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabyl právní moci (§ 342 odst.1 písm.a) tr. řádu).

Odsouzený, který nemá dostatek finančních prostředků, aby ve lhůtě zaplatil celý peněžitý trest, může požádat soud I. stupně a zároveň prokázat důležitý důvod, aby mu předseda senátu povolil splácení peněžitého trestu po částkách tak, aby byl celý zaplacen nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy rozsudek nabyl právní moci (§ 342 odst.1 písm.b) tr. řádu).

Odsouzený je tedy povinen zaplatit peněžitý trest, event. požádat o plnění ve splátkách a takto plnit. V opačném případě bude muset vykonat trest odnětí svobody.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, § 53, § 54 Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 341, § 342

Příklad 2

Popis kauzy:

Klient byl pravomocně uznán vinným ze spáchání trestného činu, byl pro takto spáchaný trestný čin odsouzen a byla mu uložena povinnost, aby povinnému uhradil škodu způsobenou jím spáchaným trestným činem.

Otázka:

Jakým způsobem má klient postupovat při náhradě škody způsobené trestným činem? Jakým způsobem má postupovat klient, pokud nemůže náhradu škody uhradit naráz?

Odpověď:

Především je nutno vycházet ze struktury výroku odsuzujícího rozsudku. Trestní rozsudek má obecně tuto strukturu:

- **návěta:** obsahuje označení soudce (event.členů senátu), označení soudu, který nerozhodoval, označení obžalovaného jeho jménem, příjmením, datem a místem narození, povolání, místo bydliště či jiné místo, kde se zdržuje (např. označení věznice, v níž je ve výkonu vazby či výkonu trestu odnětí svobody),
- **skutková věta:** popis skutku, tedy trestného jednání, ze kterého byl uznán vinným,
- **právní věta:** jde o dikci té které skutkové podstaty trestného činu, které jsou uvedeny ve zvláštní části zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, např. „tedy přisvojil si cizí věc tím, že se jí zmocnil a čin spáchal vloupáním“ (trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. b) tr. zákona,
- **právní kvalifikace:** uvedení příslušného zákonného ustanovení trestného činu, pro který byl obžalovaný uznán vinným,
- **výrok o trestu:** zde je uveden druh a výměra trestu s uvedením příslušného zákonného ustanovení,
- **výrok o povinnosti k náhradě škody,**
- **odůvodnění rozsudku,**
- **poučení o opravném prostředku – odvolání,**
- **místo a datum vyhlášení rozsudku, podpis předsedy senátu (samosoudce).**

V tomto případě byla povinnost k náhradě škody uložena samostatně. Pravomocný odsuzující rozsudek obsahující výrok o povinnosti k náhradě škody je exekučním titulem, na základě kterého se může poškozený v případě nenahrazení škody

odsouzeným domáhat uspokojení své pohledávky z titulu náhrad škody v exekuci nebo výkonu rozhodnutí.

Lze doporučit, aby odsouzený poté, kdy nabude odsuzující rozsudek právní moci, kontaktoval poškozeného za účelem zjištění, na který bankovní účet má zaplatit částku odpovídající náhradě škody. Povinnost sdělit číslo bankovního účtu, resp. jiného způsobu nahrazení škody však s ohledem na nutnou součinnost padá na bedra poškozeného jako věřitele. V případě, že není schopen uhradit celou částku najednou, nezbývá, než aby dohodnul s poškozeným splátkový kalendář.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Příklad 3

Popis kauzy:

Klient byl pravomocně uznán vinným ze spáchání trestného činu, byl odsouzen a byla mu uložena povinnost k náhradě škody „dle jeho možností“.

Otázka:

V jak vysokých částkách má splácet odsouzený náhradu škody, bylo-li odsouzenému uloženo v odsuzujícím rozsudku zaplatit poškozenému náhradu škody ve splátkách dle možností odsouzeného?

Odpověď:

Lze se setkat se situací (v praxi jde většinou o případy, kdy se poškozený se svým nárokem na náhradu škody nepřipojí – samostatně by se to nemělo vyskytovat), kdy trestní soud uloží v odsuzujícím rozsudku obžalovanému, aby poškozenému nahradil škody dle svých možností. V takovém případě není ve výroku o náhradě škody (tzv. adhezní výrok) stanovena výše splátky a ani četnost splátek. Lze doporučit, aby odsouzený poté, kdy zjistí bankovní spojení na poškozeného, splácel svůj dluh v částkách odpovídajících jeho možnostem. Výrok „dle svých možností“ je ovšem nutno obecně chápat tak, že podle něj nelze nařídít exekuci. Bude-li tedy poškozený chtít vést exekuci proti odsouzenému, bude si muset obstarat exekuční titul jinak, tj. zažalovat škodu v civilním řízení, příp. s poškozeným sepsat exekutorský anebo notářský zápis s doložkou vykonatelnosti.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon

Příklad 4

Popis kauzy:

Klient byl pravomocně uznán vinným ze spáchání trestného činu, byl mu uložen pravomocně trest odnětí svobody s podmíněným odkladem a v rámci výroku o trestu mu byla uložena povinnost k náhradě škody či zaplacení peněz na dobročinné účely.

Otázka:

Jak je to v tomto případě se splněním peněžitého závazku?

Odpověď:

V takovém případě je odsouzený povinen částku uhradit ve zkušební době, neboť v opačném případě by soud musel vyslovit, že se ve zkušební době neosvědčil, a přeměnil by trest v nepodmíněný.

Není dotčeno právo poškozeného vést exekuci a to ihned po právní moci rozsudku.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Příklad 5

Popis kauzy:

Klientovi byla způsobena v důsledku trestné činnosti škoda spočívající např. v odcizených věcech, a proto se chce klient domoci její náhrady.

Otázka:

Jakým způsobem může klient jako poškozený uplatnit svůj nárok na náhradu škody v trestním řízení? Jakým způsobem může poškozený uplatnit náhradu škody v přestupkovém řízení?

Odpověď:

Nárok na náhradu škody může klient jako poškozený uplatnit jednak civilní žalobou, což ovšem s ohledem na skutečnost, že je vedeno trestní řízení, je nepraktické a to z důvodu vyšších nákladů (soudní poplatek, náklady na advokáta) a i z hlediska zdoluhavosti civilního řízení. Lze proto doporučit účast klienta jako poškozeného v trestním řízení a to v jeho části nazývané „adhezní řízení.“

Základní práva poškozeného jsou upravena v ust. § 43 až § 46 tr. řádu. Jedná se zejména o tato práva:

- právo činit návrhy na doplnění dokazování,
- právo nahlížet do spisů,
- právo zúčastnit se hlavního líčení,
- právo zúčastnit se veřejného zasedání konaného o odvolání,
- právo před skončením řízení se k věci vyjádřit,
- právo poškozeného být zastoupen v trestním řízení zmocněncem,
- právo poškozeného, kterému vznikla škoda v důsledku trestného činu navrhnout, aby v odsuzujícím rozsudku soud uložil obžalovanému povinnost nahradit tuto škodu,
- právo učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl trestní čin na jeho dosavadní život

V rámci zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, jsou samozřejmě stanovena další práva poškozeného v trestním řízení, jako např. právo poškozeného odvolat se proti výroku o náhradě škody pro jeho nesprávnost (§ 246 odst. 1 písm. d) tr. řádu).

Poškozený, kterému vznikla trestným činem náhrada škody, se může připojit se svým nárokem k trestnímu řízení od okamžiku zahájení trestního stíhání, které počíná doručením usnesení o zahájení trestního stíhání obviněnému, až do okamžiku, než je

zahájeno v hlavním líčení dokazování, tedy po sdělení obžaloby. Po zahájení dokazování v hlavním líčení se již nelze připojit s nárokem na náhradu škody.

Jednání může učinit poškozený ústně do protokolu (např. při svém výsledku v průběhu přípravného řízení, u hlavního líčení po přečtení obžaloby státním zástupcem) nebo písemně. Samozřejmě je vždy lepší se připojit s nárokem na náhradu škody písemně. Toto podání musí poškozený adresovat orgánu činnému v trestním řízení, u něž se nachází vyšetřovací spis v té které fázi. Konkrétně nachází-li se věc ve stádiu přípravného řízení, je nutno adresovat jednání příslušnému policejnímu orgánu, příklad adresy:

- Policie ČR, Obvodní ředitelství Praha IV, k ČTS:ORIV-1534/2006-SKPV-OOK (ČTS znamená číslo trestního spisu),

nachází-li se věc u státního zastupitelství, je nutné adresovat jednání příslušnému státnímu zastupitelství, příklad:

- Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 4, k 1ZT 64/2006 (ZT znamená spisovou značku, pod níž se spis nachází na příslušném státním zastupitelství),

je-li věc u soudu, je třeba adresovat jednání příslušnému soudu, příklad adresy:

- Obvodní soud pro Prahu 4, k sp. zn. 4T 43/2006.

Dále uvedeme příklad připojení se poškozeného s nárokem na náhradu škody k trestnímu řízení a to ve fázi, kdy byla podána na obviněného obžaloba, avšak ještě nebylo nařízeno hlavní líčení. Důležité upozornění – veškerá podání v trestním řízení je zapotřebí činit v první osobně singuláru a to i tehdy, je-li poškozený zastoupen zmocněncem.

Okresní soud v Berouně

Ke sp.zn. 6T 28/2007

Poškozený:

Josef Novák

bytem ul. 5. května 65, 140 00 Praha 4

Připojení se poškozeného s nárokem na náhradu škody ve výši 80.000,- Kč ve věci trestního stíhání obviněného Jana Milera, nar. 5. 9. 1980

J e d n o u

Obviněný Jan Miler, nar. 5. 9. 1980, je t. č. trestně stíhán pro podezření ze spáchání trestného činu krádeže podle § 205 odst.1 písm. b), odst.2 tr. zákona a to tak, že dne 5.4.2006 v nočních hodinách se vloupal do mé chaty č. ev. 45 nacházející se v obci a katastrálním území Žloutkovice, kde mi odcizil 1 kus lednice zn. Zanussi v hodnotě 15.000,- Kč, 1 kus plazmové televize zn. Sony v hodnotě 25.000,- Kč, 1 ks pozlacených nástěnných hodin v hodnotě 10.000,- Kč, 1 kus sekačky na trávu zn. Mountfield

v hodnotě 10.000,- Kč, sadu nářadí v hodnotě 10.000,- Kč, 1 kus přehrávače DVD zn. Sony v hodnotě 10.000,- Kč, tyto věci následně naložil do svého motorového vozidla tov. značky Ford Transit, r. zn. 1A3 3476, tyto věci odvezl a prodal neznámým osobám, čímž mi způsobil celkovou škodu ve výši 80.000,- Kč.

Shora uvedenou škodu mi obviněný neuhradil.

Ve většině případu je vhodné doplnit jako důkaz doklady o koupi (jako doklady o výši škody). V rámci TR sice obvykle jsou zpracovány znalecké posudky / odborná vyjádření na cenu, ale doklady doložené poškozeným řízení zjednoduší a zrychlí.

Na základě shora uvedeného se připojuji se svým shora uvedeným nárokem na náhradu škody v celkové výši 80.000,- Kč do trestního řízení a navrhuji v souladu s § 43 odst. 3 tr. řádu, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obviněnému povinnost nahradit mi škodu ve výši 80.000,- Kč.

V Praze dne 1. dubna 2007

Josef Novák

V rámci přestupkového řízení, které se řídí zákonem č. 200/1990 Sb., o přestupcích, se může poškozený připojit se svým nárokem na náhradu škody. Text je obdobný jako u shora uvedeného příkladu, nemusí být až tak formalizován, adresuje se příslušnému správnímu orgánu, který přestupek projednává. Postavení poškozeného z hlediska náhrady škody je uvedeno v § 70 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Byla-li škoda a její výše spolehlivě zjištěna a pachatel přestupku ji dobrovolně poškozenému neuhradil, tak správní orgán uloží ve svém rozhodnutí pachateli přestupku, aby svoji povinnost nahradit škodu způsobenou jeho protiprávním jednáním nahradil. V takovém případě má poškozený k dispozici exekuční titul. V opačném případě odkáže poškozeného s jeho nárokem na náhradu škody na řízení u soudu nebo u jiného příslušného orgánu.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, §§ 44 až 46, § 246
Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, § 70

Příklad 6

Popis kauzy:

Klient předal svému známému částku 200.000,- Kč, aby mu obstaral ojeté motorové vozidlo, neboť klient se v motorových vozidlech nevyzná. Jeho známý mu motorové vozidlo nesehnal a peníze nevrátil. Klient proto dal na svého známého trestní oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu podvodu podle § 209 odst.1, 2 tr. zákona. V průběhu vyšetřování se klient dozvěděl, že známý je trestně stíhán pro jiné majetkové trestné činy a začíná se zbavovat svého majetku s tím, že zřejmě se snaží majetek přetransformovat do peněžní hotovosti, kterou by měl pro budoucí časy a vyhnul se tak event. náhradě škody.

Otázka:

Může klient nějakým způsobem zabránit snaze svého známého zbavovat se majetku?

Odpověď:

Klient má v zásadě dvě možnosti jak postupovat. Jednou z možností je podat na svého známého návrh na nařízení předběžného opatření ve smyslu § 74 a násl. o. s. ř. Tato varianta má pro klienta nevýhodu, že musí zjistit a přesně identifikovat majetek svého známého, tak aby jej mohl přesně označit v návrhu na nařízení předběžného opatření. V rámci tohoto návrhu by musel tvrdit a prokázat skutečnost, že se jeho známý snaží převody svého majetku zmařit možný budoucí výkon rozhodnutí, v jehož rámci by byla ve prospěch klienta vymáhána pohledávka. Krom uvedeného je s podáním návrhu na nařízení předběžného opatření spojena povinnost zaplatit soudní poplatek ve výši 500,- Kč a peněžitá kauce ve výši 10.000,- Kč, pokud klient v souladu s § 75b odst. 3 o. s. ř. neosvědčí spolu s návrhem na nařízení předběžného opatření, že jsou u něj splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků, když tyto podmínky jsou stanoveny v § 138 o. s. ř., prokáže-li, že je tu nebezpečí z prodlení, v jehož důsledku by mohla navrhovateli vzniknout újma, a navrhovatel spolu s návrhem na nařízení předběžného opatření osvědčí, že jistotu bez své viny nemohl složit.

Krom toho by žalovaný musel podat civilní žalobu na zaplacení náhrady škody, což by v daném případě obnášelo zaplatit soudní poplatek ve výši 4% z žalované částky. Nemluvě o případných nákladech za právní zastoupení. Z tohoto hlediska se jeví jako nejlepší institut zajištění nároku poškozeného podle § 47 až 49 tr. řádu.

Spočívá v tom, že je-li důvodná obava, že uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody bude mařeno nebo ztěžováno, lze nárok až do pravděpodobné výše škody zajistit na majetku obviněného. Prakticky zajištění majetku obviněného spočívá v tom, že v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soud v usnesení o zajištění majetku zakáže obviněnému nakládat s věcmi, které buďto jsou přímo uvedeny v usnesení, nebo které budou následně sepsány (v tomto případě jde o zákaz paušální). Obviněný tedy nesmí svůj majetek na nikoho převést (prodat, darovat) ani ho zatížit (věcným břemenem, zástavním právem, nájmem). Dále se ukládá obviněnému, aby sdělil ve lhůtě 15 dnů od oznámení tohoto usnesení, kdo má k majetku předkupní právo nebo jiné právo. Pokud by obviněný porušil svoji povinnost nenakládat s majetkem a

činil tak, že jsou všechny jeho právní jednání neúčinné. O uvedeném usnesení musí být poškozený vždy vyrozuměn.

Uvedené zajištění nároku poškozeného rozhoduje v přípravném řízení státní zástupce sám z vlastní iniciativy, nebo na návrh poškozeného. V řízení před soudem rozhoduje soud na návrh státního zástupce nebo na návrh poškozeného.

Ve vztahu ke klientovi je nutno říci, že záleží, v jaké fázi se trestní řízení nachází. Podle toho adresuje svůj návrh. V návrhu by měl být poškozený identifikován, měl by být identifikován jeho známý jako obviněný, poškozený musí vylicit všechny rozhodné skutečnosti, z nichž dovozuje, že se obviněný zbavuje majetku, měl by event. navrhnout příslušné důkazy. Návrh nemusí být formalizován, důležité je, aby z něj vyplývaly právě uvedené skutečnosti a to, že poškozený navrhuje „zajištění nároku poškozeného.“

Použité právní předpisy:

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, §§ 47 až 49
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 74 až 77a o. s. ř.

7.8 K problematice exekucí

7.8.1 Obecně k exekucím

Příklad 1

Popis kauzy:

Klient si s manželkou zúžili dohodou ve formě notářského zápisu společné jmění manželů. Po uzavření této smlouvy byla na klienta nařízena exekuce podle exekučního titulu, který byl vydán ještě před uzavřením této smlouvy, když dluh klientovi vznikl rovněž před uzavřením smlouvy.

Otázka:

Může soudní exekutor provádět exekuci i na majetku manželky v situaci, kdy společné jmění manželů bylo zúženo dohodou uzavřenou ve formě notářského zápisu?

Odpověď:

V tuto chvíli je daný příklad značně problematický a to do přinejmenším do doby dokud nebude patřičně novelizován exekuční řád. Momentálně je novela v přípravě. Do té doby platí, že exekutor může na vše kromě vysloveně výlučného majetku tj. nabytého před manželstvím, nebo dar/ dědictví jen jedním z manželů..

Nyní platí - §42 exekučního řádu

(1) Exekuci na majetek patřící do společného jmění manželů lze vést také tehdy, jde-li o vymáhání dluhu, který vznikl za trvání manželství nebo před uzavřením manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely exekuce považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že bylo rozhodnutím soudu zrušeno společné jmění manželů nebo zúžen jeho stávající rozsah nebo že byl smlouvou zúžen rozsah společného jmění manželů, že byl ujednán režim oddělených jmění nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství.

Jinak v závislosti na přijaté novele je jedno z možných řešení níže uvedené.
(vše nutno brát s výhradou viz výše)

Především je nutné definovat pojem „společného jmění manželů.“ Co tvoří společné jmění manželů je definováno v § 709 a § 710 o. z. Dále pro přesnost uvádím citaci uvedeného zákonného ustanovení:

Podle § 709 odst. 1, 2, 3 o. z. součástí společného jmění je to, čeho nabyt jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co

a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,

- b) nabyt darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl,
- c) nabyt jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,
- d) nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
- e) nabyt jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

Součástí společného jmění je zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů. Součástí společného jmění je také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva. To neplatí, pokud jeden z manželů nabyt podíl způsobem zakládajícím podle předešlého výčtu jeho výlučné vlastnictví.

Podle § 710 o. z. součástí společného jmění jsou dluhy převzaté za trvání manželství, ledaže

- a) se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo
- b) je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

Majetek rozumíme věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné hodnoty. Do společného jmění manželů tak spadají všechny věci, které manželé nabyli do vlastnictví za trvání manželství, rovněž tak pohledávky, např. z poskytnutých půjček třetím osobám, jiná práva (jimi rozumíme např. právo zástavní, kterým si manželé zajišťují svoji pohledávku) a penězi ocenitelné hodnoty. Výjimku, kdy majetek nespadá do společného jmění manželů, tvoří majetek, který nabyt každý z manželů před vznikem společného jmění manželů, majetek nabytý z tohoto majetku, dále majetek, který některý z manželů nabyt darem, děděním či v restituci (např. zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, zákon č. 229/1991 Sb., o půdě). Dále do společného jmění manželů nespádají věci, které svojí povahou slouží osobní potřebě jen některého z manželů (např. rtěnka, holící potřeby manžela apod.), dále nabyt-li jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech, či právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví nebo náhradou za poškození zničení či ztrátu svého výhradního majetku.

Co se týče závazků (v našem případě peněžitých dluhů), tak lze konstatovat, že dluhy, které za trvání společného jmění manželů vzniknou jednomu nebo oběma z nich, spadají do společného jmění manželů, jsou tedy jeho součástí. A to obecně. Např. pokud si manželé vezmou hypotéku na nákup bytu, je jejich závazek vůči bance součástí společného jmění manželů.

Rovněž tak, pokud si jeden z manželů vezme tzv. rychlý spotřebitelský úvěr (bývají často inzerovány v adventním období a slouží obecně k profinancování nákupu spotřebního zboží) na nákup plazmové televize, je tento závazek, tedy povinnost ve sjednané lhůtě vrátit poskytovateli úvěru půjčený obnos včetně sjednané odměny, součástí společného jmění manželů.

Naproti tomu do společného jmění manželů nespádají tyto závazky:

- závazky, které se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku (jde o případ, že si vezme jeden z manželů hypotéku na rekonstrukci zděděné nemovitosti,
- závazky (dluhy), které převzal jeden z manželů, aniž by k tomu měl souhlas druhého manžela, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny (např. majetek manželů má hodnotu cca 600.000,- Kč, každý z manželů má průměrnou měsíční mzdu ve výši 16.000,- Kč, a manžel by za svého známého se souhlasem věřitele převzal dluh ve výši 20.000.000,- Kč).

V takovém případě by bylo nutné se přiklonit k verzi, že do společného jmění manželů by spadala pouze část dluhu odpovídající majetkovým poměrům manželů.

V souvislosti se společným jměním manželů je nutné zmínit, že stane-li se jeden z manželů za existence společného jmění manželů společníkem veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, společnosti s ručením omezeným či akciové společnosti, tak tato skutečnost nezakládá účast druhého manžela. Znamená to jedno jediné, že manžel, který není společníkem, nemůže se zúčastnit rozhodování valné hromady, jemu přímo nevzniká nárok na podíl na zisku apod. Obdobně platí u družstev, že vzniknou-li členská práva a povinnosti člena družstva jednomu z manželů, není druhý manžel automaticky členem družstva, a tudíž se nemůže zúčastnit členské schůze, zde hlasovat apod. To však neplatí v případě bytových družstev, kdy se členem stává i druhý manžel, a to vždy!. To je ovšem dáno tím, že členství v bytovém družstvu bývá spojeno s užíváním konkrétního bytu na základě nájemního vztahu mezi členem družstva jako nájemcem bytu a družstvem jako pronajímatelem bytu. Jiná situace ovšem nastává v situaci, kdy je společníkovi obchodní společnosti vyplacen podíl na zisku společnosti. Tento příjem po vyplacení spadá do společného jmění manželů.

V praxi s ohledem na exekuce je často řešena otázka, zda závazky (dluhy), které vzniknou jednomu z manželů z podnikání, jsou zahrnovány do společného jmění manželů, tedy zda lze pohledávky uspokojit z majetku, který je ve společném jmění manželů. Především je nutné upozornit na rozdíl, kdy jeden z manželů je společníkem obchodní společnosti, oproti situaci, kdy manžel podniká jako fyzická osoba. Úprava odpovědnosti za závazky obchodní společnosti je rozdílná, dle jednotlivých typů obchodních společností. Uvádím jednotlivé typy obchodní společnosti s informací o míře odpovědnosti společníka za její závazky:

- veřejná obchodní společnost (§§ 95 až 117 zákona o obch. korporacích) – ručení společníka je řešeno, společníci veřejné obchodní společnosti ručí za závazky společnosti veškerým svým majetkem společně a nerozdílně (solidárně), tedy věřitel se může domáhat na společnících uspokojení své pohledávky z jejich majetku, který samozřejmě může spadat do společného jmění manželů, takto ručí až do zániku své účasti ve společnosti; společník, který do společnosti přistoupil dodatečně, ručí i za závazky, které společnosti vznikly před jeho vstupem do společnosti,
- komanditní společnost (§§ 118 až 131 zákona o obch. korporacích) – zde jsou dva typy společníků, tzv. komplementáři, kteří za závazky společnosti ručí celým svým majetkem, tedy princip je stejný jako u veřejné obchodní společnosti, za což ovšem mají právo být členy statutárního orgánu a nesplácení

vklad, a komanditisté, kteří za závazky podobně jako je tomu u společníků společnosti s ručením omezeným ručí pouze do výše svého nesplaceného vkladu zapsaného v obchodním rejstříku, tomuto omezenému ručení ovšem odpovídá nemožnost být členem statutárního orgánu a povinnost při založení společnosti vložit svůj vklad, z něhož je vytvářen základní kapitál společnosti.

- společnost s ručením omezeným (§§ 132 až 242 zákona o obch. korporacích) – společníci společnosti s ručením omezeným ručí za závazky společnosti společně a nerozdílně (solidárně) do výše souhrnu nesplacených částí vkladů všech společníků podle stavu zápisu v obchodním rejstříku. Např. Je-li základní kapitál společnosti zapsaný v obchodním rejstříku 200.000,- Kč a výše vkladu každého ze dvou společníků 100.000,- Kč, avšak každý ze společníků splatil vklad ve výši 70.000,- Kč, tak výše nesplacených vkladů činí celkem částku 60.000,- Kč. Proto společníci ručí solidárně za závazky společnosti do částky 60.000,- Kč.
- akciová společnost (§§ 243 až 551 zákona o obch. korporacích) – akcionář za závazky (dluhy) akciové společnosti neručí.
- v případě družstva (§§ 552 až 773 zákona o obch. korporacích) členové družstva neručí za závazky družstva, stanovy však mohou určit, že členové družstva nebo někteří z nich mají na základě rozhodnutí členské schůze vůči družstvu do určité výše uhrazovací povinnosti přesahující členský vklad na krytí ztrát družstva. Uhrazovací povinnost člena družstva však nemůže přesáhnout trojnásobek členského vkladu. Z uvedeného tak vyplývá, že členové družstva principiálně neručí za jeho závazky, ale v případech stanovených stanovami družstva mohou být přesto někteří členové zavázáni k ručení za závazky družstva.

Obecně lze shrnout ve vztahu k účasti jednoho z manželů v obchodní společnosti či družstvu, že vyjma účasti ve veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti (komplementář) riziko ručení za závazky společnosti je minimální.

Jiná situace nastává, je-li jeden z manželů fyzickou osobou podnikající. Podle § 146 „majetek ve společném jmění manželů nebo jeho část může jeden z manželů použít k podnikání se souhlasem druhého manžela. Souhlas je třeba udělit při prvním použití majetku ve společném jmění manželů nebo jeho části. K dalším právním jednáním souvisejícím s podnikáním již souhlas druhého manžela není třeba.“ Z právě citovaného zákonného ustanovení vyplývá, že započne-li jeden z manželů podnikat (vztahuje se to ovšem i na případ, že podnikat budou oba manželé) a pro podnikání bude užívat nikoliv svůj výlučný majetek, ale společný majetek či jeho část, je zapotřebí souhlasu druhého manžela. Tento souhlas pochopitelně nemusí být písemný. V rámci vlastního podnikání však již manžel jedná samostatně a nepotřebuje k jednotlivým právním jednáním činěným v souhlasu s podnikáním souhlasu druhého manžela. Ostatně bylo by nepraktické, když by manžel provozující živnost za účelem nákupu zboží a jeho dalšího prodeje ve formě tabákového stánku či restaurace potřeboval pokaždé souhlas druhého manžela za účelem nákupu zásob zboží.

Závazky (dluhy) z podnikání, kdy k podnikání je použit společný majetek manželů nebo jeho část však spadají do společného jmění manželů a věřitel může svoji pohledávku uspokojit z tohoto majetku.

Ze závazků, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně (solidárně). Z právních jednání týkajících se společného jmění manželů jsou oprávněni a povinni oba manželé společně a nerozdílně.

Než přistoupíme ke konkrétní odpovědi, je nutné nejprve zaměřit pozornost na prevenci. Manželé jsou v souladu s § 145 odst.1 o.z. oprávněni a povinni tvořit společné jmění manželů, užívat a udržovat jej. Obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. V ostatních záležitostech, kdy nelze hovořit o obvyklé správě je třeba souhlasu obou manželů, jinak je právní jednání neplatný (např. prodej společné nemovitosti, pronájem apod.). Je na místě doporučovat klientům obezřetný přístup k případnému zadlužování.

Z hlediska exekuce je tedy běžné, že exekutor či soud (při výkonu rozhodnutí) postihuje majetek zahrnutý ve společném jmění manželů jak v situaci, kdy povinnými jsou oba manželé, tak i tehdy, je-li povinným jeden z manželů. V rámci prevence se manželé často uchylují k institutu zúžení společného jmění manželů smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu podle § 143a odst.1 o.z. Bohužel je nutno konstatovat, že tento institut sice zúží společné jmění manželů a po účinnosti této smlouvy majetek, který kterýkoli z manželů nabude, se stává jeho výlučným vlastnictvím. Pro účely exekuce a výkonu rozhodnutí je však nutné konstatovat, že tato smlouva na vymáhání pohledávek nemá vliv, rovněž tak nemá vliv smlouva uzavřená mezi manželi podle téhož zákonného ustanovení ve formě notářského zápisu, kterou si vyhradí vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, což dokládám následnou citací příslušných zákonných ustanovení:

Ust. § 262a o.s.ř. – výkon rozhodnutí na majetek patřící do společného jmění manželů lze nařídit také tehdy, jde-li o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku. Při výkonu rozhodnutí se nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů smlouvou rozšířen o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.

Ust. § 42 exekučního řádu – exekuci na majetek patřící do společného jmění manželů lze provést také tehdy, jde-li o vymáhání závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění manželů povinného a jeho manžela se pro účely nařízení exekuce považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Při provádění exekuce se také nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li smlouvou rozšířen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.

K této konkrétní otázce lze tedy uvést, že soudní exekutor může provést exekuci na majetek manželů, neboť ke smlouvě o zúžení společného jmění manželů formou notářského zápisu se nepřihlíží.

Pro shrnutí uvedme varianty exekucí s ohledem na dobu vzniku dluhu jednoho z manželů. Je ovšem nutné pro praktický postup v té které exekuci odkázat na § 144 o.z., podle kterého „pokud není prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů.“ Toto ustanovení má velký význam pro tzv. vylučovací (excindační) žaloby.

Příklady k tomuto:

- dluh vznikl před uzavřením manželství – pohledávka může být vymáhána v exekuci nebo ve výkonu rozhodnutí z výlučného majetku povinného manžela,
- dluh vznikl jednomu z manželů (tento manžel je povinným) za trvání manželství a existence společného jmění manželů – pohledávka může být vymáhána v exekuci nebo ve výkonu rozhodnutí z majetku, který je ve společném jmění manželů,
- dluh vznikl oběma manželům (oba manželé jsou účastníky závazkověprávního vztahu) za trvání manželství, aniž by bylo společné jmění manželů smlouvami omezováno – pohledávka může být vymáhána v exekuci nebo ve výkonu rozhodnutí z majetku, který je ve společném jmění manželů,
- dluh vznikl jednomu nebo oběma manželům za trvání manželství v situaci, kdy manželé uzavřeli smlouvu o zúžení společného jmění manželů ve formě notářského zápisu – pohledávka může být vymáhána v exekuci nebo ve výkonu rozhodnutí z majetku, který je ve společném jmění manželů,
- dluh vznikl jednomu nebo oběma manželům za trvání manželství v situaci, kdy manželé uzavřeli smlouvu ve formě notářského zápisu, v níž si vyhradili vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství – pohledávku lze vymáhat z majetku, který za trvání manželství nabyli oba manželé.

Pochopitelně nelze zahrnout do exekuce nebo do výkonu rozhodnutí majetek, který za trvání manželství manžel, který není povinným, nabyt, avšak ze zákona tento majetek netvoří součást společného jmění manželů. Naopak u manžela, který je povinným, může být takový majetek exekučně postižen.

Otázkou tedy zůstává, jakým způsobem se mohou manželé preventivně do budoucnosti bránit proti exekuci či výkonu rozhodnutí. Takovou ochranou je zúžení společného jmění manželů rozsudkem soudu. K takovému rozhodnutí se přihlíží, a proto nelze v exekuci postihnout majetek druhého z manželů. Dále uvedeme odkaz na příslušná zákonná ustanovení a vzory příslušných žalob.

Zúžení společného jmění manželů z důvodu, že jeden z manželů nebo oba manželé podnikají:

Podle § 148 odst. 2 o.z. na návrh některého z manželů soud zúží společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

Vzor žaloby:

Obvodní soud pro Prahu 5

Žalobkyně: Jana Petřů
nar. 24.3.1972
bytem Radlická 62, Praha 5

Žalovaný: Jakub Petřů
nar. 10.2.1972
bytem Radlická 62, Praha 5

Žaloba na zúžení společného jmění manželů

D v o j m o

Přílohy dle textu

Soudní poplatek ve výši 1.000,- Kč zaplacen v kolku na prvopise žaloby

Se žalovaným jsme uzavřeli manželství 5.4.2002 před Úřadem Městské části Praha 5. Žalovaný od 20.12.2006 podniká na základě živnostenského listu vydaného Úřadem Městské části Praha 5, živnostenským odborem, dne 20.12.2006 č.j. MČP5/ŽO-543678/Tr-2006, přičemž předmětem podnikání žalovaného je nakup zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej. Já sama jsem v současné době zaměstnána jako učitelka na Základní škole v Praze 5, Jinonická 23.

Důkaz:

oddacím listem
živnostenským listem
potvrzením zaměstnavatele žalobkyně

Domnívám se, že v daném případě jsou splněny předpoklady proto, aby soud vyhověl a zúžil společné jmění manželů žalobkyně a žalovaného. Proto na základě shora uvedeného navrhuji, aby soud vydal tento

R o z s u d e k :

Společné jmění manželů žalobkyně a žalovaného vzniklé uzavřením manželství dne 5.4.2002 před Úřadem Městské části Praha 5 se zužuje až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti.

Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku.

V Praze dne

Jana Petřů

Komentář:

Je pochopitelné, že žalobkyně se může vzdát práva na náhradu nákladů řízení (v případě, jak lze předpokládat, že bude s manželem domluvena). V takovém případě by na závěr žaloby nad žalobní návrh uvedla, že se vzdává nároku na náhradu nákladů řízení a výrok II. žalobního návrhu by zněl: „Účastníci nemají právo na náhradu nákladů řízení.“

Zúžení společného jmění manželů z důvodu, že existuje závažný důvod pro takové zúžení společného jmění manželů:

Podle § 148 odst.1 o.z. soud může ze závažných důvodů na návrh některého z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti.

Vzor žaloby:

Obvodní soud pro Prahu 5

Žalobkyně: Jana Petřů
nar. 24.3.1972
bytem Radlická 62, Praha 5

Žalovaný: Jakub Petřů
nar. 10.2.1972
bytem Radlická 62, Praha 5

Žaloba na zúžení společného jmění manželů

D v o j m o

Přílohy dle textu

Soudní poplatek ve výši 1.000,- Kč zaplacen v kolku na prvopise žaloby

I.

Se žalovaným jsme uzavřeli manželství 5.4.2002 před Úřadem Městské části Praha 5.
Důkaz:

oddacím listem

II.

Manželství se žalovaným bylo z počátku bezproblémové. Od poloviny roku 2003 však začal žalovaný v nadměrném množství požívat alkoholické nápoje, hrát na automatech. Z těchto důvodů byl několikrát hospitalizován v Psychiatrické léčebně v Praze 8 – Bohnicích. Zároveň v souvislosti se svými aktivitami začal utrácet nejen svoji mzdu, ale také své úspory. Již dvakrát jsem za něj musela uhradit dluh, když si půjčil od společnosti Úvěr s.r.o. celkově částku 30.000,- Kč. S ohledem na skutečnost, že máme nezletilé děti, obávám se, že žalovaný svým chováním směřuje ke stálému zadlužení, v důsledku čehož lze očekávat, že do budoucna na něj budou nařízeny exekuce, v jejichž rámci by byl postižen majetek, který máme ve společném jmění manželů.

Důkaz:

výpovědi žalobkyně

zprávou z Psychiatrické léčebny v Praze 8 – Bohnicích

smlouvou o půjčce uzavřenou se společností Úvěr s.r.o. dne 10.12.2003

příjmovým pokladním dokladem společnosti Úvěr s.r.o. ze dne 3.1.2004

smlouvou o půjčce uzavřenou se společností Úvěr s.r.o. ze dne 4.2.2004

příjmovým pokladním dokladem společnosti Úvěr s.r.o. ze dne 5.4.2004

výpovědi svědkyně Anny Novákové, bytem jako žalobkyně

výpovědi svědka Jana Nebezského, bytem Praha 1, Hellichova 23

s výhradou důkazů dalších

Na základě shora uvedeného se domnívám, že jsou dány závažné důvody, pro které by měl soud zúžit společného jmění manželů žalobkyně a žalovaného. Na základě shora uvedeného navrhuji, ab soud vydal tento

R o z s u d e k :

Společné jmění manželů žalobkyně a žalovaného vzniklé uzavřením manželství dne 5.4.2002 před Úřadem Městské části Praha 5 se zužuje až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti.

Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku.

V Praze dne 1.1.2006

Jana Petřů

Komentář:

K tomuto vzoru žaloby je vhodné poznamenat, že žalobce musí přesně a pečlivě konstatovat fakta a k nim navrhnout příslušné důkazy, kterými prokáže pravdivost

svých tvrzení, (např. listiny, výsledky svědků apod.) tak, aby soudu prokázal existenci závažných důvodů, pro které by mělo být společné jmění manželů zúženo.

Závěrem k této problematice zbývá ještě dodat, jak je to v případech, kdy společné jmění manželů bylo zúženo soudním rozhodnutím nebo zaniklo v důsledku pravomocného rozsudku o rozvodu manželství nebo pravomocného rozsudku, kterým bylo bezpodílové spoluvlastnictví manželů zrušeno (tato úprava platila do 31.7.1998, kdy byla nahrazena stávající úpravou o společném jmění manželů zahrnující výše zmíněné zúžení společného jmění manželů).

Lze odkázat na ust. § 149 odst.2,3 o.z. a § 150 o.z. Obecně lze shrnout, že po zániku společného jmění manželů nebo zúžení společného jmění manželů (platí i pro zúžení smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu, avšak omezme se na soudní rozhodnutí) běží tříletá lhůta, která končí dnem, který se dle svého označení shoduje se dnem, kdy příslušné rozhodnutí nabylo právní moci. V rámci této doby musí dojít k vypořádání společného jmění manželů a v následujících formách:

- Dohodou manželů, resp. bývalých manželů, která musí mít písemnou formu; náleží-li do společného jmění manželů nemovitost, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí, jinak okamžikem jejího uzavření, pokud si účastníci dohody nevymínili pozdější dobu účinnosti. Nedojde-li ve lhůtě 3 let k uzavření dohody (jedná se o sporné případy), lze společné jmění manželů vypořádat způsobem uvedeným sub.2.
- Soudním vypořádáním, kdy jeden z manželů, resp. bývalých manželů podá k soudu, v jehož obvodu mají společné bydliště, nebo který rozvedl jejich manželství, žalobu na vypořádání společného jmění manželů. Při tomto způsobu soud vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné. Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Stejně tak se vychází z toho, že závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou povinni manželé splnit rovným dílem. Při vypořádání se přihlédne především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění manželů. Při určení míry je třeba vzít též zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti.

Nedojde-li ve lhůtě 3 let ani k uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů, ani k podání žaloby na soudní vypořádání společného jmění manželů, platí zákonná fikce ve smyslu § 150 odst.4 o.z., podle kterého platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných.

Lze tedy shrnout, že zaniklo-li společné jmění manželů, avšak nebylo dosud vypořádáno, ať již dohodou či soudním rozhodnutím, může být pohledávka exekučně vymáhána z majetku, který tvoří nevypořádané společné jmění manželů, a proto bývalý

manžel povinného nebo manžel povinného je účastníkem exekuce či výkonu rozhodnutí. Došlo-li však k vypořádání majetku, který tvořil společné jmění manželů, a v rámci tohoto vypořádání i k vypořádání závazků, není manžel povinného účastníkem exekuce.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 143, § 143a, § 144, § 145, § 146, § 148, § 149, § 150
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 86, § 87, § 93, § 94, § 101, § 106, § 154
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 262a

Příklad 2

Popis kauzy:

Na manžela klientky byla nařízena podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, byla nařízena exekuce. Soudní exekutor v rámci exekuce rozhodl exekučními příkazy tak, že rozhodl o provedení exekuce srážkami ze mzdy klientky, tedy manželky povinného, a příkázáním pohledávky z účtu manželky povinného u peněžního ústavu.

Otázka:

Může soudní exekutor, nebo obecně exekuce či výkon rozhodnutí postihnout mzdu či bankovní účet manžela povinného?

Odpověď:

Do doby novelou exekučního řádu a o.s.ř. provedenou zákonem č. 396/2012 Sb., nebylo možno postihovat mzdu ani účet manžela. Ovšem novelou exekučního řádu a o.s.ř. provedenou zákonem č. 396/2012 Sb. došlo k velkým změnám, mimo jiné ve vztahu k prolomení možnosti postihování majetku manžela povinného. Ustanovení, na jehož základě je možno postihovat mzdu či jiný příjem manžela povinného, pohledávky manžela povinného z účtu u peněžního ústavu, jiné peněžité pohledávky manžela povinného nebo jiné majetkové hodnoty manžela povinného, jestliže jde o vydobytí dluhu, který spadá do společného jmění manželů, však nenalezneme v exekučním řádu, nýbrž v občanském soudním řádu, a to v ust. § 262a odst. 2). Na základě ust. § 52 odst. 1) se, pokud není exekučním řádem stanoveno jinak, na exekuční řízení přiměřeně použijí ustanovení občanského soudního řádu, tedy i shora uvedený § 262a odst. 2). Dle příslušného ustanovení lze nařídit výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy nebo jiného příjmu manžela povinného, příkázáním pohledávky manžela povinného z účtu u peněžního ústavu, příkázáním jiné peněžité pohledávky manžela povinného nebo postižením jiných majetkových práv manžela povinného tehdy, jde-li o vydobytí dluhu, který patří do společného jmění manželů.

V současné době tedy odpověď na výše položenou otázku zní, že soudní exekutor může postihnout mzdu či bankovní účet manžela povinného?

Aby to ovšem nebylo tak jednoduché je v současné době připravovaná další o.s.ř. Podle schváleného návrhu má dojít ke změně § 262a občanského soudního řádu (dále jen „o.s.ř.“). Oproti platné úpravě v § 262a odst. 2, který novela ruší, počítá návrh pouze s možností postihu pohledávky z účtu manžela, a to v omezeném rozsahu. Podle důvodové zprávy „se jedná o snahu vyvážit ochranu manžela povinného, který si ani nemusí být vědom existence titulu pro výkon rozhodnutí.“ Na druhou stranu je potřeba poskytnout ochranu věřitelům, jejichž práva by mohla být, v případě nemožnosti postihu účtu manžela povinného, na kterém se nacházejí i prostředky spadající do společného jmění, zkrácena. Manžel povinného však může postupem podle navrhovaného § 262b odst. 2 o. s. ř. žádat zastavení výkonu rozhodnutí, pokud na účtu nejsou ani z části uloženy peněžní prostředky, které by jinak spadaly do společného jmění manželů. Má však povinnost toto tvrzení dokázat, v opačném případě se v souladu s větou druhou tohoto ustanovení má za to, že peněžní prostředky na účtu manžela do společného jmění spadají. V tomto směru je nutné doplnit, že novelizovaná úprava § 58 odst. 2 exekučního řádu počítá se subsidiaritou postižení účtu manžela povinného ve vztahu k účtu povinného, a to v případě, že peněžní prostředky na účtu povinného k výkonu rozhodnutí nepostačují.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, §§ 276 až 302, §§ 303 až 311 Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, § 60, § 61, §§ 62 až 65

Příklad 3

Popis kauzy:

Klient má za svým dlužníkem pohledávku ve výši 100.000,- Kč podle pravomocného a vykonatelného rozsudku s tím, že krom uvedené částky uložil soud dlužníkovi zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení ve výši 4.000,- Kč z titulu náhrady nákladů řízení.

Otázka:

Jakým způsobem se píše návrh na nařízení exekuce podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu? Musí se z tohoto návrhu platit soudní poplatek?

Odpověď:

Z návrhu na nařízení exekuce podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, se soudní poplatek neplatí. Dále uvedeme vzor návrhu na nařízení exekuce s tím, že ještě před tím uvedeme odkaz na příslušná ustanovení exekučního řádu, která souvisejí s podáním návrhu na nařízení exekuce:

Účastníci exekučního řízení - § 36 exekučního řádu

Náležitosti návrhu na nařízení exekuce - § 38 odst. 1 exekučního řádu

Seznam příloh, které je nutné doložit k návrhu na nařízení exekuce - § 38 odst. 2, § 36 odst. 4 exekučního řádu

Věcná a místní příslušnost soudu (způsob určení, kterému soudu má být návrh adresován) - § 45 exekučního řádu.

Podle novely exekučního řádu se návrh na nařízení exekuce podává u soudního exekutora, o návrhu však rozhoduje soud. Vzhledem k tomu je vhodné v návrhu na nařízení exekuce označit soud, kterému je návrh určen, je však třeba též uvést soudního exekutora, jehož prostřednictvím je návrh na nařízení exekuce podáván.

K návrhu na nařízení exekuce je zapotřebí připojit buď originál exekučního titulu, nebo jeho úředně ověřenou kopii. V případě, že došlo ke změně v osobě věřitele nebo v osobě dlužníka, je zapotřebí předložit originál nebo úředně ověřenou kopii příslušné listiny s tím, že pokud se nejedná o úřední listinu ale smlouvu, musí být podpisy účastníků smlouvy úředně ověřeny.

Vzor návrhu na nařízení exekuce:

Obvodnímu soud pro Prahu 5 prostřednictvím soudního exekutora JUDr. Arnošta Maiera, soudního exekutora Exekutorského úřadu Praha 2 se sídlem Praha 2, Štěpánská 5

Oprávněný: Jan Petřů
nar. 10. 9. 1975
bytem Čs. Armády 1432, Ostrava

Povinný: Josef Novák
nar. 8. 3. 1970
bytem Radlická 62, Praha 5

Návrh na nařízení exekuce podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, pro částku 100.000,- Kč s příslušenstvím

D v o j m o

Přílohy dle textu

I.

Obvodní soud pro Prahu 5 svým rozsudkem ze dne 23.9.2005 č. j. 5 C 123/2005-33 vyhověl mé žalobě a uložil povinnému zaplatit mi částku ve výši 100.000,- Kč spolu s náhradou nákladů řízení ve výši 7.000.Kč z titulu zaplaceného soudního poplatku. Proti uvedenému rozsudku se povinný odvolal s tím, že Městský soud v Praze jako soud odvolací svým rozsudkem ze dne 20. 1. 2006 č. j. 12 Co 140/2005-52 rozsudek soudu I. stupně potvrdil a uložil povinnému zaplatit mi náklady odvolacího řízení v částce 3.000,- Kč. Obě rozhodnutí jsou pravomocná a vykonatelná.

Důkaz:

rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 23. 9. 2005 č.j.5 C 123/2005-33 (úředně ověřená kopie)

rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 20.1.2006 č. j. 12 Co 140/2005-52 (úředně ověřená kopie)

II.

Doporučeným dopisem ze dne 31. 5. 2006 jsem vyzval povinného k úhradě dluhu ve výši 110.000,- Kč podle shora uvedených soudních rozhodnutí s tím, že jsem mu sdělil číslo svého bankovního účtu, na který měl svůj dluh uhradit. Do dnešního dne mi povinný však nic nezaplatil.

Důkaz:

dopisem ze dne 31. 5. 2006 s kopií podacího lístku

Vzhledem k tomu, že povinný dobrovolně nezaplatil svůj dluh, nezbývá mi nic jiného, než se domáhat svých práv cestou exekuce, a proto navrhuji, aby soud vydal toto

U s n e s e n í :

Soud nařizuje podle pravomocného a vykonatelného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 23.9.2005 č. j. 5 C 123/2005-33 ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 20.1.2006 č. j. 12 Co 140/2005-52 exekuci na majetek povinného k uspokojení pohledávky oprávněného v částce 100.000,- Kč, nákladů předcházejícího řízení v částce 10.000,- Kč, nákladů exekuce oprávněného a nákladů exekuce, které budou určeny soudním exekutorem.

Provedením exekuce se pověřuje soudní exekutor JUDr. Arnošt Maier, Exekutorský úřad Praha 2, se sídlem Štěpánská 5, Praha 2.

V Ostravě dne 10. prosince 2006

Jan Petru

Použité právní předpisy:

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, § 36, § 38, § 45

Příklad 4

Popis kauzy:

Jak docílit odkladu provedení exekuce, výkonu rozhodnutí?

Odpověď:

Návrhy na odklad výkonu rozhodnutí i exekuce jednotně upravuje § 266 o. s. ř. V zákoně č. 120/2001 Sb., exekučním řádu obsahuje úprava uvedená v § 54 pouze příkaz pro soudního exekutora, že je-li odložena exekuce na návrh povinného dle § 266 odst. 1 o.s.ř., potom soud uvede dobu, na kterou exekuci odkládá s tím, že po uplynutí této lhůty soudní exekutor i bez návrhu pokračuje v provádění exekuce.

Rozeznáváme dva typy odkladů:

- Odklad podle § 266 odst. 1 o. s. ř., podle kterého na návrh může soud odložit provedení výkonu rozhodnutí, jestliže se povinný bez své viny ocitl přechodně v takovém postavení, že by neprodlený výkon rozhodnutí mohl mít pro něho zvláště nepříznivé následky a oprávněný by nebyl odkladem výkonu rozhodnutí vážně poškozen.

V tomto případě se jedná o případy, kdy se povinný bez své viny ocitne v tíživé sociální nebo zdravotní situaci. Soud zde rozhoduje zásadně na návrh povinného.

Tyto okolnosti však musí vzniknout až po vydání exekučního titulu, jímž se rozumí nejčastěji rozsudek anebo platební rozkaz. Byl-li dlužník v tíživé situaci, měl a mohl u soudu navrhnout splácení dluhu ve splátkách a soud by mu po zhodnocení jeho příjmů vyhověl podle ust. § 160 odst. 1 o. s. ř.

- Odklad podle § 266 odst. 1 o. s. ř., podle kterého i bez návrhu povinného soud může odložit provedení výkonu rozhodnutí, lze-li očekávat, že výkon rozhodnutí bude zastaven z některého z důvodů uvedeného v § 268 o.s.ř. Zde může návrh na odklad výkonu rozhodnutí či exekuce (přestože exekuční řád výslovně na toto ustanovení nepamatuje, analogicky se aplikuje i na exekuce vedené podle exekučního řádu) podat povinný nebo i soud sám z úřední povinnosti bez návrhu rozhodne.

Návrh na odklad exekuce se podává u soudního exekutora, který je pověřen provedením exekuce. Soudní exekutor nevyzývá povinného, aby návrh opravil, má-li vady. V tomto případě návrh odmítne. Shledá-li, že jsou podmínky, aby bylo návrhu vyhověno, exekuci odloží, jinak návrh postoupí soudu, aby o návrhu ve lhůtě 15dnů rozhodl. Návrh na odklad výkonu rozhodnutí se podává u soudu, který vede výkon rozhodnutí. Návrh v obou případech musí obsahovat označení oprávněného a povinného, musí v něm být vylíčeny rozhodující skutečnosti a navrženy důkazy. Z návrhu na odklad se neplatí soudní poplatek. Vzniknou-li v rámci řízení o odkladu exekuce nebo výkonu rozhodnutí náklady, např. proto, že je účastník zastoupen advokátem, tak v tomto řízení bez ohledu na míru úspěchu s návrhem se účastníkům řízení neukládá povinnost k náhradě nákladů řízení o odklad exekuce nebo výkonu rozhodnutí.

Dále jsou uvedeny příklady petitů (návrhů) odkladu exekuce nebo výkonu rozhodnutí, které musejí být vždy uvedeny v závěru návrhu.

Návrh na odklad podle § 266 odst.1 o.s.ř.:

Výkon rozhodnutí nařízený usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 5.12.2006 sp. zn. 2 E 1430/2006 se odkládá do 31. 12. 2007.

Účastníci nemají právo na náhradu nákladů řízení o odkladu výkonu rozhodnutí.

Návrh na odklad podle § 266 odst.2 o.s.ř.:

Výkon rozhodnutí nařízený usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 5.12.2006 sp.zn. 2E 1430/2006 se odkládá do pravomocného skončení řízení o návrhu povinného na zastavení výkonu rozhodnutí.

Účastníci nemají právo na náhradu nákladů řízení o odkladu výkonu rozhodnutí.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 266
Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, § 54

Příklad 5

Vzory vylučovacích (excindačních) žalob

Vylučovací neboli excindační žaloby jsou procesními jednáními, jimiž se subjekt, jehož majetek byl postižen exekucí či výkonem rozhodnutí, byť on sám není povinným ani tento majetek nespadá případně do společného jmění manželů, brání zcizení svého majetku v rámci exekuce, typicky dražbou movitých nebo nemovitých věcí. Právní úprava pro výkon rozhodnutí podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, a exekuce podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, je téměř shodná. Základní úprava je v ust. § 267 o.s.ř.

Ust. § 267 o.s.ř. zní:

- odst.1 – „právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí, lze uplatnit vůči oprávněnému návrhem na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí v řízení podle třetí části tohoto zákona,
- odst.2 – „obdobně podle odstavce 1 se postupuje, byl-li nařízeným výkonem rozhodnutí postižen majetek patřící do společného jmění manželů nebo který se považuje za součást společného jmění manželů (§ 262a odst.1), avšak vymáhaný závazek vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů při používání majetku, který podle smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů nebo podle smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství nepatřil do společného jmění manželů, a oprávněnému byl v době vzniku vymáhané pohledávky znám obsah smlouvy, náležel výhradně povinnému proto, že jej nabyt před manželstvím, dědictvím, darem, za majetek náležející do jeho výlučného majetku, který měl ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo který mu byl vydán jako právnímu nástupci původního vlastníka, anebo že soužil podle své osobní povahy jen jeho osobní potřebě.“

Obecně řečeno, při provádění exekuce či výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí nebývá na místě sám znám vlastník movitých věcí pojatých do soupisu. Obdobně nemusí být jasný původ peněz uložených na bankovním účtu a důvod jejich uložení, je-li exekuce prováděna příkázáním pohledávky z účtu povinného u peněžního ústavu. V případě nemovitostí obvykle z příslušného listu vlastnictví nevyplývá, na základě jakého právního důvodu došlo k nabytí nemovitosti či spoluvlastnického podílu k nemovitosti, resp. zda spadá či nespadá do společného jmění manželů. Z toho důvodu slouží vylučovací žaloby k vyřešení otázky, zda mohou být zahrnuty do exekuce a následně zpeněženy (movité a nemovité věci) za účelem uspokojení pohledávky oprávněného.

Osobou, která je oprávněna podat žalobu a je k ní aktivně věcně legitimována, je vlastník věci, který tuto skutečnost musí tvrdit a příslušným způsobem prokázat. Žalovaným je potom oprávněný, tedy věřitel osoby, proti níž je vedena exekuce.

Místně příslušným soudem k projednání žaloby a vydání rozhodnutí o ní je pouze okresní soud, který exekuci či výkon rozhodnutí nařídil.

Žaloba musí splňovat náležitosti, tak jak to ukládají ust. § 42 odst.4 a § 79 odst.1 o.s.ř.:

- Podle § 42 odst.4 o.s.ř. pokud zákon pro podání určitého druhu nevyžaduje další náležitosti, musí být z podání patrné, kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsáno a datováno. Je-li účastník zastoupen advokátem, může být podpis advokáta nahrazen otiskem podpisového razítka, jehož vzor byl uložen u soudu, kterému je podání určeno. Podání je třeba předložit s potřebným počtem stejnopisů a přílohami tak, aby jeden stejnopis zůstal u soudu a aby každý další účastník dostal jeden stejnopis, jestliže je to třeba.
- Podle § 79 odst.1 o.s.ř. řízení se zahajuje na návrh. Návrh musí kromě obecných náležitostí (§ 42 odst.4) obsahovat jméno, příjmení a bydliště (obchodní firmu nebo název a sídlo právnické osoby, označení státu a příslušné organizační složky státu, která za stát před soudem vystupuje), popřípadě též jejich zástupců, vyličení rozhodných skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí být z něj patrné, čeho se navrhovatel domáhá. Ve věcech vyplývajících z obchodních vztahů musí návrh dále obsahovat identifikační číslo právnické osoby, identifikační číslo fyzické osoby, která je podnikatelem, popřípadě další údaje potřebné k identifikaci účastníků řízení. Tento návrh, týká-li se dvoustranných právních vztahů mezi žalobcem a žalovaným (§ 90), se nazývá žalobou. V souladu s § 79 odst.2 o.s.ř. je žalobce (navrhovatel) povinen k návrhu připojit listinné důkazy, jichž se dovolává.

Vylučovací žaloba je z hlediska zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, zpoplatněna částkou 1.000,- Kč. Soudní poplatek ve stejné výši se platí i za odvolání proti rozsudku soudu I. stupně. Soudní poplatek se neplatí pouze v případě, že žalobce požádá soud o osvobození od povinnosti platit soudní poplatky.

Postup ve vztahu ke klientům je následující:

- zjistit od klienta relevantní informace,
- vyžádat si od něj příslušné listinné důkazy,
- zjistit, zda má na zaplacení soudního poplatku či zda splňuje předpoklady pro jeho osvobození, splňuje-li předpoklady pro osvobození, tak je zapotřebí, aby do žaloby uvedl svoji materiální situaci, která by odůvodňovala jeho osvobození, a musí požádat soud o prominutí zaplacení soudního poplatku.

Současně s podáním žaloby je vhodné podat k exekučnímu soudu v souladu s § 266 odst.2 o.s.ř. podnět k odkladu provedení exekuce nebo výkonu rozhodnutí

Dále je uveden vzor vylučovací žaloby podle § 267 odst.1 o.s.ř. s tím, že dále jsou uvedeny alternativy petitů (žalobních návrhů), tedy toho, čeho se žalobce domáhá.

Vzor vylučovací žaloby podle § 267 odst.1 o.s.ř.:

Obvodní soud pro Prahu 5

Žalobce: Petr Janů
nar. 10.9.1975
bytem Radlická 62, Praha 5

Žalovaný: Úvěr s.r.o
se sídlem Stodolní 31, Ostrava

Žaloba na vyloučení movitých věcí z výkonu rozhodnutí

D v o j m o

Přílohy dle textu

Soudní poplatek ve výši 1.000,- Kč zaplacen kolkem na prvopise žaloby

I.

Obvodní soud pro Prahu 5 nařídil usnesením ze dne 10.12.2006 sp.zn. E 1260/2006 nařídil proti povinnému Josefu Novákovi, bytem Radlická 62, Praha 5, výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí k uspokojení pohledávky žalovaného jakožto osoby oprávněné. Dne 3.4.2007 se dostavil do mého bytu na adresu shora uvedenou soudní vykonavatel Obvodního soudu pro Prahu 5 a provedl zde soupis movitých věcí a to konkrétně plazmové televize tov. zn.Sony v.č. 345678, hifi soupravy tov. zn. Sony v.č.8901. Zároveň mi sdělil, že uvedené věci budou dány do dražby k uspokojení pohledávky žalovaného jakožto oprávněného. K tomu jsem mu sdělil, že sepsané movité věci jsou v mém vlastnictví a že jsem předmětný byt od pana Josefa Nováka koupil letos v lednu, pan Novák se zde od konce ledna nezdržuje.

Důkaz:

spisem Obvodního soudu pro Prahu 5 sp.zn. E 1260/2006
soupisem movitých věcí ze dne 3.4.2007
kupní smlouvou

II.

Obě uvedené věci jsem dostal darem k vánocům 2005 od svých rodičů Oldřicha a Boženy Janů. Rozhodně se nejedná o věci, které by byly ve vlastnictví povinného.

Důkaz:

výslechem svědka Oldřicha Janů, bytem Praha 6, Čs. Armády 1234
výslechem svědkyně Boženy Janů, bytem Praha 6, Čs. Armády 1234
záručním listem a účtenkou plazmové televize zn. Sony
záručním listem a účtenkou hifi soupravy zn. Sony

Na základě shora uvedeného je zřejmé, že uvedené věci jsou ve vlastnictví mé osoby, nikoli povinného, a proto nemohou být zpeněženy v rámci nařízeného výkonu rozhodnutí. Proto navrhuji, aby soud po provedeném dokazování vydal tento

R o z s u d e k :

Z výkonu rozhodnutí nařízeného usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 10.12.2006 sp.zn. E 1260/2006 se vylučují plazmová televize tov. zn. Sony v.č. 345678 a hifi souprava tov. zn. Sony v.č.8901.

Žalovaný je povinen zaplatit náhradu nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku.

V Praze dne 30. dubna 2007

Petr Janů

Varianta petitu v případě exekuce dle zákona č. 120/2001 Sb.:

R o z s u d e k :

Z exekuce nařízené usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 10.12.2006 č.j. 2 Nc 1345/2006-4 prováděné prodejem movitých věcí na základě exekučního příkazu soudního exekutora JUDr. Arnošta Maiera, Exekutorský úřad Praha 2, ze dne 2.1.2007 sp.zn.16 EX 12/07 se vylučují plazmová televize tov. zn. Sony v.č. 345678 a hifi souprava tov. zn. Sony v.č.8901.

Žalovaný je povinen zaplatit náhradu nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku.

Vylučovací žaloba na nemovitosti

Varianta výkon rozhodnutí:

R o z s u d e k :

Z výkonu rozhodnutí nařízeného usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 10.12.2006 sp.zn. E 1260/2006 se vylučuje dům č.p. 87 s pozemkem parc.č. 132 – zastavěná plocha a nádvoří o výměře 42 m² a pozemkem parc.č. 133 – zahrada o výměře 800 m², které jsou zapsány v katastru nemovitostí na listu vlastnictví č. 832 pro katastrální území a obec Kutná Hora, okres Kutná Hora, vedeném u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště Kutná Hora.

Žalovaný je povinen zaplatit náhradu nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku.

Varianta exekuce podle zákona č. 120/2001 Sb.:

R o z s u d e k :

Z exekuce nařízené usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 10.12.2006 č.j. 2 Nc 1345/2006-4 prováděné prodejem nemovitostí na základě exekučního příkazu soudního exekutora JUDr. Arnošta Maiera, Exekutorský úřad Praha 2, ze dne 2.1.2007 sp.zn.16 EX 12/07 se vylučuje dům č.p. 87 s pozemkem parc.č. 132 – zastavěná plocha a nádvoří o výměře 42 m² a pozemkem parc.č. 133 – zahrada o výměře 800 m², které jsou zapsány v katastru nemovitostí na listu vlastnictví č. 832 pro katastrální území a obec Kutná Hora, okres Kutná Hora, vedeném u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště Kutná Hora.

Žalovaný je povinen zaplatit náhradu nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku.

Ve vztahu k vylučovacím žalobám podle § 267 odst.2 o.s.ř. lze konstatovat, že aktivně legitimovaným k podání žaloby je manžel povinného. Vylučovací žaloba opět musí obsahovat všechny náležitosti s tím, že ve vylíčení rozhodných skutečností je nutné uvést důvody, pro které nemůže být věc postižena výkonem rozhodnutí či exekucí a to z důvodů, které jsou uvedeny v jednotlivých písmenech uvedeného zákonného ustanovení. Petit (žalobní návrh) je shodný s petitem žalob podávaných podle § 267 odst.1 o.s.ř. a lze tak vycházet se shora uvedených příkladů.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 42, § 79

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

7.8.2 K problematice exekuce prodejem movitých věcí

Příklad 1

Popis kauzy:

Klientovi, který není povinným a proti němuž není vedena exekuce, přišel domů soudní exekutor, který ze soudního pověření, sepsal mu movitou věc – motorové vozidlo s tím, že uvedené vozidlo bude po nabytí usnesení o nařízení exekuce prodáno v dražbě.

Otázka:

Jakým způsobem se má klient bránit, aby zabránil prodeji motorového vozidla?

Odpověď:

Především je nutno konstatovat, že následně uvedený postup se uplatní v případech, kdy je sepsána movitá věc osoby odlišné od povinného, nebo movitá věc, která je ve výlučném vlastnictví manžela povinného, když manželé mají společné jmění manželů.

Sepisovat movité věci může v rámci výkonu rozhodnutí vedeného podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu: soudce (nebývá to však zvykem), justiční čekatel na základě pověření předsedy senátu (nebývá to zvykem), soudní tajemník na základě pověření předsedy senátu (nebývá to zvykem), vyšší soudní úředník na základě pověření předsedy senátu (nebývá to zvykem), soudní vykonavatel. Krom těchto osob nemůže jiný zaměstnanec soudu provést soupis movitých věcí.

V exekuci prováděné podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu mohou provádět soupis movitých věcí pouze tyto osoby:

- soudní exekutor,
- exekutorský koncipient na základě písemného zmocnění soudního exekutora,
- exekutorský kandidát na základě písemného zmocnění soudního exekutora.
- Vykonavatel soudního exekutora

Krom uvedených osob jiný zaměstnanec soudního exekutora nemůže provádět soupis movitých věcí. S ohledem na shora uvedené je vhodné, aby ten, jehož movité věci mají být sepsány si nechal předložit průkaz osoby, která má soupis provádět, (mají jej jak shora uvedení zaměstnanci soudu včetně soudce, který má soudcovský průkaz, tak soudní exekutor, exekutorský koncipient a exekutorský kandidát), a nechal si pro svoji potřebu kopii protokolu o soupisu movitých věcí.

Pro obranu je zapotřebí do 30 dnů od soupisu věci podat exekutorovi návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu. O tomto návrhu je exekutor povinen rozhodnout do 15 dnů. Pokud exekutor návrhu na vyškrtnutí sám zcela nevyhoví, je nutné do 30 dnů od doručení rozhodnutí exekutora, že věc nevyškrtne, podat vylučovací žalobu. Zmeškání těchto lhůt má za následek neúspěch obrany. (Po dobu tohoto procesu exekutor nesmí věc prodat).

Použité právní předpisy:

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád

7.8.3 K problematice exekuce srážkami ze mzdy

Příklad 1

Popis kauzy:

Klient, který se dostavil do poradny, sdělil, že proti němu byl nařízen výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy pro dlužné výživné. Řeší otázku, jakým způsobem řešit svoji vzniklou životní situaci, když jeho mzda u zaměstnavatele tvoří jeho jediný příjem.

Otázka:

Jakým způsobem mají klienti řešit situaci, je-li proti nim nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce srážkami ze mzdy?

Odpověď:

Výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy je upraven v § 276 až 302 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. V exekučním řízení vedeném podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučním řádu, je exekuce srážkami ze mzdy a jiných příjmů upravena v § 60 a § 61, když obecně platí, že stávající právní úprava exekučního řízení obsažená v zákoně č. 120/2001 Sb., exekučním řádu, odkazuje na příslušnou právní úpravu obsaženou v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu, jakožto subsidiárním právním předpisu.

Pro provádění výkonu rozhodnutí a exekucí srážkami ze mzdy platí jednoznačně zásada uvedená v § 276 o.s.ř., podle kterého srážky ze mzdy lze provádět jen do výše výkonem rozhodnutí vymáhané pohledávky s příslušenstvím. Z uvedeného zákonného požadavku tak jednoznačně vyplývá, že tímto způsobem výkonu rozhodnutí (exekuce) budou vymáhány peněžité pohledávky. To ostatně koresponduje i s ust. § 2045 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, které upravuje to, že dluh lze zajistit dohodou věřitele a dlužníka o srážkách ze mzdy nebo platu, z odměny ze smlouvy o výkonu závislé práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek nebo z náhrady mzdy nebo platu ve výši nepřesahující jejich polovinu. Nejde-li o srážky k uspokojení práva zaměstnavatele, je třeba k uzavření dohody předchozího souhlasu zaměstnavatele. Proti plátcí mzdy nebo platu nabývá věřitel práva na výplatu srážek okamžikem, kdy byla plátcí dohoda předložena.

Srážkami ze mzdy tak může být postižena jak jistina pohledávky, tak její příslušenství, tj. sjednané úroky, úroky z prodlení, poplatky z prodlení, smluvní pokuta, avšak do výše uplatněné v návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce).

V rámci výkonu rozhodnutí podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, a exekuce podle § 120/2001 Sb., exekučního řádu, lze srážet mzdu. Dále lze uspokojovat pohledávky srážkami z dále uvedených příjmů, které jsou uvedeny v § 299 odst.1 o.s.ř.:

1. z platu,
2. z odměny z dohody o pracovní činnosti,

3. z odměny za pracovní pohotovost,
4. z odměny za služební pohotovost,
5. z odměny členů zastupitelstva územních samosprávných celků,
6. z dávek státní sociální podpory, které nejsou vyplaceny jednorázově.

Dále se provádějí srážky z příjmů, které povinnému nahrazují odměnu za práci nebo jsou poskytovány vedle ní, jimiž jsou:

1. náhrada mzdy nebo platu,
2. nemocenské,
3. ošetřovné nebo podpora při ošetřování člena rodiny
4. vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství,
5. peněžitá pomoc v mateřství,
6. důchody, s výjimkou jejich zvýšení pro bezmocnost,
7. stipendia,
8. podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci,
9. odstupné, popřípadě obdobná plnění poskytnutá v souvislosti se skončením zaměstnání,
10. peněžitá plnění věrnostní nebo stabilizační povahy poskytnutá v souvislosti se zaměstnáním,
11. úrazový příspěvek, úrazové vyrovnání a úrazová renta.

Z výše uvedeného tak jednoznačně vyplývá, že předmětem postižení jsou příjmy fyzických osob, takže výkon rozhodnutí či exekuci lze tímto provádět pouze proti povinným – fyzickým osobám, nikoliv povinným – právnickým osobám.

Podle § 277 odst.1 o.s.ř. srážky ze mzdy se provádějí z čisté mzdy, která se vypočte tak, že se od mzdy odečte záloha na daň z příjmů fyzických osob sražená z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na důchodové spoření a pojistné ne veřejné zdravotní pojištění (zákon zkráceně hovoří o „sražených částkách“). Tyto sražené částky se vypočítávají podle podmínek a sazeb platných pro povinného v měsíci, za který se čistá mzda zjišťuje.

Podle § 277 odst.2 o.s.ř.

- a) do čisté mzdy se započítávají i čisté odměn za vedlejší činnost, kterou zaměstnanec vykonává u toho, u koho je v pracovním poměru,
- b) nezapočítávají se však do ní částky poskytované na náhradu nákladů spojených s pracovním výkonem, zejména při pracovních cestách.

Srážky ze mzdy se provádějí z čisté mzdy.

Při provádění srážek ze mzdy je nutné pamatovat na ust. § 278 o.s.ř., podle kterého povinnému nesmí být sražena z měsíční mzdy základní částka.

Způsob výpočtu základní částky, která nesmí být z měsíční mzdy sražena, stanoví v současné době nařízení vlády ČR č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách). Toto nařízení nabylo účinnosti dnem 1.1.2007 a bylo jím

zrušeno nařízení vlády č. 63/1998 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách), podle kterého byla do 31.12.2006 stanovována základní nezabavitelná částka pro účely výkonu rozhodnutí.

Podle § 1 odst.1 nařízení č. 595/2006 Sb. základní částka, která nesmí být podle § 278 o.s.ř. sražena povinnému z měsíční mzdy, je rovna úhrnu dvou třetin součtu částky životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu podle zvláštního právního předpisu (tzv. „nezabavitelná částka“) na osobu povinného, a jedné čtvrtiny nezabavitelné částky na každou osobu, které je povinen poskytovat výživné. Částka normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu se stanoví pro byt užívaný na základě nájemní smlouvy v obci od 50 000 do 99 999 obyvatel.

Podle § 1 odst.2 nařízení č. 595/2006 Sb. na manžela povinného se započítává jedna čtvrtina nezabavitelné částky, i když má samostatný příjem. Na dítě, jež manželé společně vyživují, se započítává jedna čtvrtina nezabavitelné částky každému manželovi zvlášť, jsou-li srážky prováděny ze mzdy obou manželů. Jedna čtvrtina nezabavitelné částky se nezapočítává na žádného z těch, v jejichž prospěch byl nařízen výkon rozhodnutí pro pohledávky výživného, jestliže výkon rozhodnutí dosud trvá. Podle § 3 téhož nařízení základní částka, která nesmí být povinnému sražena z měsíční mzdy, se zaokrouhluje na celé koruny nahoru.

Částka, nad kterou lze zbytek čisté mzdy srazit bez omezení, činí součet částky životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu (§ 2 nařízení č. 595/2006 Sb.).

V případě, že v době provádění výkonu rozhodnutí či exekuce srážkami ze mzdy dojde ke zvýšení částek životního minima nebo normativních nákladů na bydlení podle zvláštního právního předpisu, uplatní plátce mzdy nově vypočtenou nezabavitelnou částku a částku, nad kterou se zbytek čisté mzdy srazí bez omezení, poprvé za výplatní období, do něhož připadne den, od něhož se tyto částky zvyšují.

Životní minimum upravuje v současné době zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Tento zákon nabyl účinnosti dnem 1.1.2007 a byl jím nahrazen zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu, který byl účinný do 31.12.2007.

Životním minimem se rozumí minimální hranice příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb (§ 1 odst.1 zákona o životním a existenčním minimu).

Existenční minimum podle zákona je nutno chápat jako minimální hranici příjmů fyzických osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití (§ 1 odst.1 zákona o životním a existenčním minimu).

Pro potřeby srážek ze mzdy výkonem rozhodnutí nebo v exekuci je podstatné životní, nikoli existenční minimum, a to konkrétně životní minimum jednotlivce, které činí podle § 2 zákona o životním a existenčním minimu částka 3.126,- Kč měsíčně.

Jednotlivcem je osoba, která není společně posuzována s jinými osobami uvedenými v § 4 zákona.

Společně posuzované osoby jsou upraveny v § 4 odst.1 zákona o životním a existenčním minimu a jsou jimi dále uvedeny, nestanoví-li zákon výslovně jinak:

- a) rodiče a nezletilé nezaopatřené děti,
- b) manželé,
- c) rodiče a
 - 1. nezletilé děti, které nejsou nezaopatřené,
 - 2. zletilé děti, pokud tyto děti společně s rodiči užívají byt a nejsou společně posuzovány s jinými osobami podle písm.b) nebo d),
- d) jiné osoby, které společně užívají byt (tj. soubor místností, popřípadě jednotlivá místnost, který podle rozhodnutí stavebního úřadu svým stavebně technickým uspořádáním a vybavením splňuje požadavky na trvalé bydlení), s výjimkou osob, které písemně prohlásí, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby.

Za rodiče se podle § 4 odst.4 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu považuje krom matky dítěte a muže, který je uveden v rodném listě dítěte jako jeho otec v důsledku souhlasného prohlášení rodičů nebo na základě soudního rozhodnutí o určení otcovství, osoba, které bylo nezletilé nezaopatřené dítě svěřeno do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu; v tomto případě není dítě posuzováno společně se svým rodičem. Za rozhodnutí příslušného orgánu o svěřením dítěte do péče nahrazující péči rodičů se považuje dle § 953 - § 975 o. z.

- a) rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do výchovy jiné osoby než rodiče rozhodnutí soudu o osvojení dítěte
- b) rozhodnutí orgánu vykonávajícího sociálně-právní ochranu dětí o péči budoucího osvojitele o dítě nejméně po dobu 3 měsíců před rozhodnutím soudu o osvojení
- c) rozhodnutí soudu o ustanovení osoby poručníkem
- d) rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče podle zvláštního právního předpisu
- e) rozhodnutí orgánu vykonávajícího sociálně-právní ochranu dětí o dočasném svěřením dítěte do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem, podle zvláštního právního předpisu
- f) rozhodnutí soudu o předběžném opatření o péči o dítě (§ 76a občanského soudního řádu).

Nezaopatřené dítě se posuzuje pro účely životního minima společně se svými rodiči s výjimkou případu, je-li na základě rozhodnutí příslušného orgánu v plném přímém zaopatření ústavu (zařízení) pro péči o děti a mládež, přičemž za plné přímé zaopatření se považuje zaopatření v ústavu (zařízení) pro péči o děti nebo mládež, poskytuje-li tento ústav (zařízení) dětem stravování, ubytování a ošacení (§ 4 odst.5 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu).

Pokud společně užívají byt osoby, které nelze společně posuzovat v rámci dvou nebo více okruhů společně posuzovaných osob, má přednost společné posuzování rodičů a nezaopatřených dětí; v ostatních případech se okruh společně posuzovaných osob

stanoví podle jejich souhlasného prohlášení (§ 4 odst.6 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu).

Je-li nezletilé nezaopatřené dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, neposuzuje se společně s druhým rodičem, není-li stanoveno jinak. V případě svěřením dítěte do společné nebo střídavé péče rodičů se dítě posuzuje společně s tím rodičem, se kterým má být posuzováno podle souhlasného prohlášení rodičů. Rodiče mohou měnit toto prohlášení nejdříve po uplynutí kalendářního měsíce (§ 4 odst.3 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu).

Dále zákon pamatuje na osoby, které jsou ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. V takovém případě se za osobu společně posuzovanou nepovažuje v měsíci taková osoba, která byla po celý měsíc ve výkonu trestu odnětí svobody nebo vazby. To neplatí, jde-li o společné posuzování matek s dětmi, které mají ve své osobní péči v době výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody (§ 4 odst.8 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu).

Princip stanovení životního minima společně posuzovaných osob je stanoven v § 3 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu a to následujícím způsobem:

1. Je-li osoba posuzována společně s jinými osobami uvedenými v § 4, jsou částky životního minima odstupňovány podle pořadí osob. Pořadí posuzovaných osob se stanoví tak, že se nejdříve posuzuje osoby, které nejsou nezaopatřenými dětmi, a poté osoby, které jsou nezaopatřenými dětmi. V rámci každé z těchto skupin posuzovaných osob se pořadí stanoví podle věku od nejstarší po nejmladší osobu. Věkem osoby rozhodným pro stanovení částek životního minima je věk, kterého osoba dosáhne v kalendářním měsíci, za který je životní minimum zjišťováno.
2. Částka životního minima osoby, která je posuzována jako první v pořadí, činí měsíčně 2.880,- Kč.
3. Částka životního minima osoby, která je posuzována jako druhá nebo další v pořadí, činí měsíčně
 - a) 2.600,- Kč u osoby do 15 let věku, která není nezaopatřeným dítětem,
 - b) 2.250,- Kč u nezaopatřeného dítěte od 15 do 26 let věku,
 - c) 1.960,- Kč u nezaopatřeného dítěte od 6 do 15 let věku,
 - d) 1.600,- Kč u nezaopatřeného dítěte do 6 let věku.

Pro potřeby srážek ze mzdy se tak vychází vždy z částky životního minima jednotlivce a životního minima společně posuzovaných osob.

Podle § 9 odst.1 zákona o životním a existenčním minimu částky životního minima a existenčního minima zvyšuje vláda nařízením v pravidelném termínu od 1. ledna, a to podle skutečného růstu nákladů na výživu a na ostatní základní osobní potřeby vyjádřeného růstem příslušného indexu spotřebitelských cen za domácnosti celkem ve stanoveném rozhodném období za podmínky, že příslušný index spotřebitelských cen vzroste od počátku rozhodného období alespoň o 5%. Vláda v souladu s § 9 odst.2 zákona je oprávněna zvýšit částku životního a existenčního minima v mimořádném termínu.

Problematiku normativních nákladů na bydlení řeší zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Normativní náklady na bydlení jsou stanoveny v § 26 zákona a to následujícím způsobem:

- a) bydlení v bytech užívaných na základě nájemní smlouvy

Počet osob v rodině podle § 7 odst. 5 zákona	Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce v Kč				
	Praha	více než 100000	50000 – 99999	10000 – 49999	do 9999
jedna	7711	6156	5873	5028	4809
Dvě	11081	8952	8566	7409	7110
Tři	15096	12312	11807	10294	9903
čtyři a více	18899	15542			

- b) byty v družstevních bytech a bytech vlastníků

Počet osob v rodině podle § 7 odst. 5 zákona	Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce v Kč				
	Praha	více než 100000	50000 – 99999	10000 – 49999	do 9999
jedna	4448	4448	4448	4448	4448
Dvě	6644	6644	6644	6644	6644
Tři	9263	9263	9263	9263	9263
čtyři a více	11792	11792	11792	11792	11792

Dle ust. § 26 odst.3 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, jsou shora uvedené částky měsíčních normativních nákladů na bydlení platné pro období od 1.1.2014 do 31.12.2014.

V souvislosti s problematikou je nutné zmínit, že částka, nad kterou se zbytek čisté mzdy vypočtené podle § 279 odst.1 věty první o.s.ř. srazí bez omezení, činí součet částky životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu (§ 2 nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách).

Podle § 279 odst.1 věty první o.s.ř. se čistá mzda po odečtení základní částky (nezabavitelné částky ve smyslu nařízení vlády č.595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách) zaokrouhlí směrem dolů na částku dělitelnou třemi a vyjádřenou v celých korunách.

Použité právní předpisy:

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 276 - 302
Nařízení č. 595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách § 1 - 3

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník § 2045

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád § 60 – 69

Zákon č. 463/ 1991 Sb., o životním a existenčním minimu § 1 – 9

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře § 26